

Plats för odling

– Om stadsodlares relationer till stad och bostadsområden i en hållbar stadsutveckling

Malin Sjöstrand

Plats för odling – Om stadsodlares relationer till stad och bostadsområden i en hållbar stadsutveckling

A place for growing - Urban farmers relationships to the city and residential areas as part of a sustainable development

Malin Sjöstrand

Handledare: Fredrika Mårtensson, SLU, Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi

Biträdande handledare: Helena Mellqvist, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Anna Peterson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Biträdande examinator: Marie Larsson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 30 hp

Nivå och fördjupning: A2E

Kurstitel: Självständigt arbete i hållbar stadsutveckling

Kurskod: EX0859

Program/utbildning: Hållbar stadsutveckling, ledning, organisering och förvaltning - masterprogram

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2019

Omslagsbild: Malin Sjöstrand

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: stadsodling, social hållbarhet, platsanknytning, socialt kapital

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Förord

Att skriva om stadsodling i sin masteruppsats är något jag varmt kan rekommendera. Jag är glad att jag valde ett tema så fullt av inspiration och framåtrörelse. Jag skulle vilja tacka min handledare Fredrika Mårtensson som hjälpte mig hitta fram till ämnet och som har fortsatt motivera och guida mig längs med arbetets gång. Genom Fredrika har jag även fått möjlighet att diskutera mitt arbete med panelen för hållbar områdesutveckling på Mistra urban futures Skåne, tack till alla inblandade för värdefull input.

Att ha två handledare från olika discipliner har varit både en utmaning och en stor förmån. Jag är glad att jag i uppsatsen fått möjlighet att knyta ihop min tidigare utbildning med mina två år på programmet för hållbar stadsutveckling och till detta har Helena Mellqvist varit ett stort stöd som lärare och biträdande handledare, tack Helena!

Genom uppsatsen har jag fått möjlighet att träffa och intervjuva flera av dem som driver stadsodlingen framåt i både Malmö och Lund och de har alla varit väldigt generösa med sin tid och kunskap, tusen tack för det. Ett särskilt tack till personerna som driver de odlingar dit jag fått återkomma flera gånger och ta del av verksamheten, ni gör ett fantastiskt jobb.

Malin Sjöstrand
Malmö, 10 september 2019

Sammanfattning

I den här uppsatsen undersöks stadsodling som social företeelse med ett fokus på odlingar som engagerar barn, unga och familjer. Stadsodlingen har varit ett alltmer vanligt inslag i städerna och ett alltmer undersökt ämne inom forskningen under senare år. Ibland begränsas beskrivningen av stadsodlingens sociala funktion till att den fungerar som en mötesplats. Med den här uppsatsens teoretiska angreppssätt är förhoppningen att kunna förstå mer om skälen bakom stadsodlingens popularitet. Med en tvärvetenskaplig ansats där både sociologiska och mer miljöpsykologiska teorier tas till hjälp undersöks stadsodlingen dels uppifrån, från ett förvaltningsperspektiv, dels nedifrån genom de som arbetar med växter och människor ute i staden. Teorier om medborgardeltagande, socialt kapital, den gröna miljöns betydelse för hälsa samt platsanknytning har använts. Den huvudsakliga metoden har varit intervjuer med platsbesök där tre olika stadsodlingar har studerats. Syftet med studien är att undersöka hur stadsodling kan bidra till en stärkt social hållbarhet i Malmö.

Resultatet gav en bild av att stadsodlingen blivit alltmer eftertraktad på förvaltningssidan, både kommuner och fastighetsägare stöttar odlingsprojekt av olika slag. Att upplåta mark till människor som vill odla den gemensamt går väl i linje med de rådande idealen om ökat medborgarinflytande. Bland odlarna själva finns en drivkraft som tycks bygga mycket på sökandet efter kunskap om matproduktion. I ett alltmer globalt livsmedelssystem där kunskapen koncentrerats till några få producenter söker många efter en motvikt, och att engagera barnen i detta känns meningsfullt för många.

De faktorer som tydligast kan kopplas till en ökad social hållbarhet handlar om stadsodlingens tillgänglighet. Att införa gemensamma aktiviteter i kvarter och på innergårdar gör att många kan delta, även barn vars familjer inte har möjlighet att skjutsa till olika fritidsaktiviteter eller skaffa dyr utrustning. Att de undersökta odlingarna bjuder in människor i alla åldrar underlättar också deltagandet. En annan viktig faktor handlar om den fysiska förändringen som en stadsodling kan innebära. Den ökade platsanknytningen som kan uppstå ur möjligheten att få lov att fysiskt förändra och påverka sin egen närmiljö är en viktig del för att skapa positiva spiraler av trygghet och närvaro.

En utmaning som stadsodlingen står inför är att öka och behålla bredden av deltagare. Om ribban läggs för högt gällande kunskapsnivå eller föreningsengagemang riskerar det att innebära att bara de redan frälsta nås av odlingens alla potentiella fördelar. I uppsatsen finns flera exempel på hur man kan arbeta för att engagera även nya odlare, att det finns ledare på plats är en viktig pusselbit. Att det är svårt att få ekonomi i odlingen är en annan utmaning. Både inom kommunal förvaltning och hos fastighetsägare syns motsättningar mellan stadsodlingen och den traditionella förvaltningen av utemiljöer. Att få till ett kunskapsutbyte mellan dessa parter och inte se dem som konkurrerande vore en väg framåt men då behöver stadsodlingens sociala värden lyftas.

Abstract

In this thesis urban farming as a social phenomenon is explored with a focus on urban farms that engage children, young people and families. Urban farming has become an increasingly popular activity both in neighbourhoods and as a subject of research in recent years. Sometimes the social function of urban farming is explained simply as providing a meeting point for people. Through the theoretical framework of this thesis I hope to look further into the reasons behind the popularity of urban farming. With an interdisciplinary approach, where sociological theory has been applied as well as theory linked to environmental psychology, urban farming is examined from both a city management and farmer perspective. Public participation, social capital, health and place attachment are concepts used. The aim of the thesis is to investigate how urban farming can contribute to a stronger social sustainability in the city of Malmö. The results show that public sector supporting urban farming in different ways has become quite commonplace. Providing public land for citizens who wish to start community gardens is something that fits very well into today's values of public participation and co-creation. Amongst the urban farmers the search for knowledge about food production seems to be a strong driving force.

The clearest connections between the studied urban farms and local social sustainability concerns accessibility. Making space for shared activities close to people's homes makes it possible for many to participate, especially children and young people. Another important connection to social sustainability lies within the physical change that urban farming can result in. The strengthened place attachment that may be achieved when people are allowed to influence their own local environment is an important step towards a safer and more lively community.

Challenges for the urban farming movement in this study concerns reaching new farmers and especially reaching the ones that are in greatest need of the social exchange and the health promotion that farming together with others can mean. There is also a challenge at the management level where traditional green management methods tend to conflict with the more flexible ways of urban farming. To overcome this conflict there is a need for a greater exchange of knowledge between the two instead of viewing them as competing actors. To do this the social values of urban farming need to be recognized.

Innehåll

1	Inledning	8
1.1	Syfte och Frågeställningar	9
1.2	Avgränsning	9
2	Bakgrund	10
2.1	Stadsodling som samhällskritik	10
2.2	Stadsodling för beredskap, frisk luft och fostran	11
2.3	Stadsodling i Malmös planeringskontext	11
2.3.1	Tillgången till grönska och barnvänliga miljöer i den täta staden	12
2.3.2	Hälsa och mötesplatser	13
2.3.3	Strategi för stadsodling på allmän plats	13
3	Metod	15
3.1	Introduktion av intervjupersoner och platser	15
3.1.1	Kommunernas odlingssamordnare	15
3.1.2	Innergårdsodlingen	16
3.1.3	Bygglekplatsen	17
3.1.4	Kvartersodlingen	18
3.2	Intervjuer	20
3.2.1	Gåtur	20
3.3	Deltagande Observation	21
3.4	Analysmetod	21
3.5	Metoddiskussion	22
4	Teoretiskt ramverk	24
4.1	Social hållbarhet på lokal nivå	25
4.2	Perspektiv på medborgardeltagande	27
4.2.1	Att lämna över makt och ansvar	28
4.2.2	Det svåra med medborgardeltagande	29
4.2.3	Ekologisk gentrifiering	30
4.3	Grannar emellan	30
4.3.1	Indikatorer för ett socialt liv i bostadsområden	32
4.4	Den gröna miljön	33
4.5	Relationen till plats	35
4.5.1	Att ta en plats i besittning	36
5	Resultat Del I – Staden och Odlarna	38

5.1	Hur ser kommunernas samordnare på stadsodling?	38
5.2	Hur ser föreningarna på stadsodling?	39
5.3	Deltagardemokratiskt ideal	41
5.4	Barnen som medskapare.....	42
5.5	Långsiktighet	44
5.6	Sammanfattning av resultat del I	46
6	Resultat Del II – Platsen och odlarna.....	47
6.1	Kvartersodlingen – lokalt liv	47
6.1.1	Stolthet för platsen och social kontroll	48
6.2	Innergårdsodlingen - lokalt liv.....	49
6.2.1	Delat ansvar och social kontroll	51
6.3	Bygglekplatsen - lokalt liv.....	53
6.3.1	Spontana besök och kontinuitet	54
6.4	Odlandets bidrag till en bättre miljö	55
6.5	Odlandets bidrag till platsanknytning	58
6.5.1	Förändringar i utemiljön kan visa platsens relationer.....	59
6.6	Sammanfattning av resultat del II	60
7	Diskussion	61
7.1	Återkoppling till kriterier för lokalsamhällets hållbarhet.....	61
7.2	Odling för vad och för vem?	62
7.3	Rörelsens förändring	63
7.4	Vad får det kosta?	64
7.5	Nutidens och framtidens gröna medborgare.....	65
7.6	Avslutande reflektioner.....	66
8	Litteraturförteckning.....	68

Figurförteckning

Tabell 1. Studieobjekt.....	15
Tabell 2. Intervjupersoner på kommuner	15
Tabell 3. Använda metoder	19
Tabell 4. Indikatorer för sociala bostadsområden	32

Alla foton: Malin Sjöstrand

1 Inledning

Stadsodling har varit en ökande trend i Sverige under senare år. Just nu verkar vi befinna oss i ett skede där kommuner och fastighetsägare börjat ta detta till sig och erbjuda odlingen stöd på olika sätt. Som rörelse har stadsodlingen samtidigt blivit allt mer organiserad men också mer mångfasetterad. Med bakgrund av detta är det intressant att dyka ner i stadsodling som social rörelse och undersöka vilken roll den spelar just nu.

Att den urbana odlingen kan främja en ekologisk hållbarhet genom att bidra med bland annat biologisk mångfald är ofta tydligt och att matproduktion innanför stadens gränser skänker mer än bara färska grönsaker likaså (Duží, Frantál, & Simon Rojo, 2017). Att stadsodlingen även har en stor social potential har nog också slagit många som studerat den. Mycket har skrivits på ämnet stadsodling och social hållbarhet såväl i en svensk kontext som internationellt de senaste åren. Deltagande i odling på allmän plats har till exempel visats kunna öka trygghet och ge en plattform för ett ökat engagemang även i andra lokala frågor (Hale et al., 2011).

Odling på offentliga platser i staden kan ses ur ett demokrati- och deltagandeperspektiv på flera sätt. Inte många aktiviteter bjuder till lika hög grad in till deltagande vad gäller utformningen av gemensamma ytor i staden. Stadsodlingen har också en politisk prägel och har bland annat symboliserat ett motstånd mot konsumtions samhället genom sin förmåga att skapa ett direkt värde för sina användare. Idag har kommersiella stadsodlingar och andra varianter dock blivit vanligare (McClintock, 2018). Kanske var många slagna av stadsodlingens positiva kraft i början 00-talet för det är framför allt under de senaste åren som kritiska röster höjts. Stadsodling har på olika sätt kopplats till gentrifiering och en på andra sätt orättvis tillgång till staden (McClintock, 2018). Målsättningen i den här uppsatsen är att undersöka stadsodlingens sociala värden med medvetenhet om den kritik som framkommit under senare år.

I Malmö finns en tydlig organisation kring stadsodlingen och många spännande initiativ som pågått under flera år nu och därför är det en spännande plats att genomföra undersökningen på. Den här undersökningen fokuserar på tre olika stadsodlingar och deras koppling till kommunala strategier genom att utgå från upplevelser hos nyckelpersoner på odlingarna. Hur beskriver olika nyckelpersoner stadsodlingens sociala syften och vilka effekter kan de berätta om? För att avgränsa studien och samtidigt knyta ihop den med en aktuell samhällsutmaning har urvalet styrts till odlingar som involverar barn och unga. Hur kan odling fungera som en strategi för att öka livskvaliteten för barn och unga i staden? Odling är ofta en aktivitet som bedrivs nära hemmet vilket är ganska sällsynt i dagens bostadsområden där gräsmattorna mellan husen ofta ekar tomma. Detta ger ytterligare en anledning till att fokusera på barn och unga, en målgrupp som tillbringar mer tid än andra i bostadsområdets utemiljö, och som även är mer beroende av närmiljön i vardagen. Att urvalet styrdes av ett fokus på barn och unga har också att göra med en nyfikenhet kring hur barnperspektivet kan hjälpa oss bygga mer hållbara städer generellt och för alla åldrar.

Stadsodling kan ha ett stort egenvärde för individer. Fokus för denna uppsats rör dock främst vad denna aktivitet kan betyda ur ett bredare samhällsperspektiv. Frågorna kretsar dels kring odlans funktioner för ett områdes utveckling och sociala liv på plats, dels på relationerna mellan odlarna och

staden, där odlandet betraktas som en social rörelse som utvecklar nya former för medborgardeltagande i växelverkan med stadens planering och förvaltning.

1.1 Syfte och Frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hur stadsodling kan bidra till en stärkt social hållbarhet i Malmö. Till hjälp för att uppnå syftet ställs följande frågor:

1. Vilken roll spelar den bostadsnära stadsodlingen som social rörelse ur ett planerings- och förvaltningsperspektiv?
2. Hur kan bostadsnära odling med barn och unga bidra till social hållbarhet?

1.2 Avgränsning

Den här studien handlar om bostadsnära stadsodling där barn, unga och familjer engagerar sig. Barn lever dock inte i en separat värld från vuxna, utan vuxnas upplevelse av ett område kan vara relevant om det påverkar barns livssituation. Eftersom syftet berör sociala aspekter behöver odlingarna ha funnits ett tag för att det ska gå att prata om eventuella förändringar och intervjupersonerna bör ha både inblick och överblick i verksamheten. Dessa avgränsningar har sammantaget gjort att mitt urval av odlingar är ganska snävt, det finns inte hur många som helst av den sortens odlingsföreningar i Malmö. De studerade odlingarna representerar dock ändå en del av den bredd som finns inom rörelsen.

2 Bakgrund

Att stadsodling tycks vara en rörelse på uppgång kan ha att göra med flera saker. Dels har globala trender och samhällsutvecklingen gjort att det finns ett ökande intresse hos medborgare, dels har det blivit vanligare att kommuner eller fastighetsägare stöttar odlandet på olika sätt (Tornaghi, 2014). Odling i staden är dock inget nytt och därför kan det vara värdefullt att veta något om dess historia och utveckling.

2.1 Stadsodling som samhällskritik

Stadsodling kan ses som en motreaktion mot ökade distanser inom den globala livsmedelsproduktionen och den kunskapsförlust inom matproduktion som skett på bara ett fåtal generationer i västvärlden (Tornaghi, 2014). Att producera mat innanför stadsgränserna blir ett sätt att ifrågasätta stadens roll som enbart konsument i livsmedelssystemet (Duží et al., 2017). Förutom en efterfrågan på mer lokalproducerad mat kan den urbana odlingen ses som en reaktion på den ökade kommersialiseringen av offentliga rum. Det finns allt färre platser i staden där människor kan vistas på utan att förväntas konsumera något. Detta tillsammans med en ökad individualism som inneburit att våra liv levs alltmer i hemmen och mindre på gator, torg och innergårdar har inneburit att det finns behov av nya aktiviteter för att fylla de offentliga och halvoffentliga rummen (Larsson, 2009)

Eftersom stadsodling också är en internationell företeelse finns det mycket inspiration att hämta från andra platser i världen. Att kalla det en sammanhållen internationell rörelse är antagligen inte rimligt men stadsodlingen har uppstått både ur miljöinriktade och sociala rörelser där rätten till staden utgör en grundprincip. En social rörelse kan i breda termer definieras som ett nätverk mellan en mångfald av individer, grupper och organisationer som engagerar sig i en samhällskonflikt genom informella interaktioner (Diani, 1992). Ibland omtalas stadsodlingen även som en form av urban aktivism eller *do it yourself*-urbanism i stil med graffiti, gerillaslöjd, skate och parkour. Det som utmärker den här sortens urban aktivism är att den initieras underifrån, den framför en social kritik och pekar på något orättvist eller ohållbart i stadsmiljön genom att på olika sätt använda stadsrummet på alternativa sätt (Fabian & Samson, 2016). Intresset för olika former av informella ianspråktaganden av den fysiska miljön har ökat på senare år, så här beskriver två danska forskare inom konst och idéhistoria utvecklingen;

We see a strong and growing interest, both practical and theoretical, in how bottom-up initiated, micro-spatial urban practices are contributing towards reshaping and reinterpreting urban spaces. (Fabian & Samson, 2016, s166).

Stadsodling kan också sägas vara en viktig del i det som kallas omställningsrörelsen. Omställningsrörelsen startade i England 2005 och grundidén är att minska beroendet av de globala fossilbaserade handelssystemen genom att stärka lokalsamhället (Kenis & Mathijs, 2014). En grundtanke i omställningsrörelsen är den ska vara vardagsnära, det är där kraften att börja en systemförändring finns menar man. Den praktiska och småskaliga omställningen av till exempel matproduktion eller transport ska fungera som en katalysator för en bredare samhällsomvandling där fossilberoendet minskas och nya tankebanor kring produktion och konsumtion sprider sig (Irwin,

Kossoff, Tonkinwise, & Scupelli, 2015). Stadsodling har också uppstått med andra motiv, att tillgängliggöra trädgårdar och grönsaksproduktion för grupper som inte har tillgång till egen mark har länge fungerat som ett sätt att främja folkhälsa och skapa mer motståndskraftiga samhällen.

2.2 Stadsodling för beredskap, frisk luft och fostran

Historiskt har odling i städer förekommit både för försörjnings- och rekreationsbehov.

När människor i Europa flyttade från landsbygden in till städerna till följd av industrialiseringen under 1800-talet tog de med sig vanorna och kunskaperna om odling (Tornaghi, 2014). Koloniträdgårdar uppkom senare, från början i Tyskland, i syfte att ge fattiga barnfamiljer tillgång till gröna, hälsosamma miljöer och frisk luft. Den första koloniträdgården i Sverige anlades i Pildammsparken i Malmö 1895, 25 år senare fanns koloniträdgårdar i 37 svenska städer (Drost, 1995). Ofta levde dock kolonisterna under ovisshet gällande hur länge de skulle få ha kvar marken och flera områden har fått ge plats till stora infrastrukturprojekt allt eftersom städerna expanderat (ibid).

Koloniträdgårdarna som har fått vara kvar bidrar idag med stora ekologiska, sociala, estetiska och upplevelsemässiga värden inne i våra städer.

Kolonirörelsen förenade nytta med nöje, och förutom ekonomiska kunde också ideologiska frukter skördas. Drömmen om en bit jord, som man menade att alla svenskar delade, kunde på så sätt förverkligas. Därmed skulle familjeband, hemkänsla och fosterlandskärleken stärkas.

(Johansson, 1987, s130)

I sin avhandling "Att skolas för hemmet" skrev Ulla Johansson (1987) både om kolonirörelsen och om den svenska folkskolans arbete med odling på schemat som en form av uppfostran riktad till en arbetarklass som ansågs vara i behov av mer ordning och reda för att kunna försörja sig. Så här uttalade sig en folkskollärare år 1862 kring ämnet trädgårdsskötsel i skolan;

... ty i samma mån en täppa uppblomstrar kring hvarje stuga väckes sinnet för ordning och renlighet. Har man det fint och ordnadt utanför sin dörr, vill man snart äfven hafva det innanför densamma.

(Johansson, 1987, s45)

I nutid har skolträdgården fått ett uppsving igen även om syftena beskrivs något annorlunda. Odling i skolmiljö har flera gånger dokumenterats som en lyckad metod för att minska stress, öka koncentrationsförmåga och bidra till en mer kreativ undervisning (Blair, 2009). Idag är fritidsodling en av våra vanligaste fritidssysselsättningar och enligt en undersökning från 2012 odlar nästan 90% av Sveriges befolkning något ätbart ute eller inomhus varje år (Björkman, 2012)

2.3 Stadsodling i Malmös planeringskontext

Delgado (2018) definierar stadsodling som att den, till skillnad från jordbruk på landsbygden, är integrerad i stadens ekonomiska och ekologiska system och därmed en del av det urbana ekosystemet. Stadsodlingen är även i allra högsta grad inbäddad i stadens sociala system. Den är en produkt av dessa system samtidigt som den med sin närvaro påverkar och förändrar dem på olika

sätt. Skillnaden mellan koloniodling och stadsodling idag handlar om att stadsodlingen generellt är mindre privat, tar tillfälliga eller överblivna platser i anspråk och ofta initieras underifrån. Den första bilden som kommer till en när stadsodling nämns är kanske en samling pallkragar på en ödetomt eller en bortglömd gräsmatta men mångfalden och kreativiteten inom stadsodlingen är stor.

Tack vare just sin flexibilitet har stadsodling då och då använts inom olika stadsutvecklingsprojekt som en form av platsmarknadsföring eller *place making* (Tornaghi, 2014). I Göteborgs frihamn har stadsodling tillsammans med andra aktiviteter till exempel införts som ett första steg i processen att omvandla gammal hamnindustri till attraktiv blandstad. Nathan McClintock (2018) skriver att där odling i städerna förr fungerade som extra matförsörjning i osäkra tider har det idag snarare kommit att representera förnyelse och omvandling, vilket kan upplevas som både positivt och negativt beroende på vilken relation man har till platsen.

Tillfällig användning av platser som väntar på att få sin permanenta funktion är ett fenomen som blivit allt vanligare bland både planerare och arkitekter (Fabian & Samson, 2016). Place making kan ses som en metod för att fysiskt förändra en bortglömd eller otrygg offentlig plats och på olika sätt koppla dess identitet och uttryck till dess framtida eller befintliga brukare. Grundsynen i sådana insatser är att man ser den sociala potentialen i förändringar av den fysiska miljön (Dempsey & Burton, 2011).

2.3.1 Tillgången till grönska och barnvänliga miljöer i den täta staden

I visioner om den hållbara staden beskrivs hur människor bor tätt, grönt och blandat (Malmö Stad, 2018). Vid en genomläsning av Malmös senaste översiktsplan från 2018 kan många av de olika teman som tas upp som viktiga för Malmös utveckling kopplas både till gröna miljöer och barns livsmiljöer. Det framkommer också att det är särskilt viktigt för barn att ha kvalitativa utemiljöer nära hemmet eftersom det är den barnen har tillgång till i sin vardag. Den urbana normen är idag stark även bland barnfamiljer och detta, tillsammans med den allmänna urbaniseringen, för med sig att våra innerstäder behöver kunna tillgodose fler familjers, barns och ungas behov i framtiden. I Översiktsplanen konstateras även att Malmö är och kommer fortsätta vara en stad med en ökande och förhållandevis ung befolkning, detta samtidigt som det är ohållbart att expandera stadens gränser på kringliggande åkermark. För att få plats både med fler människor och mer grönska krävs därmed kreativitet och mer samnyttjande av ytor. I Malmö finns det en vilja att planera så att föräldrar inte känner behov av att flytta från staden för att få tillgång till bra uppväxtmiljöer för sina barn (Malmö Stad., 2018).

Utöver det långsiktiga hållbarhetsperspektivet finns det ett rättviseperspektiv i detta som handlar om att alla familjer inte har råd med eget hus. Att erbjuda andra möjligheter till naturkontakt är därmed en rättvisefråga. PBL, miljöbalken, skollagen och barnkonventionen är alla lagar med inflytande på barns livsmiljöer. Går man tillbaka till tiden före plan- och bygglagens införande 1987 fanns det tydliga standarder för till exempel lektyta vid nybyggnation. Idag finns egentligen inga regler, det är upp till varje kommun att tolka PBL gällande vad som är tillräcklig yta för lek och rekreation (Kylin & Bodelius, 2015). Sofia Cele (2015) har skrivit om hur samhällsplaneringen formas av neoliberala ideal idag och hur detta påverkar föräldrars syn på vad man kan förvänta sig av ett familjeliv i staden. Detta innebär att det är färre som ställer krav på en stadsmiljö anpassad för barn. Cele menar att

barns liv tenderar att ses som apolitiska, både i planering och i forskning, och att vi behöver bli mer uppmärksamma på hur olika planeringsdiskurser påverkar barn och ungas vardag.

Barnkonventionen blir svensk lag år 2020 vilket kommer innebära att barns rätt att vara med och forma staden behöver efterlevas bättre än idag. Konventionen fastslår bland annat att barnets bästa ska sättas i första rummet, att barn har rätt till lek och att barn har rätt att uttrycka sina åsikter i frågor som berör dem (Unicef, 2019). Principen om barnets bästa har stort inflytande inom många yrkesgrupper men inom fysisk planering finns mycket kvar att göra enligt Cele (2013). Det blir tydligt att det ideal om barns status som konventionen förmedlar ofta går på tvärs med planeringspraktiken trots att det går att finna stöd för barns rätt att uttrycka sin åsikt också i PBL (Regeringskansliet, 2011).

2.3.2 Hälsa och mötesplatser

Att det fortfarande är svårt att argumentera för sociala aspekter genom den fysiska planeringen generellt har att göra med att tekniska förvaltningar och kvantitativa metoder traditionellt styrt arbetet (Nyström & Tonell, 2012). Vad gäller Malmös sociala utmaningar har det genom översiktsplanen slagits fast att Malmökommissionens arbete ska fortsätta peka ut riktningen för arbetet. En hållbar utveckling blir möjlig endast när grundläggande behov, demokratiska aspekter och delaktighet är tillgodosedda. Det görs också tydligt att hälsa och delaktighet är beroende av varandra. Enligt Malmökommissionens slutrapport har stadens invånare överlag fått en bättre hälsa men skillnaderna ökar. Det skiljer fem år i genomsnittlig livslängd mellan olika delar av staden (Stigendal & Östergren, 2013). Befolkningens hälsa berättar mycket mer än om individuella livsstilsval. Hälsan beror till stor del på sociala strukturer, vilka möjligheter som finns att påverka sina egna livsvillkor och kvaliteten på bostadsområden. Det är också konstaterat att förebyggande hälsoåtgärder kostar mindre än att hantera konsekvenserna av ohälsa (ibid). Vanor, relationer och utbildning under uppväxten är faktorer som påverkar måendet hela livet.

I Malmös översiktsplan (2018) beskrivs offentliga mötesplatser som ett viktigt medel för att stärka demokratin i staden och avgörande för att detta ska fungera är det finns mötesplatser som passar alla olika grupper. Detta är inte alltid fallet idag då kommersiella platser exkluderar många och spontanidrottsplatser som lockar främst unga killar dominerar utbudet. Under rubriken *staden som kulturell och demokratisk arena* nämns att grannskapens utformning kan hindra eller främja deltagande och känsla av sammanhang. Barriärer mellan områden, både fysiska och mentala, behöver luckras upp genom fler möten och blandning av människor med olika normer. I översiktsplanen tas stadsodling upp under rubrikerna *kultur och delaktighet* samt *gröna och blå miljöer för rekreation och hälsa*. (Malmö Stad., 2018)

Malmö stad ska ha en positiv inställning till invånarens önskemål och initiativ kring självförvaltning, exempelvis stadsodling – där det är lämpligt satt i relation till allmänna intressen. (Malmö Stad, 2018, s49)

2.3.3 Strategi för stadsodling på allmän plats

I Malmö är arbetet med att tillgodose invånarnas önskemål om att kunna odla i staden uppdelat mellan två avdelningar på fastighets- och gatukontoret. Koloni- och odlingslotter hanteras av

fastighetsavdelningen medan stadsodlingen hanteras på avdelningen för offentlig miljö. Ungefär 4600 personer står i kö för att hyra en odlingslott, alltså en lott utan stuga (Personlig kommunikation Ranya El Mughrabi, 2019-05-02). Enligt en webbartikel i Metro från 2012 var det då cirka 500 personer i kö, något som uppmärksammades i tidningen eftersom det tidigare inte funnits någon kö alls (Niwén, 2012).

Gatukontoret i Malmö identifierade under 2014 ett behov av att ena stadens förvaltningar kring hur förfrågningar om stadsodling från medborgare skulle bemötas. Fram till 2016 träffades därför en förvaltningsövergripande grupp och diskuterade hur stadens arbete med stadsodling kunde organiseras och finansieras. Som ett resultat av detta arbete finns idag en tjänst på fastighets och gatukontoret (FGK) där samordning av stadsodlingsfrågor ingår i arbetsuppgifterna. 2016 antogs även en *strategi för stadsodling på allmän plats* med syftet att visa hur Malmö Stad kan stimulera och stödja stadsodling (Malmö Stad, 2016). Visionen är att alla Malmöbor som vill ska ha möjlighet att odla på allmän platsmark. I strategin nämns flera positiva effekter av odlingen, bland annat *rekreation, gemenskap, ökad livskvalitet och ekosystemtjänster*. Stadsodlingen beskrivs i strategin ha potential att leverera mer samhällsnytta per ytenhet än traditionell parkskötsel. Strategin slår också fast att stadsodling bör tas på allvar och att dess syften går hand i hand med Malmökommissionens mål om att skapa kunskapsallianser, alltså läroprocesser mellan civilsamhälle, forskning, näringsliv och förvaltning. Ett ökat medborgarinflytande är ett av strategins effektmål. När strategin antogs var gatukontoret i Malmö involverade i elva olika stadsodlingar. En central del i strategin är att fastställa långsiktigheten i odlingarna. Det konstateras att det är ekonomiskt ohållbart för odlingsföreningarna att leva enbart på tillfälliga bidrag från exempelvis forskningsråd (Malmö Stad, 2016).

Idag är samverkan mellan stadsodlare och Malmö stad organiserad genom en öppen grupp, Stadsodling Malmö, där både föreningar och förvaltningars representanter kan delta. FGK stödjer odlare genom att upprätta skötselavtal med föreningar där rättigheter och skyldigheter bestäms. Under våren 2019 startades också en egen paraplyförening för stadsodlarna. Den har till syfte att samla deras intressen och förenkla kommunikationen mellan odlingsföreningarna och kommunen.

Utöver strategin för odling på allmän plats finns det stöd för stadsodling i ett antal offentliga dokument. *Programmet för aktiva mötesplatser* tar avstamp i Malmökommissionens mål om en mer jämlik hälsa i Malmö och menar att det behövs stödjande strukturer för att människor ska bli mer aktiva i vardagen på allmänna platser (Malmö Stad, 2015). Odling omnämns här som exempel på en viktig vardaglig motionsform.

3 Metod

Syftet med studien är att undersöka hur stadsodling kan bidra till en stärkt social hållbarhet i Malmö. Studien har alltså ett undersökande syfte och målet är inte att nå fram till ett generaliserbart resultat eller att jämföra de olika studieobjekten utan snarare att beskriva dem utifrån involverade personers egna upplevelser. Tre platser där stadsodling bedrivs har undersökts. Utöver det har två tjänstepersoner med arbetsuppgifter kopplade till stadsodling på kommunal nivå intervjuats.

3.1 Introduktion av intervjupersoner och platser

Nedan introduceras intervjupersoner och studieobjekt varpå en beskrivning av använda metoder följer. I den fortsatta texten kommer odlingarna benämnas Innergårdsodlingen, Bygglekplatsen och Kvartersodlingen för att underlätta förståelsen för läsare utan geografisk kännedom om Malmö. För den intresserade presenteras dock studieobjekten här.

Tabell 1. Studieobjekt

Odling	Organisation	Förkortning vid citering
"Innergårdsodlingen"	Odla i stan	OS
"Bygglekplatsen"	Växtverket	OV
"Kvartersodlingen"	Seveds Odlingsnätverk	-

De intervjuade tjänstepersonerna i Malmö och Lunds kommuner kommer i den fortsatta texten benämnas *odlingssamordnare* oavsett officiell titel men de presenteras med sin rätta titel här.

Tabell 2. Intervjupersoner på kommuner

Titel	Arbetsplats	Förkortning vid citering
Landskapsarkitekt	Avdelningen för offentlig miljö, Fastighets- och gatukontoret, Malmö Stad	SM
Odlingssamordnare & projektledare	Park- och natur, Tekniska förvaltningen, Lunds Kommun	SL

3.1.1 Kommunernas odlingssamordnare

Två intervjuer med odlingssamordnare har genomförts för att få en bild av hur och varför kommunerna arbetar med stadsodling. Intervjuerna med odlingssamordnarna gav också möjlighet att prata om stadsodling som fenomen på ett bredare plan än vad som var syftet med ledarna ute i de undersökta objekten. Den första intervjun genomfördes den 6e mars 2019 med samordnaren för

stadsodling på Malmö stads fastighets- och gatukontor (FGK), avdelningen för offentlig miljö. Den andra intervjun gjordes den 25e april 2019 med odlingsamordnaren på Lunds kommuns tekniska förvaltning, avdelningen för park och natur. Båda intervjuer varade i cirka en timme. Att intervjua två tjänstepersoner med likande roller gjorde det möjligt att sätta deras berättelser i perspektiv även om det som framkom i Lunds kommun har mindre koppling till de undersökta objekten som alla ligger i Malmö. I analysen hjälper intervjumaterialet med samordnarna framför allt till att svara på min första frågeställning; *Vilken roll spelar den bostadsnära stadsodlingen som social rörelse ur ett planerings- och förvaltningsperspektiv?*

3.1.2 Innergårdsodlingen

Platsen för det första undersökta fallet är två innergårdar i bostadsområdet Herrgården i Malmö. De aktuella fastigheterna består av lägenhetshus i 6–9 våningar byggda 1969 och ägda av Malmös kommunala bostadsbolag (MKB). Innergårdsodlingen ligger knappt fem kilometer sydost om Malmö C och omgärdas av grönytan Rosengårdsfältet, Rosengårds centrum med butiker och bibliotek samt Amiralsgatan och Inre ringvägen som båda är relativt hårt trafikerade. Området beskrivs på bostadsbolagets webbplats som barnvänligt tack vare bilfria innergårdar, gott om lekplatser, idrottsmöjligheter och cykelbanor (MKB, 2014). Samtidigt har den här delen av Rosengård pekats ut av polisen som särskilt utsatt, mycket eftersom det finns en problematik med kriminella nätverk med grund i områdets socioekonomiska strukturer (Nationella operativa avdelningen, 2017).

Bild 1. Flygbild med odlingarna markerade. Från vänster; Kvartersodlingen, Bygglekplatsen, Innergårdsodlingen. (Lantmäteriet.se)

Verksamheten bakom Innergårdsodlingen är ett litet konsultföretag, Odlå i stan, som sedan 2009 arbetat med att organisera och koordinera stadsodling i Malmö. Företaget samarbetar med kommun, fastighetsägare, föreningar och boende och förutom fastighetsnära odling bedrivs odling tillsammans med skolor samt biodling på hustak med mera. På Innergårdsodlingen arbetar företaget åt Malmös kommunala bostadsbolag, vars mål med att involvera boende i skötseln är att motarbeta nedskräpning, skapa mötesplatser och aktivera barnen. Konsultföretaget vill kunna försörja sig genom att erbjuda sina tjänster och samtidigt bygga en respekt för det som växer. Odlingarna har varit igång sedan 2014. *Odlå i Rosengård* var ett föregående projekt som startade 2012 men då var

det i pallkragar och lådor utanför gårdarna det odlades. Pengarna kom då från delegationen för Hållbara städer och odlingsledaren blev anlitad av studieförbundet Ibn Rushd. Intervjun med odlingsledaren på Innergårdsodlingen gjordes den 1 mars 2019 på plats vid odlingarna. Utöver intervjun genomfördes även en deltagande observation under en eftermiddag den 5 april när odlingsledaren arbetade med de gemensamma rabatterna tillsammans med barn från området.

Intervjun genomfördes på de två innergårdar där odlingsledaren har arbetat de senaste fem åren. På gårdarna finns både så kallade adopterade rabatter och gemensamma odlingar. I de adopterade rabatterna sköter hyresgästerna själva sina odlingar. Många odlar grönsaker och örter, andra har valt att ha prydnadsbuskar för att rama in sin uteplats. De övriga rabatterna sköts av Odlingsledaren tillsammans med de barn som vill. Gårdarna hade redan innan de gemensamma odlingarna utrustats med stora upphöjda rabatter längs med husväggarna. Fastighetsägaren bidrar bland annat med jord och en del växtmaterial samt ett förråd för redskapen.

3.1.3 Bygglekplatsen

Gullängen, eller Uddeholmsparken som den också kallas, är platsen för studiens andra stadsodling som drivs av organisationen Växtverket. Det är en liten park som ligger mellan industriområdet Annelund och bostadsområdet Lönngården i Malmö. På ena sidan parken gränsar ett industriområde med Pågen som största aktör och på andra ligger bostadsområdet Lönngården vilket består av flerfamiljshus i fyra våningar byggda på 30-talet. Annelund och kringliggande områden består av blandstad med flerbostadshus, industri och småskaliga verksamheter.

Gullängen är ett öppet långsmalt grönområde bestående av stora gräsytor och gångvägar. I ena änden av parken har Bygglekplatsen sin verksamhet med stadsodling. Det är en färgstark plats med en uppsjö av kojbyggen och odlingslådor uppbyggda runt två stora containrar med växter på taken. Verksamheten bedrivs som ett projekt sedan 2017 och är nu inne på sin tredje och sista säsong. I projektet arbetar sex personer på deltid med att ta emot barn från skolor och förskolor och bedriva pedagogisk verksamhet på Gullängen. Syftet med verksamheten beskriver organisationen som självförtroendehöjande, integrations- och demokratifrämjande. Utöver skolbesöken har Bygglekplatsen organiserat en familjeodling där familjer har egna odlingslådor och träffas tillsammans med odlingsledare en gång i veckan under säsong för att umgås och odla. På skolloven har Bygglekplatsen även haft öppet och bemannat för allmänheten. Det är främst familjeodlingen som är fokus för den här undersökningen eftersom deltagarna där kommer från närområdet och deltar mer kontinuerligt än skolbarnen. Intervjun med odlingsledaren på Bygglekplatsens odling gjordes den 26 mars 2019. Den 17e april följdes intervjun upp med en deltagande observation vid ett tillfälle med familjeodlingen.

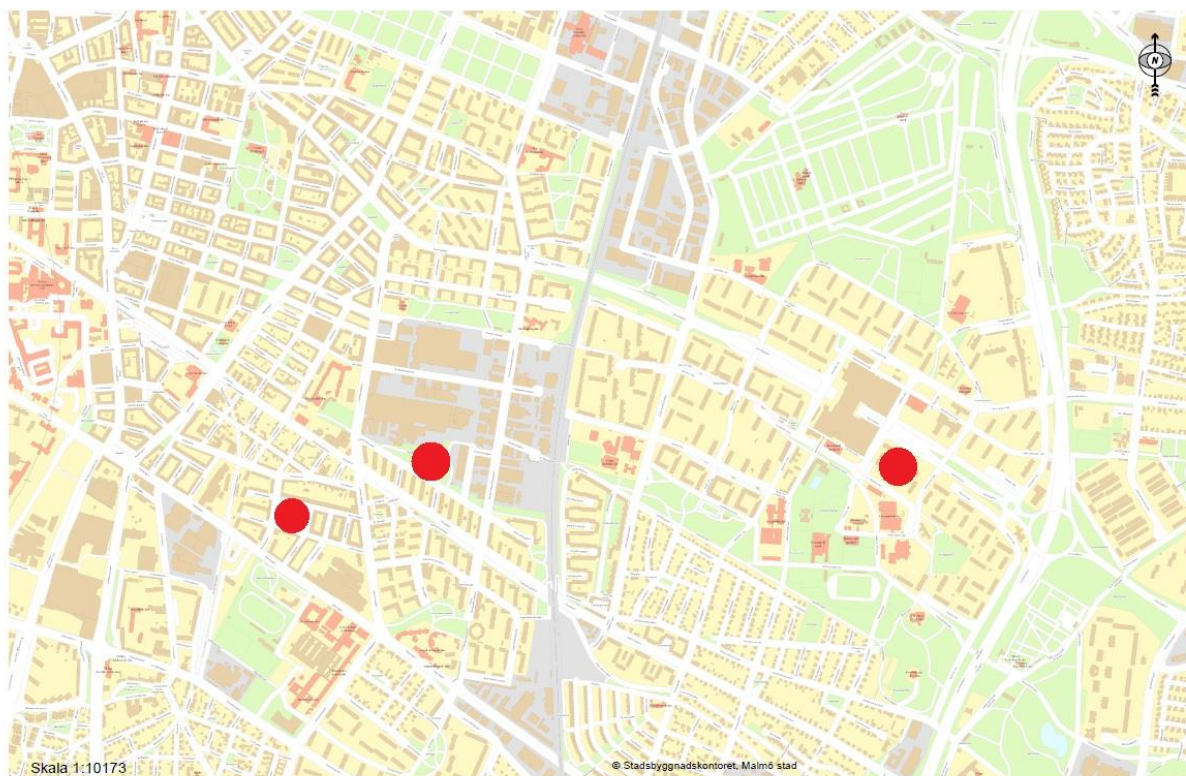

Bild 2. Karta över odlingarnas lokalisering i Malmö. (kartor.malmo.se)

3.1.4 Kvartersodlingen

Kvartersträdgårdarna som är uppsatsens tredje studieobjekt ligger i bostadsområdet Seved i Malmö och är bland det första som dyker upp om man letar information kring stadsodling. Projektet som startade upp det hela är väldokumenterat och har inspirerat många andra odlare och passar därför bra som referensobjekt till uppsatsens två andra undersökta fall. Kvartersodlingen har pågått under tio år och har bedrivits i flera olika former genom åren.

Seved är ett område med flerfamiljshus och centrumverksamheter i Södra Sofielund i Malmö. Det är byggt under 30-50-talen och beskrevs vid tiden runt 2010 som ett omflyttningsområde med oseriösa fastighetsägare och mycket socialt utanförskap. Mediebilderna var under en period väldigt negativ och en bild av Seved som otryggt område spred sig. Polisen har klassat Seved som ett av Malmös särskilt utsatta områden (Nationella operativa avdelningen, 2017). Kvartersodlingen startade som en del av projektet *Barn i Stan*, vilket pågick 2008–2011 och syftade till att främja kontakten mellan pensionärer som bott i området länge och barn med utländsk bakgrund. Finansieringen kom från Allmänna arvsfonden och arbetet bedrevs inom den lokalt baserade föreningen Hidde Iyo Dhaqan som arbetar för att främja svensk-somaliska möten och integration. Odlingen började i liten skala när barnen fick höra att det tidigare funnits ett koloniområde i närheten. En liten kolonilott anlades framför föreningslokalen vid torget. (Karlsson, 2011; Wettermark, 2009)

När projektet *Barn i Stan* var över men många boende ville fortsätta odla formades *Odlingsnätverket Seved*. Odlingsnätverkets syfte var att bevara engagemanget från de boende samtidigt som de ville utöka samarbetet och få till fler stadsodlingar på området innerskär, torg och gräsmattor. År 2015

hade Kvartersodlingen vuxit till att innefatta ca 30 olika odlingsplatser på både privat och offentlig mark (Odlingsnätverket Seved, 2015; L. Wettermark, personlig kommunikation 2019-02-07)

Genom Kvartersodlingarna byggdes det upp en modell för stadsodling på kvartersmark med idén att fastighetsägaren bidrar med odlingsmöjligheter i form av mark, jord, vatten och redskap och att de boende som är intresserade själva står för växter och skötsel. Konceptet har sedan fått mycket uppmärksamhet och tagits vidare till flera platser i staden, bland annat till Rosengård 2011. För det kommunala bostadsbolaget, som var med i uppstarten av Kvartersodlingen, var målet att sprida en positiv bild av området och locka fler att flytta dit.

Referensobjektet Kvartersodlingen har studerats på ett annat sätt än övriga två odlingar. Kvartersodlingen var i själva verket det första som föreslogs som studieobjekt till uppsatsen eftersom de är välkända och har funnits i många år. Vid inläsningen visade det sig dock att det redan fanns mycket material om Kvartersodlingarna, till exempel flera studentuppsatser med syften som liknade mitt eget. För att spara tid både för mig själv och de engagerade på Kvartersodlingen som redan ställt upp på många intervjuer de senaste åren baserar jag därför materialet om den här odlingen delvis på tidigare genomförda studier. Även rapporter författade av projektansvariga har varit till hjälp. Utöver litteraturstudier har ett studiebesök hos odlingsnätverket genomförts vilket gav möjlighet att sätta det övriga materialet i perspektiv och skapa mig en egen bild av platsen.

Aktör	Metod	Syfte
Kommunala samordnare för stadsodling	Semistrukturerade intervjuer	Få en bild av förvaltnings- och planeringssidan av stadsodling
Odlingsledare på respektive stadsodling	Gåturer	Undersöka stadsodlingens sociala effekter
Stadsodlingar med ledare och deltagare	Deltagande observationer	Undersöka stadsodlingens sociala effekter
Referensobjekt	Litteraturstudier + studiebesök	Komplettera de andra två undersökta objekten

Tabell 3. Använda metoder

3.2 Intervjuer

Beslutet att använda intervju som huvudsaklig metod i uppsatsen fattades då den passar för en undersökning med syfte att sätta sig in i intervjupersonens verklighet (Kvale & Brinkmann, 2009). Alla genomförda intervjuer har varit semistrukturerade och följt intervjuguider anpassade till intervjupersonen. Intervjumetoden har skiljt sig åt något mellan de två intervjuade grupperna; kommunala samordnare och odlingsledare. Intervjuerna med kommunens odlingssamordnare genomfördes på deras respektive arbetsplatser och följde intervjuguiden till högre grad än övriga intervjuer.

Intervjupersonerna har kontaktats via mejl eller personligen. För att på bästa sätt samla kunskap om de sociala konsekvenserna av stadsodling har jag letat efter personer med förstahandsinformation kring odlingsprojekt med barn och unga. Det är personer som varit engagerade länge nog för att kunna berätta något kring en förändring över tid. Syftet har förklarats i breda termer för alla intervjuade men utan att nämna hela frågeställningarna, detta för att inte styra deras svar mer än nödvändigt. Alla intervjupersoner har godkänt sin medverkan och erbjudits att läsa materialet innan publicering. Intervjuerna har spelats in och transkriberats i sin helhet vilket kan ses som en styrka för reliabiliteten då det finns möjlighet att undvika missuppfattningar eller förhastade slutsatser. För vissa korta delar som genomförts utomhus samt uppföljningar har jag förlitat mig på minnet och tagit anteckningar i efterhand. Direkt efter alla intervjuer har jag satt mig ner och sammanfattat tankar vilket varit värdefullt till analysstadiet.

3.2.1 Gåturer

Materialet från ledarna ute på stadsodlingarna har samlats in genom intervjuer på plats vid odlingarna. Syftet med intervjuerna har varit att bygga upp en bild av hur personer knutna till de olika odlingarna själva uppfattat effekterna av verksamheten. Intervjuerna med odlingsledarna har också följt en intervjuguide men det har funnits en relativt stor flexibilitet vad gäller anpassning till den specifika intervjupersonen, platsen och tidsutrymmet. Jag har till exempel använt fria följdfrågor och därmed styrt intervjusituationen till en mer samtalsliknande form. Intervjumetoden har inspirerats av så kallade gåturer på det sätt att intervjupersonen guidat mig på odlingsplatsen utan någon förutbestämd väg. Gåturer är en metod för intervjuer som utvecklats inom barndomsforskningen och syftar till att låta intervjupersonen styra situationen och visa platser som är betydelsefulla. Att göra något samtidigt som man pratar ger också en mer avslappnad intervjusituation.

Kvale & Brinkmann skriver i *Den kvalitativa forskningsintervjun* (2009) att forskare kan inspireras av reportrar i den mening att det finns mycket att lära av att intervjua personer i deras naturliga miljö. Detta ger mer information om intervjupersonens situation än en intervju genomförd över ett skrivbord. Intervjupersonernas koppling till platserna har enligt min upplevelse bidragit till djupare och mer spännande intervjuer. Jag upplevde att odlingsledarna kom att tänka på många berättelser när vi var på odlingsplatserna och det blev tydligt att minnen är förknippade med fysiska platser. Samtalet gick smidigare och blev mindre tillrättalagt än vid de intervjuer som genomfördes sittandes inomhus. Att se intervjupersonen i den miljö hen pratar om, hur personen interagerar med miljön och människor som passerar ger en djupare förståelse inför ämnet som undersöks.

3.3 Deltagande Observation

Enligt Peter Esaiasson (2012) stärker det en empirisk undersöknings validitet om det går att komplettera intervjuer med ytterligare metoder. Kvalitativa deltagande observationer har i den här studien genomförts i anslutning till och som uppföljning till intervjuerna. Genom deltagandet minskar distansen mellan forskare och intervjuobjekt och den eventuella maktobalans som kan uppstå mellan forskare och respondent minskar. Att delta i den aktivitet som undersöks ger också möjligheten att få mer av ett insider-perspektiv och fånga den undersökta platsens speciella karaktärsdrag. Deltagande observation handlar mycket om att försöka se normer, händelser och handlingar ur samma perspektiv som övriga deltagare (Fangen, 2005). I den här undersökningen användes deltagandet även som ett sätt att följa upp intervjuerna och ställa följdfrågor vilket gav en högre validitet till intervjumaterialet.

Två observationstillfällen genomfördes; ett där det planterades vårblommor tillsammans med barn på Innergårdsodlingen och ett när Bygglekplatsens odling hade sin familjeodling. Båda observationstillfällen skedde cirka en månad efter respektive intervjutillfälle vilket möjliggjorde användandet av observationen som ett tillfälle för följdfrågor och funderingar som dykt upp i det inledande analysarbetet. Båda tillfällen varade ca 2-3 timmar och fältanteckningar togs främst i efterhand.

Det är vanligt att ha med sig vissa teoretiska teman för att styra uppmärksamheten när en deltagande observation genomförs (Fangen, 2005). Det tema jag främst hade med mig handlade om socialt kapital ur ett brett perspektiv och därför hade jag fokus bland annat på vilka relationer och nätverk jag kunde se på platsen. Både verbala och icke verbala uttryck observerades men målet var inte att föra anteckningar på individnivå på det sättet att jag i första hand tog anteckningar om handlingar eller uttalanden som enskilda deltagare gjorde. Detta främst eftersom alla deltagare inte var informerade om min roll som forskare, särskilt inte barnen. De gånger jag förde anteckningar över enskilda personers uttalanden gjorde jag det tydligt och frågade personen om lov. Anteckningarna togs främst över platsen, odlingsledarens roll och deltagarna som grupp.

3.4 Analysmetod

Analysen av intervjumaterialet skedde stegvis. Intervjuerna transkriberades i sin helhet och lästes och lyssnades sen igenom ett flertal gånger. En meningskoncentrering av materialet var det första som gjordes efter detta för att göra materialet mer överskådligt, ta bort upprepningar och sådant som inte rörde frågeställningarna alls (Kvale & Brinkmann, 2009). Genomläsningen skedde med så stor öppenhet inför materialet som möjligt men med det teoretiska ramverket som guide. Analysen av intervjumaterialet skedde inte vid ett enskilt tillfälle utan, vilket Kvale och Brinkmann (2009) beskrivit som "tolkningens genomgripande betydelse" från det att intervjun genomfördes. Transkribering är ett tolkande av det som sagts under intervjun eftersom det krävs en slags översättning för att göra om muntlig kommunikation till text. Eftersom intervjuerna genomfördes flera veckor innan observationstillfällena fanns också möjlighet att följa upp oklarheter i materialet vid nästa möte.

För att analysera materialet från observationerna sammanfattades fältanteckningarna och undersöktes utifrån det som kallas första, andra och tredje gradens tolkning (Fangen, 2005). Den första gradens tolkning innebär ett sorts beskrivande av det som observerats i deltagarnas egna ord. Det är inte förrän i den andra gradens tolkning som akademiska begrepp förs in och analysen lämnar deltagarnas förståelse av sammanhanget. Den tredje och mest svåråtkomliga nivån av tolkning handlar om underliggande och motsättningsfulla aspekter av det studerade ämnet, de strukturer och processer som påverkar både det observerade sammanhanget och mig själv. Idealet i en deltagande observation är att se bakom det förgivettagna så som deltagarna uttrycker det. För att göra detta måste forskaren göra sig främmande för det vardagliga, inta en viss distans. Fangen (2005) beskriver hur detta kan åstadkommas genom att man försöker ställa naiva frågor till sitt material. Exempel på sådana naiva frågor som ställdes till mitt material är 'Vem bestämmer vad som odlas?', 'Hur beskriver deltagarna platsen?', 'Träffar deltagarna nya människor genom odlingarna?', 'Hur hade platsen varit utan odlingarna?'.

3.5 Metoddiskussion

Att undersöka ett så brett ämne som social hållbarhet ställer krav på vilka begrepp som används. För att en empirisk undersökning ska vara trovärdig behöver kopplingen mellan teori och undersökta indikatorer vara tydlig (Esaïasson & Elanders, 2012). För att välja ut begreppen till det teoretiska ramverket har tidigare forskning om stadsodling varit vägledande. Jag har valt att ha en stor bredd på mitt teoretiska ramverk, både den kommunala nivån och kvartersnivån undersöks vilket kräver väldigt olika begrepp med olika sätt att operationalisera. Jag tror att detta förhållningssätt, även om det varit mycket att rymma i en masteruppsats, ger mig en mer heltäckande bild av social hållbarhet kopplat till stadsodling än om jag till exempel valt att bara fokusera på socialt kapital på kvartersnivån.

Att jag inte valt att intervjua barn trots att den målgruppen styrts arbetets frågeställningar och urval har att göra med nivån på mina frågeställningar. För att få en samlad bild över sociala effekter för engagerade barn hade jag behövt prata med många fler, och antagligen även följa dem över en lång tid och med fler metoder eftersom det ofta är nödvändigt för att fånga barns perspektiv (Cele, 2006). Att istället låta vuxna berätta om sin bild av odlingens konsekvenser för barn medför möjligen en lägre validitet eftersom resultatet bygger på deras tolkningar av barnens livssituation. Samtidigt kan det urval som gjorts ses som rimligt för att svara på frågeställningar om både det kommunala arbetet och plats-specifika upplevelser utifrån uppsatsens syfte och omfattning. En annan väg att gå hade varit att släppa den kommunala nivån och på så sätt få mer utrymme att genomföra respondentintervjuer med deltagare i odlingarna och inte bara med ledare men då hade antalet intervjupersoner behövt vara många fler för att skapa en tillräcklig bild.

Det är viktigt att komma ihåg att det är intervjupersonernas syn på stadsodling som framkommer, inte en objektiv sanning. Intervjupersonernas berättelser ska inte ses som en generell bild av ämnet utan som illustrerande exempel. Andra berättelser hade antagligen framkommit om jag hade frågat enbart de boende. Att i framtiden intervjua de boende som inte varit engagerade i odlingarna skulle vara spännande. Eftersom intervjuerna nu hållits med ledare för odlingarna och inte direkt med deltagarna blir informationen om till exempel platsanknytning i området baserade på ledarnas tolkning vilket kan påverka resultatet. Eftersom relationen till plats kan ses som en viktig aspekt av

stadsodling har det ändå varit värdefullt att undersöka frågor kopplat till detta, och de deltagande observationerna utgör en viktig metod för att komplettera och stämma av materialet från intervjuerna.

Flera av intervjupersonerna bedriver företagsverksamhet kring odlingen och säljer sina tjänster till privatpersoner, skolor och fastighetsbolag. Därför kan de inte betraktas som opartiska utan har, som alla ledare, ett intresse av att framhålla positiva effekter av sin verksamhet vilket jag varit medveten om. Likaså har fastighetsägare som främjar odling ett intresse av att visa positiva resultat och hur detta speglar att det finns en bra relation mellan bostadsbolag och boende i deras område. Detta är viktigt att ha i åtanke vid analysen. Det vägs även upp något genom att även personer utan egenintresse, så som spontana deltagare och boende, studerats genom deltagande observation.

Tanken i studiens början var att hitta ett ytterligare studieobjekt och en hel del tid lades på att leta efter och kontakta olika organisationer innan valet föll på att istället använda Kvartersodlingen som referensobjekt. Att få bekanta sig med en ytterligare och kanske annorlunda organiserad odling hade varit spännande och givande för diskussionen men tiden räckte inte till. Det var synd men förståeligt att mer ideellt organiserade odlingar var svårare att få kontakt med eftersom dessa har begränsat med tid att lägga ner. Det relativt snäva urvalet bostadsnära odlingar med barn och unga begränsade också möjligheten att hitta fler studieobjekt.

4 Teoretiskt ramverk

Social hållbarhet kan diskuteras utifrån alla möjliga skalor och utgångspunkter. Per-Olof Östergren (2012) skriver att jämfört med ekonomiskt och ekologisk hållbarhet finns här en större oklarhet kring vad som egentligen är målet. För att en analys av hållbarhet ska vara effektiv behöver den ha tydliga principer och tröskelvärden för vad som är hållbart och inte (Hedenfelt, 2013). Vilka metoder som föreslås för att öka den sociala hållbarheten står i relation till hur problemet definieras och vilka bakomliggande faktorer som identifieras. Den som får formulera problembeskrivningen får därför genast en stor makt över samhällsutvecklingen.

Begreppet social hållbarhet får sin konkreta betydelse först när det appliceras på en viss skala, hållbarhet för hela staden är något annat än hållbarhet på kvartersnivå (Dempsey, Bramley, Power, & Brown, 2009). Den här studien fokuserar på social hållbarhet på områdesnivå. Frågor som rör individens rätt till exempelvis skola, arbete och bostad hänger samman med hållbarheten på alla nivåer och även med uppsatsens ämne, men de behandlas inte här. Då skalan gäller kvarters- och områdesnivå innebär det att fastighetsägare, bostadsbolag och kommunala förvaltningar blir intressanta aktörer och att mycket fokus ligger på boende och lokala organisationer.

Som ett exempel på hur problembeskrivningen har skiftat genom åren kan olika strategier för att motverka segregation nämnas. Boverket (2010) har i en kunskapsöversikt över socialt hållbar stadsutveckling beskrivit hur segregationen på 90-talet ansågs handla framför allt om den förändrade arbetsmarknaden. Detta var en motreaktion på 40 och 50-talets stora tilltro till samhällsutveckling genom fysiska åtgärder, då många förorter kom till. När Boverket publicerade sin kunskapsöversikt 2010 handlade samtalet istället om ett behov av mer blandade boendeformer inom olika stadsdelar och att staden behövde "läka" genom att barriärer mellan bostadsområden byggdes bort. Dagens diskurs kan fortfarande sägas handla mycket om att läka staden rent fysiskt men många aktörer inom stadsplaneringen försöker även bredda arbetsmetoderna och hitta fler verktyg som inte bygger på top-down åtgärder. Samverkan med privata och ideella aktörer är ofta ett resultat av att offentliga förvaltningar inte prioriterar resurser för att själva engagera medborgare på ett meningsfullt sätt. Det sociala investeringsperspektivet som förespråkas av Malmökommissionen handlar om att peka på det ekonomiska värdet av sociala projekt. Detta kan till exempel innebära att mer tekniskt inriktade verksamheter, som fastighetsbolag, ser sociala insatser för minskad segregation som en långsiktig investering istället för en kostnad.

Allt detta är alltså olika problemformuleringar som kan betyda att det antingen satsas på arbetsmarknadsprojekt, nya kollektivtrafiklinjer eller språkcaféer och föreningslokaler. Kanske behövs allt lika mycket. Samtidigt är det viktig för den fortsatta diskussionen om lösningar att fundera över hur problemformuleringen kom till, vem som äger den och vad den missar. Att hållbarhetsbegreppet genom sin positiva men odefinierade innebörd riskerar att neutralisera konflikter istället för att lyfta dem till ytan är något flera författare varnar för (Tahvilzadeh, Montin & Cullberg, 2017). Detta gör det möjligt att få frågor om resursfördelning att framstå som apolitiska och samtidigt upprätthålla en bild av den attraktiva och växande staden.

4.1 Social hållbarhet på lokal nivå

Det svåraste med att diskutera social hållbarhet är att alla aspekter är sammanlänkade och påverkar varandra på sätt som kan verka omöjliga att reda ut. Allt är sammanlänkat och för att få lite mer klarhet i sambanden är det hjälpfullt av att avgränsa sig till en skala. I artikeln *The Social Dimension of Sustainable Development: Defining Urban Social Sustainability* (2009) fokuserar Nicola Dempsey med kollegor på kvartersskalan av social hållbarhet. Författarna bygger upp sin definition av social hållbarhet genom att skilja på **social rättvisa** och **lokalsamhällets hållbarhet**. Social rättvisa å ena sidan handlar om fördelning av stadens resurser på ett övergripande plan och beskrivs som en politisk fråga. Lokalsamhällets hållbarhet å andra sidan handlar om lokalsamhällets funktion och fortsatta överlevnad och i denna dimension fokuserar Dempsey på olika kollektiva förutsättningar som påverkas av den byggda miljön. Fem förutsättningar för lokalsamhällets hållbarhet presenteras;

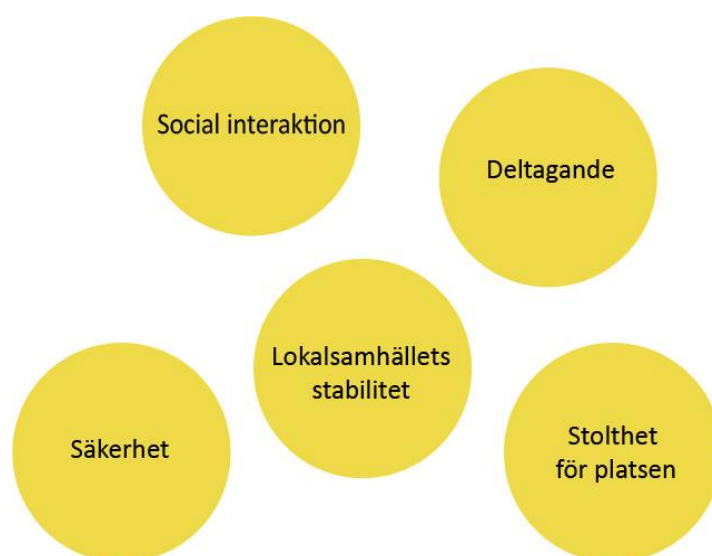

Bild 3. Förutsättningar för lokalsamhällets hållbarhet enligt Dempsey et al. (2009) (egen översättning)

Att det förekommer social interaktion kan beskrivas som en grund till alla de övriga punkterna i Dempseys lista. Interaktion behöver inte bara betyda möten och samtal utan kan även handla om lösare band som att känna igen människor i sitt närområde. Deltagande i civilsamhället är sen en viktig del av social hållbarhet och för en hållbar stadsutveckling överlag men även på en lokal skala. Dempsey beskriver en rad anledningar kopplade till byggd miljö som kan göra att människor inte deltar i lokala föreningar och nätverk. Att många engagerar sig på andra platser än i det egna närområdet är en faktor. En tät stad antas ha bättre förutsättningar för lokalt engagemang eftersom det innebär en större mångfald av föreningar och liknande inom räckhåll och att befolkningen kan lägga mindre tid på att pendla och därmed tillbringa mer tid i närområdet (Dempsey et al., 2009).

Dempsey med kollegor diskuterar vidare om lokalsamhällets stabilitet, definierat främst som låg omflyttning, kan ses som en förutsättning för social hållbarhet. Författarna menar att det finns fördelar även med omflyttning, det kan till exempel innebära att nya invånare engagerar sig mer i lokala angelägenheter än de gamla. Generellt kan dock låg omflyttningsgrad ses som en förutsättning för gemenskap och platsanknytning vilket är positivt. Kopplat till detta tar Dempsey också upp något

hon kallar stolthet för platsen. Detta handlar om känslan av att höra till och ha ett sammanhang i sitt närområde samt viljan att ta hand om det. Upplevd säkerhet är slutligen en faktor som grundläggande för så gott som all annan positiv utveckling i ett område. Den som inte känner sig trygg har mindre möjlighet att bygga nya relationer, delta i nätverk och organisationer eller vistas på offentliga platser överlag (ibid).

Dempsey med kollegors tolkning är konkret och användbar för att förstå hur social hållbarhet kan diskuteras på kvartersnivå. Social hållbarhet på lokal nivå har mycket gemensamt med socialt kapital som begrepp. Det kan tolkas som att social hållbarhet på lokal nivå i stort sett kan likställas med högt socialt kapital. Det som saknas är dock det sociala rättviseperspektivet, beskrivet av Dempsey som fördelning av resurser och frihet från diskriminering, faktorer som inte kan påverkas på den lokala skalan enbart. Både den sociala rättvise-dimensionen och de lokala förutsättningarna behöver undersökas om man vill förstå social hållbarhet i sin helhet. I en socialt rättvis stad hindras ingen från att delta i samhället skriver författarna.

An equitable society is one in which there are no 'exclusionary' or discriminatory practices hindering individuals from participating economically, socially and politically in society.
(Dempsey et al., 2009, s292)

Social rättvisa handlar därmed till stor del om icke-diskriminering. Detta kräver ett erkännande av rådande strukturella orättvisor baserade på t.ex. klass, kön och etnicitet och ett strukturellt arbete för att motverka dessa (Campbell, 2013).

Dempsey med kollegors syn på social hållbarhet ligger till grund för teoribildningen men modifieras något för att bättre passa undersökningens fokus på stadsodling, plats och medborgarinvolvring. Hälsfaktorer finns till exempel inte med i Dempseys lokala skala. Att hälsa och social hållbarhet är tätt sammanlänkade är dock väl etablerat (Evans, 2004; Stigendal & Östergren, 2013). Jag för därför in hälsa och välbefinnande som en undersökningsnivå även på den lokala skalan. Hälsa kan förstås som en förutsättning för såväl som en effekt av social hållbarhet. Här ska hälsa, i enlighet med malmökommissionens slutrapport (Stigendal & Östergren, 2013), förstås främst som en indikator på social hållbarhet. Ojämlighet i hälsa är därmed ett mått på ohållbarhet. Det som undersöks i den här uppsatsen är med bakgrund av detta vilka förutsättningar det finns för jämlik hälsa på det lokala planet.

För att sammankoppla mitt perspektiv på social hållbarhet med stadsodling delas det teoretiska ramverket upp i fyra teman. Det första temat som tas upp handlar om relationen mellan staden och odlarna, i detta fall odlingsföreningarna. I likhet med Dempsey med kollegor menar jag att social rättvisa och den politiska nivån inte kan lämnas utanför även om fokus ligger på en lokal skala. Därför är relationen mellan stadens styrande och stadsodlarna en aspekt som undersöks under rubriken *perspektiv på medborgardeltagande*. Nästa tema handlar om relationen *grannar emellan*, den undersöks genom begreppet socialt kapital. Socialt kapital har visserligen bäring på alla andra teman också, men skall främst belysa kopplingen mellan människors lokala relationsbyggande och social hållbarhet. Det tredje temat handlar om lokal omgivning och hälsa och den beskrivs under rubriken *den gröna miljön*. I det fjärde och sista temat undersöks identitet och plats genom begreppet platsanknytning (*place attachment*).

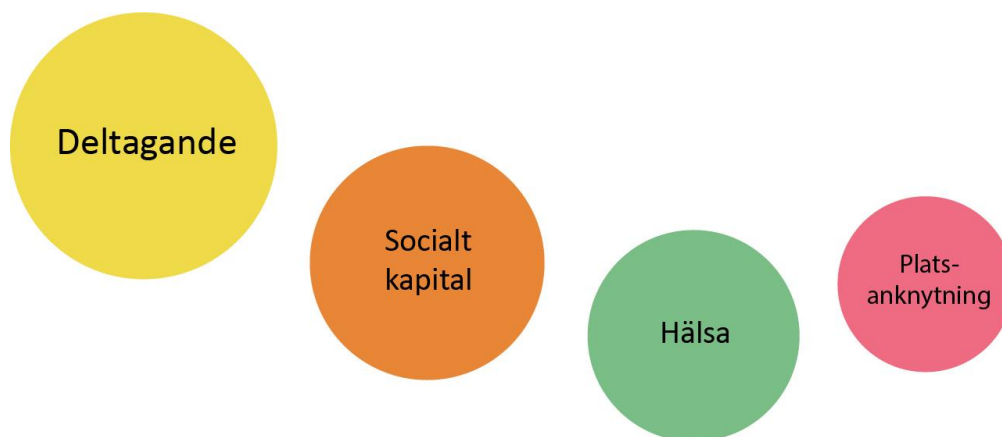

Bild 4. Uppsatsens teoretiska ramverk

4.2 Perspektiv på medborgardeltagande

På vilket sätt är kontakten mellan offentlig sektor och föreningsliv viktigt för social hållbarhet? Ett levande civilsamhälle med en mångfald av organisationer kan ses som en förutsättning för ett demokratiskt samhälle (Putnam, 1993). För att civilsamhället, alltså föreningar, nätverk och andra informella sammanslutningar av medborgare, ska kunna bidra till en mer demokratisk utveckling av staden krävs dock att den formella och informella sfären möts och kan utbyta kunskap. I det globala hållbarhetsmålet som heter *hållbara städer och samhällen* finns ett delmål om en inkluderande och hållbar urbanisering. Andelen städer som har ett strukturerat och demokratiskt deltagande av civilsamhället i planeringen och förvaltningen av staden är en indikator på målet (Globala Målen, 2019).

Stadsplanering har traditionellt sett handlat om att ett fåtal experter varit utvalda att styra över stadens gemensamma ytor i syfte att främja allmänna intressen (Nyström & Tonell, 2012). Det funktionalistiska planeringsidealet som dominerade 1900-talet handlade till stor del om att leverera färdiga områden perfekt anpassade efter brukarens alla behov. Detta synsätt lever delvis kvar ännu idag. I detta ideal finns inställningen att gemenskap och social stabilitet går att planera fram och att det finns ett objektivt bästa sätt att utforma ett område. Idag har det dock vuxit fram ett annat synsätt där planerarens roll snarare ska vara att underlätta människors relationer till platser och att lämna över platser som är öppna för formning och omformning (Ehn, 2008). Top-down planeringen av det traditionella slaget har ifrågasatts och utmanats i flera vågor genom åren. Införandet av krav på samråd i planprocessen var till exempel ett försök att låta medborgarna komma till tals mer i frågor som berörde dem (Henecke & Khan, 2002). Idag skulle normen kunna beskrivas som att planeringen om möjligt bör influeras av bottom-up initiativ eftersom det förväntas kunna ge mer rättvisa och kreativa lösningar på samhällsutmaningar och ge större legitimitet åt politiska beslut (Fabian & Samson, 2016). De verktyg och resurser som finns för att involvera medborgare i den fysiska planeringen är dock ofta begränsade och tenderar att förläggas till tillfälliga projekt snarare än att bli standardpraxis. Representationen bland de som nås av sådana projekt har också visat sig vara

mycket snedfördelad till fördel för välutbildade, föreningsaktiva män vilket är en grupp som i regel redan har stora möjligheter till politiskt inflytande (Henecke & Khan, 2002).

Det finns i ljuset av detta mycket att vinna på att involvera barn i förvaltningen av deras egna platser. Detta skriver också Boverket i sin vägledning *Gör plats för barn och unga!* (2015) där de menar att barnens syn på attraktiva platser ibland kräver att vuxnas syn på vad som är estetiskt måste stå tillbaka. Det finns också en viktig långsiktig demokratisk aspekt i att skapa platser för barn och unga (Hart, 2002). Om du som barn inte upplever att samhället erbjuder plats för dig finns risk att du växer upp med en känsla av exkludering, den egna känslan av att kunna påverka är också viktig. I projekt där barn bjuds in att medverka finns samtidigt en risk att medverkan tar en mer symbolisk än reell form. Detta har kritiserats av flera forskare, bland andra Roger Hart (Hart, 2002) som vänt sig emot sammanhang där barn konsulteras mest för att det ska se bra ut men där deras behov och egna röster inte tas på allvar.

Ett lyckat deltagande måste inte alltid innebära totalt delande av makten men det bör finnas en medvetenhet om de maktrelationer som finns och hur de påverkar slutresultatet. Barns deltagande kan heller inte ses som en färdig lösning för att möta deras behov. Snarare behövs bättre kompetens för att avgöra när involvering av unga medborgare är givande och inte. Involvering bör enkelt sagt ske i alla processer som påverkar platser barn använder i vardagen (Cele & Van der Burgt, 2015). Barn som involveras i sitt område har större möjlighet att också bli aktiva medborgare som vuxna.

4.2.1 Att lämna över makt och ansvar

Ett stärkt deltagande och inflytande från medborgarnas sida kräver samtidigt en större beredskap hos kommuner för att hantera en sådan dialog på ett inkluderande och rättvist sätt. Medskapande (co-creation) är en metod för stadsutveckling som syftar till att utjämna makten mellan det politiska styret och involverade medborgare (Fabian & Samson, 2016). I grunden för den här metoden finns en förförståelse baserad på teoretiker som Henri Lefebvre (1991) om att platser produceras i konkurrens mellan olika aktörer och att staden i sig är en ideologisk process. Enligt Lefebvre bär alla aktörer på egna tankar om vad en stad är till för men rätten till staden bör vara jämnt fördelad.

Vid medskapande av en plats krävs det att de deltagande inte klamrar sig fast vid några roller utan att makten är utspridd (Fabian & Samson, 2016). Jurin Edelenbos och Erik-Hans Klijn (2006) har studerat medborgarinvolvering i Nederländerna och jämfört traditionella beslutsprocesser med dagens mer splittrade styrning där många fler aktörer ingår i olika nätverk. De menar att om beslutsfattaren saknar den flexibilitet och kreativitet som krävs för att kunna ta hänsyn till nya synsätt i en fråga så borde de inte ägna sig åt medborgarinvolvering. Ett misslyckat deltagande där de involverade inte får se tydliga resultat av sin input kan mycket väl vara sämre än inget deltagande alls.

När det gäller inställningen till medborgardeltagande kan flera olika samexisterande så kallade demokrati-ideal identifieras. Det liberala idealet utgår från att individen medverkar främst av egenintresse och att det finns en tydlig åtskillnad på den privata och politiska sfären. Om civilsamhället får för mycket inflytande ses detta därför som en risk för manipulation av politiken. Detta synsätt kan sättas i kontrast till ett mer deltagardemokratiskt ideal där politik är något som

vem som helst kan syssla med och medborgarnas medverkan generellt ses som stärkande för demokratin. En följd av detta synsätt blir att politiker och tjänstepersoner bör sträva efter politisk jämlikhet genom att stötta mindre framträdande gruppers deltagande på olika sätt (Henecke & Khan, 2002).

4.2.2 Det svåra med medborgardeltagande

Arbetet med stadsodling handlar om civilsamhällets deltagande i förvaltningen av stadens utemiljöer. Att involvera medborgare i förvaltningen av offentliga rum är komplicerat av flera anledningar. Själva skötseln av grönytor hanteras allt oftare av externa entreprenörer och inte av kommunen själva och därför kräver brukarinvolvering ofta en stor organisatorisk omställning eller samverkan mellan många parter. Inom många tekniska förvaltningar har dessutom kraven på effektivitet och mätbara resultat ökat under flera år och därför är det ekonomiska utrymmet för kreativa lösningar och utvecklingsarbete ofta litet (Randrup & Persson, 2009).

Pål Castell (2011) har undersökt brukarinvolvering på fyra olika innergårdar i ett göteborgskt flerfamiljsområde. Hyresgästerna gavs där möjlighet att sköta utemiljön på de egna gårdarna. Målet med brukarinvolveringen var på lång sikt att förbättra människors hälsa, stärka demokratin och främja ekonomisk utveckling. Utmaningen för den som vill främja brukarinvolvering är att ta tillvara på dess potential och samtidigt undvika att övriga boende exkluderas. Flera boende i undersökningen upplevde sig dock exkluderade från beslutsfattande kring utemiljön och vissa kände sig t.o.m. fysiskt exkluderade eftersom några få familjer "tagit över" gården för egna intressen. Viss konflikt kommer alltid uppstå när granngemenskap byggs, det viktiga är att ta hand om konflikterna, vilket är hyresvärdens roll, konstaterar Castell. Den helt inkluderande granngemenskapen beskriver han som en utopi.

Fabian och Samson (2016) skriver om hur de demokratiska idealen bakom medborgarinvolvering inte alltid går hand i hand med kraften i olika sorters urban aktivism. De riskerar att ta ut varandra eftersom logikerna de grundas på är så olika. Tidsperspektivet är ett tydligt exempel på detta där de byråkratiska processerna med sina obligatoriska former för bestämmande och transparens gör det svårt att möta aktivismens snabbare och mer oförutsägbara styrning. Mayer (2013) skriver i en historisk genomgång av den urbana aktivismens utveckling i det globala norr (främst USA och Tyskland) om hur sociala rörelser under 80-talet började uppmuntras att organisera sig så att de kunde samarbeta med kommuner. I ekonomiskt pressade tider vände de styrande sig till sociala rörelser vilka visat prov på alternativa arbetsätt för att hantera ungdomsarbetslöshet och förfallna bostadsområden etc. Detta var starten på en förändrad relation mellan stadens styrande och dess aktivister. Idag är så kallade idéburna offentliga partnerskap (IOP) desto vanligare.

Mayer är kritisk till viss samverkan mellan politiskt styrande och sociala rörelser och menar att det är en hårfin gräns mellan ett ömsesidigt givande samarbete och ett slags appropriering av rörelsen i syfte att bygga varumärke och lyfta områden med låg status.

Local authorities nowadays eagerly jump on (sub)cultures wherever they sprout in order to harness them as location-specific assets and competitive advantage in the interurban rivalry. (Mayer, 2013, s11)

Socialt kapital uppbyggt av sociala rörelser plockas upp i policys för “den kreativa staden” och omvandlas via investerare till ekonomiskt kapital som kanske inte alltid gynnar den ursprungliga rörelsens syften. Detta samarbete kräver även en professionalisering av de rörelser som vill arbeta med offentligheten, vilket i sin tur kan leda till klyftor inom och mellan olika sociala rörelser.

4.2.3 Ekologisk gentrifiering

Mayer (2013) tar upp exempel där stadsodling använts i syfte att marknadsföra befintliga bostadsområden som lämpliga för en miljömedveten målgrupp och grön livsstil. Den sortens budskap har genom flertalet studier visats locka främst människor ur en välutbildad, vit medelklass vilket tvärtemot det ursprungliga syftet med stadsodling riskerar att förstärka en ojämlig tillgång till staden genom en slags ekologisk gentrifiering (Braswell, 2018; DeLind, 2015; Mayer, 2013). Ekologisk gentrifiering har förklarats som att olika gröna insatser ökar fastighetsvärden och boendekostnader vilket tränger undan den del av befolkningen som inte har råd att bo kvar (McClintock, 2018). Det har också visats att odlingsinitiativ som bygger på tydligt politiska motiv lockar en smalare målgrupp och därmed får mindre mångfald bland deltagarna (McVey, Nash, & Stansbie, 2018). De odlingar där matproduktionen står i centrum har visats attrahera deltagare som bättre representerar hela samhällets bredd.

Laura DeLind (2015) efterlyser en mer nyanserad diskussion kring stadsodling utifrån sina egna erfarenheter av ett odlingsprojekt i Michigan, USA. Författaren problematiserar hur ett områdets brister, som kriminalitet, arbetslöshet, så kallade “food deserts” och övergivna platser blev till den utomstående initiativtagarens fördel genom att denne lätt fick tillgång till både mark och arbetskraft för sitt projekt. DeLind visar att detta möjliggörs genom att platserna av stadens styrande beskrivs som “tomma”. Även McClintock (2018) lyfter detta och undersöker hur stadsodling kan bidra till ekologisk gentrifiering. Han menar att det har delvis att göra med att bara en viss sorts odling uppmärksammas och räknas som värdefullt kulturellt kapital, även kallat hållbarhetskapital. Människor som alltid har odlat, om än inte av miljöengagemang utan av andra intressen, förbises och deras odlingar ses snarare som fula och bakåtsträvande. Att erkänna de urbana odlingar som redan finns i ett område, men som är osynliga för den som letar efter moderna, miljöorienterade projekt, är ett viktigt steg för att motarbeta den ojämlikhet som uppstår när stadsodling bidrar till gentrifiering, menar McClintock. Gemensamt för problematiken med ekologisk gentrifiering är att makten inte flyttats till de befintliga brukarna eller de boende. Problembeskrivningen har gjorts utifrån och ovanifrån. Deltagande, skriver Mayer (2013), riskerar på det här sättet att handla mer om att lämna över ansvar till medborgare och föreningar, men utan att ge dessa aktörer någon egentlig politisk makt.

4.3 Grannar emellan

Relationen mellan grannar står för en viktig del av den sociala hållbarheten på en lokalsamhällelig skala. Bristen på mötesplatser får ofta stå till svars för problemen i områden som inte anses fungera socialt, men är det så enkelt? I följande avsnitt vill jag dyka lite djupare i de här frågorna genom att titta på begreppet socialt kapital. Fokus är relationsbyggande inom bostadsområden även om socialt kapital kan få effekter även för relationer utanför lokalsamhället. Avsnittet inleds med en

introduktion av begreppet i relation till den lokala skalan, därefter följer en modell för att undersöka socialt kapital på områdesnivå och sist beskrivs några kända svårigheter med begreppet.

Social interaktion är skillnaden på en plats där invånarna lever helt separata liv och en plats där gemenskap och en känsla för platsen kan byggas, skriver Nicola Dempsey med kollegor (2009). Det är i den sociala interaktionen som socialt kapital byggs. Socialt kapital kan definieras som summan av de resurser som potentiellt finns tillgängliga för en grupp eller individ i ett nätverk. Robert Putnam (1993) var tidig med att utforska socialt kapital och har influerat fältet sedan dess uppkomst. *Civilt engagemang, deltagande i sociala nätverk* samt *gemensamma normer* är de centrala beståndsdelarna i begreppet enligt Putnam. Han gör även skillnad på *sammanbindande* och *överbryggande* socialt kapital. Det sammanbindande handlar om att människor som redan har mycket gemensamt skapar och utvecklar relationer medan det överbryggande innebär att olika grupper länkas samman genom lösare band. Båda sorter är viktiga men det har visats att det är det överbryggande kapitalet som skapar mest utveckling genom att till exempel nya arbetskontakter knyts och fördomar utmanas.

Socialt kapital som begrepp kan syfta både till en kollektiv och en individuell tillgång. Högt kollektivt socialt kapital i ett område kan till exempel innebära att invånarna får en större rådighet att påverka sin närmiljö (Emmelin & Eriksson, 2012). Kollektivt socialt kapital gör att det finns en grund för ett kollektivt handlande, en organisering. Tillit mellan människor och till institutioner är enligt Elinor Ostrom och T.K. Ahn (2009) den nödvändiga länken mellan socialt kapital och kollektiv handlingsförmåga. I Malmökommissionens slutrapport kopplas socialt kapital till stadsutveckling genom två åtgärder; fler lättillgängliga mötesplatser och ett stärkt deltagande och inflytande åt stadens invånare (Stigendal & Östergren, 2013).

Socialt kapital används ofta som den förklarande mekanismen mellan ekonomisk ojämlikhet och ohälsa (Emmelin & Eriksson, 2012). Ojämlikhet i ett samhälle bryter ner tillit och relationer och den som lever i ekonomisk utsatthet får svårt att bygga socialt kapital vilket påverkar hälsan negativt. Malin Eriksson och Maria Emmelin (2013) har undersökt vad som utgör ett hälsofrämjande bostadsområde ur ett socialt perspektiv. Att människor hälsar på varandra var en faktor som de tillfrågade i undersökningen kopplade till ett hälsosamt område, känslan av gemenskap är alltså tydligt kopplad till hälsa. Det finns dock inte enbart positiva sidor med socialt kapital. Dempsey med kollegor (2009) flaggar för att ett lokalsamhälle med högt sammanbindande socialt kapital kan bidra till en exkludering av utomstående och en social kontroll som blir begränsande för människor.

4.3.1 Indikatorer för ett socialt liv i bostadsområden

Malin Eriksson (2003) har gjort en kunskapsöversikt över en rad olika metoder för att mäta socialt kapital kopplat till folkhälsa. I denna kunskapsöversikt presenteras en artikel av Melissa Coulthard med kollegor (2001) som har utvecklat en guide med fokus på folkhälsa för att undersöka socialt kapital i bostadsområden. De aspekter som tas upp på den lokalsamhälleliga skalan är *uppfattning om lokalt område, civilt engagemang* och *ömsesidig lokal tillit*. Författarna tar också upp exempel på hur dessa teman kan operationaliseras till en intervju och menar att uppfattningen om ett område kan undersökas genom frågor om till exempel;

- hur länge man bott i området
- trivsel
- tillgång till och kvalitet på lokal service
- fritidsmöjligheter
- fritidsmöjligheter för barn och unga
- upplevd säkerhet
- kriminalitet
- nedskräpning

Vidare kan civilt engagemang undersökas genom frågor om de boende...

- har information om lokala angelägenheter
- kan påverka lokala beslut
- är involverade i lokala föreningar
- har agerat för att lösa något lokalt problem

Slutligen kan tillit i området kan undersökas genom att ställa frågor om...

- man känner andra boende i området
- litat på andra boende
- hjälper varandra

Tabell 4. Indikatorer för sociala bostadsområden (Coulthard et al, 2001) (egen översättning)

Eftersom min uppsats inte fokuserar direkt på boende i området utan undersöker sociala faktorer genom ögonen på engagerade odlingsledare blir frågorna som ställs automatiskt mer generaliserade. Frågan om hur länge en person bott i området handlar i den här uppsatsen därför snarare om den generella graden av omflyttning och intervjupersonens kunskap om de boende i området. Det blir

därmed viktigt att skilja på intervjupersonens egen upplevelse och dennes tolkning av andras upplevelser. Att intervjupersonen själv inte upplevt kriminalitet är till exempel inget belägg för att boende i området inte gjort det.

Eriksson (2003) menar i sin kunskapsöversikt att det finns några gemensamma fallgropar i flera av metoderna för att mäta socialt kapital. I Erikssons genomgång tas till exempel *identitet* och *stolthet* upp som källor till socialt kapital, vilket är intressant eftersom det samtidigt kan betraktas som en effekt av den hälsa som socialt kapital sägs kunna bidra till. Men så är också flera av dessa aspekter självförstärkande i och med att nyttjandet av det sociala kapitalet ofta gör att det växer. Putnam (1993) omnämner detta fenomen som att socialt kapital skapas och bryts ner genom goda och onda spiraler.

När Erikssons (2003) kunskapsöversikt gavs ut rådde oenighet även kring det sociala kapitalets beroende av geografisk plats. I våra dagar av hög mobilitet, långväga arbetspendling och sociala medier borde det sociala rimligen vara ännu mindre geografiskt bundet än förr. Att undersöka socialt kapital på en avgränsad geografisk plats kan därför aldrig ge hela bilden. Det finns dock en poäng med att fokusera på sociala värden inom ett avgränsat område eftersom den fysiska miljön ändå visats ha en stor betydelse för vårt mående (Dempsey et al. 2009). Det är främst inom vårt vardagliga område vi har möjlighet att påverka, och som tidigare nämnt är barn som grupp mer beroende av närmiljön än andra vilket även medför att de är beroende av de sociala relationer som finns där.

Eriksson nämner också att analysnivån behöver klargöras och undersökningen anpassas efter om det är individer, lokalsamhällen (*communities*) eller mer av ett makroperspektiv som studeras. På en lokal nivå är begreppet användbart för att undersöka till exempel hur faktorer som fysisk miljö, delaktighet och kontroll över resurser påverkar hälsan och den sociala hållbarheten. Eriksson lyfter även frågan om hur lokalsamhällets sociala kapital kan mätas på annat sätt än bara genom sammanslagning av individers kapital. Att, som den här studien gör, undersöka ett lokalsamhälles sociala kapital genom att göra kvalitativa studier av lokala nätverk med hjälp av nyckelpersoner kan vara ett sätt att försöka fånga socialt kapital på en aggregerad nivå där många individers erfarenheter skulle kunna finnas sammanfattade.

4.4 Den gröna miljön

Flertalet studier har visat att människor som vistas i urbana grönområden får bättre kapacitet att hantera stress och psykisk ohälsa (Abraham, Sommerhalder, & Abel, 2010; Dempsey & Burton, 2011). Kanske är det svårt att likställa småskalig stadsodling med hela grönområden men att tillföra grönska i hårdgjorda miljöer borde ändå kunna bidra till ovan nämnda effekter. Att människor genom stadsodling lockas att vistas i befintliga men underutnyttjade grönområden bör kanske ses som den största potentialen. Tillgången till trygga grönområden har nämligen visats öka människors fysiska aktivitet (Abraham et al., 2010). Att det finns promenadvägar, är upplyst och att det rör sig andra människor på platsen är faktorer som påverkar den upplevda tryggheten och därmed den fysiska aktiviteten positivt (ibid). För att människor verkligen ska dra nytta av grönområden i vardagen behöver de dock ligga nära hemmet och tillgängligheten varierar även med faktorer som kön, etnisk bakgrund och ålder (Dempsey & Burton, 2011).

Att det finns tillgång till grönområden nära hemmet är extra viktigt för barn, som har en mycket mer begränsad rörelsefrihet än vuxna (Mårtensson & Nordström, 2017). Att som barn tillåtas utforska platser på egen hand och successivt utöka sin självständighet är en central del av att bygga självkänsla (Brussoni et al., 2012). Louise Chawla (2015) beskriver att det behöver finnas tillgång till grönska på alla skalor, från ytterdörren ända upp till stora stadsdelsparker, samt tydliga kopplingar däremellan. Ett flertal studier har visat att tillgången till utemiljöer för fysisk aktivitet är sämre i socialt utsatta områden vilket alltså riskerar att förstärka den ojämlika hälsan som redan finns (Abraham et al., 2010, Chawla, 2015). Tillgång till gröna miljöer har visat sig kunna kompensera för de riskfaktorer i den fysiska miljön som fattigdom associeras med, vilket visat sig i svenska studier där tillgången till gröna lek miljöer förbättrar barns hälsa mer i socialt utsatta områden än i andra (Evans, 2004; Mårtensson et al., 2009).

När det gäller odling finns idag gott om forskning med koppling till hälsa tack vare att trädgårdsodling används allt oftare i terapeutiskt syfte. Stadsodling är kanske svår att jämföra med trädgårdsterapi eftersom syftena är olika men även stadsodlingen har blivit undersökt utifrån hälsa och välmående. James Hale med kollegor (2011) har studerat deltagare i 28 olika stadsodlingar i Colorado, USA med fokus på den urbana odlingens hälsofrämjande egenskaper. Forskning om kopplingen mellan matlandskap och hälsa har i USA utgått från problemet med ökande övervikt och relaterade hälsoproblem. Det saknas en koppling mellan människor och matens ursprung menar Hale med kollegor (ibid). Att odla grönsaker i staden kan då stärka medvetandet kring hälsosam mat, öka andelen frukt och grönt i deltagarens kost och ge tillgång till färska grönsaker där livsmedelsbutikerna inte gör det (ibid.) Även om studien representerar ett amerikanskt perspektiv kan tanken om en ökad medvetenhet om mat och hälsa vara relevant i alla samhällen som är en del av det globala livsmedelssystemet.

Stadsodlingen har, utöver ökad livsmedelskunskap, visats kunna ha positiv effekt på nivån av fysisk aktivitet, stärka den mentala hälsan samt bidra till att stärka människors anknytning både till ekologiska processer och kulturella traditioner (Hale et al., 2011; McVey et al., 2018) Hale med kollegor (2011) har studerat odlingens terapeutiska egenskaper genom att undersöka vad till exempel emotionella och taktila upplevelser betyder för relationen mellan landskap och människa. Att engagera sig i odling i stadsmiljön ger många deltagare känslan av att utföra en meningsfull fysisk aktivitet, skriver författarna. Att sköta om en trädgård ger också en känsla för tid och säsonger som inte finns på många andra platser i en storstad. Odlare förklarar att det ger en tillfredsställelse och att följa odlingens tempo och cykler från förberedelser till sådd, plantering och skörd. Flera odlare i Hales undersökning beskriver hur bra de mår av att vara i kontakt med jorden och naturen. Samtidigt kopplar de tydligt dessa aktiviteter till värden som gemenskap, hälsosam mat och att dela med sig. Detta menar Hale med kollegor är ett tydligt exempel på hur de socio-ekologiska relationer som byggs genom odlingen har positiva effekter för hälsan på ett övergripande plan, både fysiskt, mentalt och socialt.

Upplevelseperspektivet i Hale med kollegors artikel kan vidare kopplas till forskning om just barns behov av en mångfald av sensoriska intryck och upplevelser. Många städer erbjuder inte tillräckligt intressanta miljöer där barn uppmuntras att utforska och uppleva platser med alla sina sinnen vilket kan påverka deras utveckling negativt (Lennard & Crowhurst Lennard, 1992). Att det saknas en rättvis tillgång till gröna miljöer kan ses som en del i detta problem och flera forskare har visat på vikten av

varierande gröna miljöer för barns hälsa och välmående (Chawla, 2015; Mårtensson et al., 2009; Naturvårdsverket, 2011). Sammanfattningsvis kan det konstateras att det finns en stor potential i att använda odling för att främja hälsa men att den för att kompensera för rådande ojämlikhet måste tillgängliggöras och fördelas mer rättvist.

4.5 Relationen till plats

För att undersöka vilken roll själva odlingsplatsen spelar för den sociala hållbarheten kan flera begrepp tas till hjälp. *Place attachment* eller *platsanknytning* på svenska är ett miljöpsykologiskt begrepp som beskriver relationen mellan människa och plats över tid. Beteende såväl som affektiva och kognitiva aspekter av den här relationen är viktiga och den kan undersökas antingen mellan individ och plats eller mellan grupp och plats. Begreppen som är kopplade till platsanknytning är många; *place identity*, *sense of community*, *place bonding* med mera. Att mäta *graden av* anknytning är till exempel en helt annan uppgift än att undersöka de sociala, kulturella och upplevelsemässiga förutsättningar som leder till olika nivåer av anknytning (Williams, 2014). I den här uppsatsen är det en undersökning av just de här förutsättningarna som är relevanta. Platsanknytning på individnivå är viktigt för en persons identitet, stabilitet och känsla av kontroll i livet. Nikolay Mihaylov och Douglas Perkins (2013) skriver om *community place attachment* som ett sätt att undersöka en grupp, till exempel invånarna i ett bostadsområdes, platsanknytning och beskriver även att det finns tydliga kopplingar mellan anknytning på denna nivå och socialt kapital.

Platsanknytning kan ses som en avgörande faktor för en individs känsla av välbefinnande och mening (Chawla, 2015). Ett barn har under alla sina utvecklingspsykologiska faser ett behov av balans mellan trygghet och upptäckande. Att platsanknytning är ett emotionellt starkt fenomen hos såväl barn som vuxna antas bero på att behovet av den här balansen finns med oss hela livet (ibid). En individs anknytning till plats är inte något som påverkas av rationellt tänkande främst utan av känslomässiga processer. Stark platsanknytning till ett område har till exempel visats innebära ökad upplevd trygghet och färre uppfattade brott (Scannell & Gifford, 2010). En närmiljö som är tillgänglig för både barn och vuxna är alltså avgörande för att individer ska kunna skapa känslomässiga relationer till platser i omgivningen och naturmiljön överlag. Detta, skriver Pia Björklid och Maria Nordström (2007) bör tas i åtanke när dagens täta stadsmiljöer planeras.

För att kunna precisera begreppet ytterligare har Scannell och Gifford (2010) tagit fram ett ramverk. De menar att för att precisera begreppets användning bör person, plats och psykologisk process (PPP) definieras i relation till det studerade fallet. Är det enskilda individers anknytning som undersöks eller en grupp? Undersöks den aktuella platsen med tonvikt på dess sociala relationer eller fysisk miljö? Vad gäller den psykologiska processen kring anknytning kan forskaren välja att fokusera på affektiva, kognitiva eller beteendemässiga aspekter där de affektiva kan handla om känslor som stolthet och glädje och de kognitiva om till exempel minnen och kunskap knuten till platsen. Anknytning har i den här studien undersöks med öppenhet inför både beteendemässiga, kognitiva och affektiva aspekter, men med observation som huvudmetod så hamnar de beteendemässiga aspekterna i fokus.

Det är ofta svårt att avgöra i vilka riktningar sambanden sker vad gäller anknytning men genom att undersöka platsanknytning i ett skede när ett främmande element förs in på en plats har flera studier

försökt visa på kedjor av påverkan (Mihaylov & Perkins, 2013). Att undersöka hur en grupp reagerar när deras plats blir hotad eller förändrad på något sätt gör att tillstånd som annars ligger latenta blir mer synliga, till exempel vilka stödnätverk som finns och om människors identitet är sammanvävd med platsen. En förändring kan innebära att gruppen svarar med motstånd, acceptans, anpassning, mobilisering, apati eller något helt annat beroende på vilka relationer som finns där. Om en förändring ska accepteras behöver den vara kompatibel med de symboliska värden som den representerar för sina användare. En väldigt stark kognitiv koppling mellan plats och identitet, det vill säga att platsen är en sorts förlängning av vem du är, innebär att förändring kommer att tas emot med negativa reaktioner oavsett om den är funktionellt sett bra eller dålig. Detta kan sen resultera i ett motstånd om de sociala nätverken på platsen är tillräckligt starka. Det klassiska exemplet på studier av det här slaget är hur människor bemöter förändring i ett omtyckt naturområde eller vid omvandlingen av ett bostadsområde. Ofta är det motståndets och mobiliseringens källa som är av intresse eftersom detta ibland är vad som krävs för att skydda värdefulla platser.

Det är i reaktionen på förändring som platsanknytning är tydligt kopplat till socialt kapital. En grupp med starkt *sammanbindande* socialt kapital har sannolikt en mer gemensam uppfattning om den plats där de befinner sig och därmed lättare att mobilisera sig. En grupp med starkt *överbryggande* socialt kapital däremot har kopplingar till fler platser och grupper vilket kan betyda att platsanknytning för den aktuella platsen är svagare. Detta har kallats det sociala kapitalets paradox (Mihaylov & Perkins, 2013). Sammanfattningsvis kan det sägas att en plats med en stark gemensam platsanknytning är en stabil plats som stödjer livskvalitet genom både den fysiska och sociala miljön vilket i längden är positivt för invånarnas hälsa och välbefinnande.

4.5.1 Att ta en plats i besittning

Sociala åtgärder ensamt får ofta mindre genomslagskraft än de som får ta sig fysiska uttryck. Om den sociala hållbarheten i ett område ska kunna stärkas genom fysisk upprustning krävs det att identiteten i och stoltheten för platsen stärks samtidigt skriver Boverket (2010) i sin kunskapsöversikt över socialt hållbar stadsutveckling. En plats är inget isolerat fenomen där sociala aktiviteter utspelar sig, platser skapas i samverkan med sociala aktiviteter (Jean, 2015). Fysiska avtryck i staden kan förvandla "folket" från en suddig massa till en tydlig aktör skriver Fabian och Samson (2016). Med detta menas att en grupp stärks genom att få en fysisk representation i samhället som alla kan se. Följande citat kan även kopplas till detta:

Making actual things for oneself can be connected to a sense of wonder, agency and possibility in the world; and may be a way for an individual or group to make their social imaginaries, ideas, frustrations and hopes tangible, manifest and communicable (Fabian & Samson, 2016, s170)

Det handlar ofta om att ta en plats i besittning, att appropriera den. Vad gäller approprieringen av en offentlig plats menas ofta ett mer eller mindre symboliskt, kollektivt återtagande av platsen. Hit hör även förståelsen av att det inte finns några "tomma" platser i en stad, det finns inget neutralt offentligt rum. Det kommer alltid finnas ojämlikhet i hur tillgängligt ett rum är för olika människor baserat på maktstrukturer (Olsson, 2008). En odling på offentlig plats i staden kan vara ett sätt att representera och ge uttryck för de människor som finns där. Just odling har beskrivits som en

aktivitet där användarna knyter an till platsen på ett mycket tydligt sätt. Att arbeta fysiskt med en plats och förändra den har visats ge en starkare koppling till platsen och i förlängningen även till närsamhället i stort (Dunlap, Harmon, & Kyle, 2013).

5 Resultat Del I – Staden och Odlarna

Stadsodling kan betraktas utifrån ett deltagandeperspektiv genom att det leder till att offentliga platser används på nya sätt. Därmed kan den bidra till att utveckla relationen mellan en stads medborgare och dess förvaltning. Enligt de globala hållbarhetsmålen är *civilsamhällets strukturerade deltagande i stadens planering och förvaltning* en förutsättning för att bygga hållbara städer och samhällen (Globala Målen, 2019). Stadsodling kan ses som en form av kontinuerlig brukarinvolvering vilken förutsätter en dialog mellan civilsamhälle, fastighetsägare och kommun.

5.1 Hur ser kommunernas samordnare på stadsodling?

Odlingssamordnarna i Malmö och Lunds kommuner berättar båda om hur stadsodling har blivit allt mer populärt de senaste tio åren. Intresset för odling i alla former beskrivs som stort. Odlingssamordnaren på Malmö stad berättar att det finns en stor bredd av odlingar och att stadsodling är på framfart. Samtidigt påpekar hon att intresset för att odla i staden inte är något nytt.

Jag tycker det känns som att det har fått ett uppsving, känslan hos föreningarna, att de får stöd från oss på kommunen, märks. [...] men det räcker liksom inte att det finns ett intresse bland människor, det måste finnas en möjlighet också. När en sådan uppgång i intresse sammanfaller med en uppgång i möjligheterna, då kan man se den där effekten, att det växer. (SM)

Lunds odlingssamordnare berättar om ett konstant ökande intresse de senaste åren. I nuläget har Lund cirka 600 personer i kö för odlingslotter och i Malmö över 4000 personer. Malmös samordnare berättar om sina tankar om det ökade intresset för odling generellt. Hon kopplar en osäkerhet inför världsläget och framtiden överlag till den ökade efterfrågan på kunskap om odling och medvetenhet om beredskap etc. Även Lunds samordnare pekar på kunskapsbyggande som en drivkraft bakom stadsodlingen och menar att den fått en förändrad och djupare mening än den rekreation det tidigare betraktades som.

Rörelsen har ju utvecklats till att man söker mer kunskap, miljöfrågan har vävts in i odlingsfrågan. Man har gått mer mot produktion och man odlar mer grönsaker. Jag tror att fler och fler odlar för matens skull. (SL)

Vinsterna med stadsodling beskrivs på liknande sätt av båda samordnare. Att det ger medborgarna en chans att engagera sig i sin närmiljö och bygga kunskap om ekologiska processer och var maten kommer ifrån är något som nämns under båda intervjuer. Odlingen kan även ge rekreativsmöjligheter och skapa folkliv på annars ödsliga platser och när det gäller stadsodling för barn ser hon också hur odlingarna kan bidra till en viktig självständighet i vardagsmiljön.

Det har att göra med barns platser i stan överhuvudtaget. Barn är så avskurna från alla möjligheter att utforska och röra sig i stan, och då blir sådana här platser väldigt viktiga. [...] Det finns ju inte många platser där barn får vara själva, de är övervakade och styrda överallt. (SM)

I Lund innebär rollen som odlingssamordnare att stötta både koloniodling, odlingslotter och *parkodling*, som odlingssamordnaren kallar den odling som sker på offentlig mark. Lunds kommuns definition av begreppet stadsodling rymmer alltså all odling innanför stadens gränser medan det i Malmö finns en uppdelning mellan koloniodling och stadsodling. De odlingar som utformas nu för tiden är ändå ofta hybrider mellan den klassiska, enskilda lotten och en gemensamhetsodling till exempel genom att odlarna delar på redskap och har fler gemensamma utrymmen på området.

Det finns alltså ett ökat intresse för att odla i Malmö och Lund idag samtidigt som olika former av odling pågått sedan städernas födelse. Det finns en vilja att inte glömma bort de som ägnat sig åt stadsodling förr. Att stadsodling på allmän platsmark kom upp på kommunens agenda från början var tack vare förfrågningar från medborgare. I Lund finns till exempel många äldre koloniområden och det är viktigt att inkludera även dessa i arbetet framåt eftersom de har ett alldeles eget kulturmiljövärde.

Vi, precis som många andra sydsvenska städer, har en obruten tradition av odling som är 100 år gammal. Vi har områden som är över 100 år där man fortfarande odlar, så det är jätteviktigt att ha med sig det arvet i staden. (SL)

Det verkar finnas en medvetenhet om stadsodlingens långa historia hos de båda samordnarna. Att bara prata om stadsodling som en nuvarande trend skulle riskera att förbise de som alltid har odlat i staden och de som arbetat för att göra gemensam odling på stadens mark möjlig. Kanske kan den historiska medvetenheten tolkas som en motbild till den kritik Mayer (2013) framför om samarbete mellan offentlighet och sociala rörelser. Malmö's samordnare påpekar att stadsodling på allmän platsmark möjliggjordes genom civilsamhällets initiativ, det var en ideell förening som tog initiativet, valde platsen och utformningen på den första officiella parkodlingen. Förvaltningen svarade med att sätta vissa ramar och ordna standardiserade skötselavtal som förenklade det fortsatta samarbetet. Mayers (ibid) kritik riktar sig mot ett ojämnt samarbete mellan offentlighet och sociala rörelser, ett samarbete som inte fullt ut erkänner initiativtagarna och deras ursprungliga syften. De kommunala odlingssamordnarna i Malmö och Lund tycks dock vara måna om att erkänna odlingsföreningarnas arbete. Vinsterna som beskrivs är till stor del gemensamma för föreningarna och förvaltningarna; kunskap om matproduktion, ekologisk hållbarhet och möjlighet till möten är motiv som både föreningar och kommuner verkar skriva under på. Att kommunens syften passar ihop med odlingsföreningarnas kan ses som avgörande för att samarbetet ska kunna betraktas som en win-win situation och inte den typen av utnyttjande av sociala rörelser som Mayer varnar för.

5.2 Hur ser föreningarna på stadsodling?

Bland de undersökta odlingarna i den här uppsatsen finns flera olika organisationsformer; nätverk, ideella föreningar och företag. Baserat på sin organisationsform har de också olika syften. Referensobjektet Kvartersodlingen hade till exempel som ursprungligt syfte att skapa möten och visa en bättre sida av sin stadsdel (Karlsson, 2011). Bygglekplatsens odlingsledare beskriver sitt syfte utifrån ett mer övergripande plan. De vill bidra till att stärka demokratiska principer, möjliggöra skapandet av fler liknande platser för barn i städerna och att sprida kombinationen av bygglekplats och odling som metod, berättar deras odlingsledare. Odlingsledaren på Innergårdsodlingen beskriver syftet både utifrån det egna företagets och fastighetsbolagets ståndpunkt:

Vi vill arbeta för att bygga upp en respekt för växterna och samtidigt bidra till att hålla rent på gårdarna. Att få med så många människor som möjligt, att förändra utemiljön genom att ge människor möjlighet att adoptera en rabatt på den egna innergården. MKB hade som mål att gårdarna skulle bli renare. Nedskräpningen här var hemsk tidigare. MKB ville också skapa mötesplatser och aktivera barnen. (OS)

Innergårdsodlingen är samtidigt den enda undersökta aktören som bedriver odlingen helt i företagsform, och eftersom företaget är beroende av inkomster via det kommunala fastighetsbolaget är de också relativt bundna till deras problembeskrivning vilket kan vara viktigt att komma ihåg. Odlingsledaren berättar vidare om den utveckling han sett under de åtta år han arbetat med odlingen i området;

Mindre och mindre av det som planterats dras upp nu för tiden. I början när de jobbade här kunde en plantering vara helt uppdragen efter en vecka. Växter stals och flyttades till boendes privata odlingar. Det är en del av det sociala att arbeta med sådant också. (OS)

Mindre nedskräpning, vandalism, kriminalitet samt en ökad inflyttning är effekter som eftersträvas av fastighetsägarna och som alla har potential att bidra till deras lönsamhet rent ekonomiskt. En viktig fråga att ställa sig här blir därmed om deltagarnas, alltså odlarnas, uppfattning om odlingen går hand i hand med projektens uttalade syften. De aktiviteter som odlarna deltar i kan på många sätt sägas bidra till att stärka socialt kapital (en mer ingående beskrivning av detta följer i del II av det här kapitlet). Precis som Mayer (2013) varnar för finns det en risk att socialt kapital som är uppbyggt av informella aktörer plockas upp av formella aktörer och omvandlas till ett ekonomiskt kapital vilket inte nödvändigtvis gagnar initiativtagarens ursprungliga syfte. McClintock (2018) benämner på ett liknande sätt detta fenomen som att kulturellt kapital, eller mer precist ett *hållbarhetskapital*, byggt av privatpersoner och föreningar, omvandlas till ekonomiskt kapital genom fastighetsägare och aktörer som arbetar med stadens marknadsföring. Då det ofta bara är en viss typ av odling i en viss typ av område som uppmärksammas och omvandlas till ekonomiskt kapital på detta sätt riskerar processen att leda till ekologisk gentrifiering (ibid). Att fastighetsägaren ser fördelarna i odlingen är inget problem i sig, och även de boende har sannolikt glädje av minskad nedskräpning, men man kan ha synpunkter på att fördelarna som fastighetsägaren drar på ett eller annat sätt borde komma tillbaka till de boende.

Bild 5. Aktörer inom stadsodlingarna

För att sammanfatta kan det konstateras att alla tre odlingar har ambitiösa sociala syften, det är ingen som uttalat bedriver stadsodling "bara" för att producera mat, grönska eller rekreation. Alla tre organisationer svarar på något sätt också mot en överordnad finansierare, antingen i form av fastighetsägare eller bidragsgivare, och det är dessa som till stor del definierar syfte och inriktning för verksamheten.

5.3 Deltagardemokratiskt ideal

I Lund finns många engagerade odlare som knappt behöver odlingsamordnarens stöd utan ordnar det mesta själva. På frågan hur det är att vara den som förespråkar stadsodling i Lunds kommun svarar samordnaren;

Det är jättespännande i Lund, det finns väldigt många duktiga föreningar som driver sina saker. Det mottas väldigt bra inom kommunen tycker jag, både på planeringssidan och driftssidan, så det är roligt! Många pluggar ju hållbarhet och stadsplanering här, så det kommer in många förslag som ligger i framkant kring vad man vill och vad man vill lära sig mer om. Man driver på det själv. Här är det växthuskurs, hönskurs, bikurs och det är verkligen inte min förtjänst utan det är odlarna själva. (SL)

Engagemang i lokala föreningar kan ses som en viktig del av demokratibyggnad (Putnam, 1993). Ett deltagardemokratiskt ideal kan identifieras genom att medborgarnas medverkan omnämns i uteslutande positiva ordalag hos båda samordnare. Malmös samordnare förklarar skillnaden mellan att som kommun förvalta stadsodling och andra offentliga platser så här;

Stadsodlingen lever ju sitt eget liv, där låter vi andra människor styra. De är lite wildcards sådär, och det tycker jag är spännande. (SM)

Både i Malmö och Lund ses alltså medborgarnas involvering i skötseln av den offentliga miljön som något spännande. Att båda samordnare väljer just ordet *spännande* kan tolkas som att den här sortens medborgarinvolvering inte tillhör vanligheterna inom förvaltningarna. Stadsodling kan ses som en form av kontinuerlig brukarinvolvering och för en teknisk förvaltning är detta antagligen en utmaning. Traditionellt har stadsplanering handlat om att leverera "färdiga" områden men idag det finns en motbild som hävdar att det bästa en planerare kan göra snarare är att lägga en bra grund, öppen för omformning efter brukarnas behov och framtida samhällsutmaningar (Ehn, 2008). Det deltagardemokratiska idealet medför alltså en syn på stadsutveckling som något som bäst sker i samverkan mellan den offentlig sektorn och allmänheten (Henecke & Khan, 2002). Kommunen behöver här vara lyhörd inför medborgarnas behov och är beroende av deras medverkan för att utforma staden på ett hållbart sätt.

Ett kommunalt fastighetsbolag kan ses som en förlängning av kommunen och med stor makt att påverka människors livssituation. Att Malmös kommunala fastighetsbolag arbetar med kontinuerlig brukarinvolvering, även i områden där de måste ta in extern kompetens för att lyckas med det, kan möjligen ses som ett uttryck för ett deltagardemokratiskt ideal. Den kontakt som byggs upp mellan boende och odlingsledaren utgör en stor möjlighet för fastighetsbolaget att få mer kunskap om de

boendes behov och önskningsar. Det är enligt ett deltagardemokratiskt synsätt de styrandes uppgift att se till att även de grupper som är längst ifrån makten får möjlighet att påverka, detta ger en starkare demokrati och därmed ett mer hållbart samhällsbygge (Henecke & Khan, 2002).

5.4 Barnen som medskapare

Vilken är då barnens roll i de olika odlingarna? Under den deltagande observationen träffar jag boende som odlat på Innergårdsodlingen i flera år och många kan skörda större delen av året, här finns mycket kunskap. Bland de vuxna är det främst de redan intresserade som lockas att vara med. Bland barnen däremot är kunskapsnivån väldigt olika och kraven är lågt ställda. Odlingsledaren berättar hur det kan gå till när barnen är med och sköter odlingarna;

Barnen är tre, fyra år gamla. Tre år, då får man hålla i vattenslangen. Det är ofta att barnen är ute med sina syskon och kommer fram och vill vara med. Eller så är de ute med sin mamma och springer fram till mig och undrar vad vi gör. Det kan vara några minuter bara, sen vill mamman gå vidare. (OS)

Bland barnen kan alltså även de utan tidigare kunskap om odling vara med tack vare ett flexibelt upplägg. Odlingsledaren här arbetar när vädret tillåter och ibland även på kvällar och helger vilket gör att fler kan delta. Barnens roll kan ses som en slags medlare, genom dem förenklas kontakten mellan Odlingsledaren och övriga boende. Barnens medverkan signalerar på ett sätt att det inte krävs någon expertkunskap om odling för att vara med.

På Kvartersodlingen var barnen med i uppstarten genom projektet med att anlägga en liten odlingslott vilket troligen, på ett liknande sätt som på Innergårdsodlingen, gjorde att projektet förankrades snabbare i området och trösklarna för andra deltagare sänktes. Att projektet som ledde fram till Kvartersodlingen startade genom en lokalt etablerad förening kan också ses som en faktor som möjliggjorde ett bredare deltagande eftersom odlingsorganisationen byggde vidare på ett socialt nätverk som redan fanns. Att de boende sen fick stöd av odlingsnätverket för att driva igenom sina intressen medförde att odlingen blev tillgänglig för fler eftersom alla människor inte är i en position där det är möjligt att komma med förändringsförslag till sin hyresvärd.

På Bygglekplatsen är barns deltagande i fokus eftersom det till stor del ingår i bygglekens pedagogik att barnen ses som egna och kapabla aktörer. Hos Bygglekplatsen har en plats skapats där barnen får bestämma, testa fritt, samarbeta och på så sätt utforma en plats full av byggen och växtlighet. Bygglekplatsens odlingsledare förklarar hur de tänker kring att främja självförtroende hos barnen som kommer dit;

Vi vill liksom att de ska in och rota själv i containrarna och hitta saker, inte bara säga 'Får jag göra såhär?' utan det ska vara 'Kolla jag gjorde det här!' Då har vi kommit dit vi vill. (OV)

Detta synsätt är i linje med idealet om den kreativa och aktiva medborgaren samtidigt som det stärker barn som grupp här och nu och inte bara som framtida medborgare eller så kallade *future beings* (Morrow, 2008). Ytan där det odlas på Bygglekplatsen är inte direkt delad med någon annan

vilket ger en frihet att experimentera, något som odlingsledaren berättar att även hon som vuxen tycker är en stor fördel.

Vi ska bygga växthus här, och det ska bli en till familjeodlingsplats. Jag har aldrig byggt ett växthus förr, men det går säkert bra. Det är det som är så bra med en sådan här plats. Det går att testa olika grejer, se vad som funkar. Det finns inga krav på att det ska bli på ett visst sätt. (OV)

Barnen är med och formar platsen i hög grad. Under den deltagande observationen på Bygglekplatsen var det tydligt att flera av barnen tagit projektets ideal till sig. Färg, verktyg och byggmaterial låg framme och barnen utforskade, skyfflade jord och gjorde tillägg på bygglekens olika konstruktioner. Det fanns en tydlig kontrast mellan barns och vuxnas agerande på platsen, de vuxna deltagarna ställde mycket frågor och sökte råd av odlingsledarna medan barnen var fullt upptagna med sitt. Det är alltså inte bara odlingarna som lockar till deltagande utan platsen som helhet. Bygglekplatsen kan i skenet av detta ses som en plats där både barn och vuxna trivs men där barnens deltagande och frihet är en förutsättning för detta.

Bild 6. Bygglekplatsen

För att kunna göra en analys kring graden av deltagande inom de olika odlingarna kan litteraturen om medskapande av fysiska platser vara användbar. Fabian & Samson (2016) menar att medskapande som metod kräver att ursprungliga maktförhållanden mellan deltagare läggs åt sidan. Detta kan kopplas till Kvartersodlingen där deltagare berättat att de upplevde det som ett tillåtande klimat i odlingsnätverket och att allas idéer värderades lika högt (Karlsson, 2011). Att få inflytande över slutresultatet kan ses som ett tecken på ett verkligt deltagande (Fabian & Samson, 2016).

Vid den deltagande observationen på Innergårdsodlingen var ungefär åtta barn i olika åldrar med och hjälpte till att plantera vårblommor. Nya deltagare fick lära sig av de mer erfarna eller av odlingsledaren hur blommorna skulle planteras. Jag fick en upplevelse av att många av barnen som deltog var måna om att göra rätt och visa sig duktiga. Detta kan tolkas som att barnen är i hög grad engagerade och inkluderade i odlingen men att de själva inte styr resultat till så stor grad eftersom de anpassar sig till vuxnas förväntningar. Att barnens möjligheter att påverka resultatet eller upplägget är små är förståeligt med tanke på att det i regel bara finns en vuxen på plats och resurserna i form av både material och tid är begränsade. Odlingsledaren uppskattar att minst 50 barn är involverade i odlingarna på innergårdarna totalt. Att innergårdarna delas med övriga boende och att odlingsledaren arbetar på uppdrag av fastighetsägaren ställer krav på slutresultatet som gör det svårt att ge barnen någon större frihet att påverka utformningen. Samtidigt berättar odlingsledaren om ett annat område där boende odlar;

På det området odlas det inte i rabatter, bara i pallkragar, och de som odlar måste göra 'rätt' hela tiden. Så det finns ju inga barn engagerade där över huvud taget, och det är jättetråkigt. Jag skulle vilja odla upp rabatter, så kunde barnen få vara med. Med pallkragarna blir det mer traditionellt där. (OS)

Detta kan tolkas som att den lösare formen för odling som innergårdarnas stora rabatter ändå innebär sänker trösklarna för barns involvering. Om ytorna är alltför begränsade är risken att det skapas en press på att odlingarna ska ge resultat eller se ut på ett visst sätt. För att involvera barn verkar det alltså behövas flexibilitet, egna platser, och kanske att markägaren vågar släppa på konservativa bilder av hur en välskött utemiljö ska se ut. Att barnen på Innergårdsodlingen har möjlighet att delta utan hjälp eller ens godkännande av sina föräldrar möjliggör också för många som aldrig annars fått chansen att vara med.

5.5 Långsiktighet

En gemensam nämnare för stadsodlingen i Malmö verkar vara att arbetet till stor del hänger på enskilda personers engagemang. Både Malmö stads Odlingsamordnare och ledaren på Innegårdsodlingen arbetar relativt självständigt med frågan. Så här berättar Malmö stads odlingsamordnare;

Jag längtar efter min kommande kollega, för det är mycket roligare och mer utvecklande att ha någon att bolla med. Som det är nu känner jag att jag mest upprätthåller det som redan fungerar. Men jag skulle ju vilja att vi är mer progressiva och till exempel har fler platser på gång där vi vill ha odling, och till exempel synka det bättre med den traditionella skötseln av parkerna. Det är en sak som är lite svår. Inte alla tycker att stadsodlingen tillför bara bra saker, en del tycker att det är lite besvärligt, att det är i vägen, stör lite och är lite skräpigt. Det finns liksom olika ögon på det. (SM)

I Malmö finns alltså motsättningar mellan stadsodlingen och den traditionella parkskötseln även inom den kommunala förvaltningen. Samordnaren beskriver att hon ibland möter motstånd som inte riktigt ser de sociala värden stadsodlingen tillför. Tekniska förvaltningar har under många år fått ett allt mindre utrymme att utveckla sina arbetsätt på grund av ökade effektivitetskrav och att andelen

arbete som läggs ut på entreprenad ökat (Randrup & Persson, 2009). Detta innebär att det blir svårare för förvaltningarna att styra arbetet och testa nya arbetssätt, något som ovanstående citat visar exempel på.

Ett liknande förhållande kan identifieras mellan odlare och fastighetsägare. Odlingsledaren på Innergårdsodlingen driver idag företaget själv. Han berättar liksom kommunens samordnare, att detta inte känns utvecklande men att intäkterna för tillfället inte räcker för att vara fler fastanställda. Även om det finns flera initiativ till samverkan mellan stadsodlingsaktörer i Malmö verkar många i realiteten alltså jobba rätt isolerat. Det finns ett öppet nätverk där aktörer både från odlarsidan och kommunen träffas fyra gånger om året. Att resurserna i dagsläget främst räcker till för att upprätthålla det som redan finns och att arbetet hänger på enskilda personers engagemang visar dock på en sårbarhet som antagligen inte kan åtgärdas med nätverk enbart.

Till stor del drevs även arbetet med att införa Kvartersodlingarna av enskilda personer med mycket drivkraft. När långsiktigheten hänger på enskilda eldsjälar blir en verksamhet ofta sårbar, något som odlingssamordnaren på Malmö stad berättade att det finns en rädsla för inom förvaltningen.

Många menar att det är eldsjälar som håller på, och man orkar inte det hur länge som helst, och då är man lite rädd för att det ska kosta oss i förvaltningen pengar att ta hand om det som någon bara lämnat, att riva och återställa till exempel. (SM)

Osäkerheten har använts som argument mot stadsodling inom förvaltningen. I Lund pratar samordnaren om samma problematik men där verkar inte oron för att det ska kosta förvaltningen att återställa marken vara lika framträdande. Så här sa samordnaren i Lund om vilka krav de ställer på odlingsföreningarnas långsiktighet;

Vi räknar till exempel inte med att de ska återställa någonting om det inte funkar, för vi räknar med att det funkar. När man kommit så långt att man bildat förening ska det väldigt mkt till för att det inte ska funka. (SL)

Både från Malmö och Lunds kommuner visas dock ett stort mått av tillförsikt till stadsodlarna tack vare just föreningsformen och det stora intresse som finns för odling just nu. Eftersom intresset är så stort kan de vara säkra på att någon kommer in och tar över om en förening inte överlever.

Som en kontrast till den sårbarhet som föreningsarbete ändå kan innebära finns samtidigt en utveckling som handlar om att inkludera stadsodling i den traditionella planeringsprocessen. Samordnaren i Lund får allt oftare förfrågningar kring utformningen av odlingsområden som ligger många år fram i tiden i nybyggnads- eller omvandlingsprojekt. Om arbetet tidigare handlat nästan uteslutande om att få in odlingar på överbliven mark handlar det alltså idag allt mer om att arbeta strategiskt och se odling som en naturlig del av stadens gröstruktur. Den här utvecklingen kan ses som ett steg i att minska klyftan mellan stadsodling och traditionell förvaltning samtidigt som det på ett sätt tar bort den faktor som idag beskrivs som ett av syftena med stadsodlingen, medborgarnas möjlighet att påverka offentliga platsers utformning. Genom att planera för odlingsområden via den traditionella processen minskas medborgarnas möjligheter att påverka dess placering, utformning

och fokus. Samtidigt ger det kanske fler möjligheten att upptäcka odlingen och ta del av dess fördelar vilket är positivt på lång sikt.

5.6 Sammanfattning av resultat del I

- Det finns ett ökat och förändrat intresse för stadsodling, kunskap om matproduktion är numera drivkraft för många
- Det finns en medvetenhet hos förvaltningarna kring stadsodlingens historia och det arbete som lagts ner av ideella krafter genom åren
- Medborgardeltagande genom stadsodling ses som ett spännande bidrag till förnyelsen av förvaltningarnas arbetsmetoder
- Det är viktigt att de deltagande odlarna är medvetna om de syften som både odlingsorganisationen och dess finansiärer arbetar utifrån
- För att barn ska inkluderas i stadsodlingarna krävs flexibilitet, egna platser och en mindre konservativ syn på förvaltning av grönytor
- Att frågan om stadsodling drivs av enskilda personer både inom föreningar och förvaltningar innebär en sårbarhet

6 Resultat Del II – Platsen och odlarna

Att stadsodling kan förändra det sociala livet på ett lokalt plan är tydligt men orsakerna bakom är desto mer invecklade. För att beskriva den mellanmännsliga utveckling som odlandet kan bidra till används här begreppet socialt kapital. De tre undersökta stadsodlingarna har alla helt egna berättelser vad gäller byggandet av socialt kapital och därför presenteras analysen kring detta under separata rubriker 6.1–6.3. Därefter presenteras resultatet gemensamt för de tre studieobjekten gällande fysisk miljö och platsanknytning.

6.1 Kvartersodlingen – lokalt liv

Odlingarna i studiens referensobjektet Kvartersodlingen startades för tio år sedan och har stått som inspiration för Innergårdsoodlingen och många andra sedan dess. Existensen av och deltagandet i organiserad stadsodling kan sägas främja socialt kapital på flera sätt, framför allt erbjuder det en fritidssyssla och en möjlighet att engagera sig i närområdet. En inledande utmaning i att arbeta med Kvartersodlingen var den projektrötthet som många boende i området upplevde. Under flera decennier hade projekten för att stärka områdets sociala förutsättningar kommit och gått och vilket påverkat tilliten till nya aktörer negativt (Wettermark, 2009). Att odlingen var en aktivitet som innebar en tydlig fysisk förändring och bjöd in till praktiskt arbete gjorde dock att projektet kunde skapa ett engagemang som andra inte lyckats med (ibid).

När den första odlingsytan var på plats började boende röra sig på nya sätt i området, de fick en anledning att ta omvägar, stanna till och prata med varandra (Karlsson, 2011). Linnea Wettermark (2009) skriver om hur odlingen fungerade som mötesplats eftersom så många hade en koppling till den på ett eller annat sätt. Många boende med invandrarbakgrund hade odlat i sina tidigare hemländer men deras barn och barnbarn hade ingen relation alls till odling i Sverige. Att odla tillsammans möjliggjorde därmed kopplingar både mellan generationer och nationer. Wettermark (2009) har även beskrivit odlingen som en metod för att hitta engagemanget, eldsjälarna och nätverken som redan finns i ett bostadsområde.

Lokala organisationer kan möjliggöra en större handlingskraft för människor att påverka beslut i närområdet eftersom de kan tala med en mer samlad röst och känna ägarskap över en bit av den fysiska miljön (Eriksson & Emmelin, 2013). I Kvartersodlingens fall handlade odlingsnätverkets arbete mycket om vilka rättigheter, skyldigheter och möjligheter som finns mellan boende och fastighetsägare. När tilliten till

Bild 7. Kvartersodlingens stora gemensamma odlingsområde

fastighetsägarna var låg, i vissa fall på grund av att de misskött sig i andra kanske endast på grund av beroendeställning, behövdes en annan aktör som kunde bygga tillit vilket odlingsnätverket kan sägas ha gjort.

Bild 8. Kvartersodlingen.

Att arbeta för gemensamma mål och se sina förslag bli verklighet kan vara stärkande för självförtroendet och Eriksson (2003) menar att detta handlar om ett slags empowerment som är viktigt för det allmänna välbefinnandet. För att våga efterfråga en förändring i sin boendemiljö behövs självförtroende och en vetskap om att utemiljön tillhör alla som bor där. Det krävs tilltro till människors och institutioners välvilja för att våga vara den som kommer med förslag som alla kanske inte uppskattar. En boende vars hyresvärd inte stöttade odlandet beskrev att hon kände sig motarbetad i sitt odlingsintresse vilket gav en upplevelse av att det bara var hon som brydde sig om närmiljön (Karlsson, 2011). Att det finns en neutral part, på Kvartersodlingen i form av Odlingsnätverket, som kan stötta de boende i detta gör att trösklarna för att framföra sina intressen sänks. Om det lyckas ger detta ett underlag för kunskapsspridning vilket är första steget mot faktisk handling och förändring (Ostrom & Ahn, 2009). Enligt guiden för att undersöka socialt kapital i bostadsområden (Walker, Coulthard & Mulvihill, 2001) är det ett tecken på ett starkt socialt kapital om de boende har information om och engagerar sig i lokala angelägenheter. Ett högt kollektivt socialt kapital är en form av socialt kapital som bildas genom social interaktion och möjliggörs genom tillit till institutioner (Ostrom & Ahn, 2009). Att med odlingen som verktyg stärka de boendes kunskap om samverkan med fastighetsägarna kan därmed ses som ett stärkande av det kollektiva sociala kapitalet.

6.1.1 Stolthet för platsen och social kontroll

Utöver civilt engagemang är det viktigt att undersöka den lokala uppfattningen om området för att studera socialt kapital på en lokalsamhällelig nivå (Walker et al., 2001). På Kvartersodlingen färgades bilden av området av medias skildringar av otrygghet och hög kriminalitet. Det finns en risk i att låta

en sådan skildring tala för ett helt område. Guiden som Walker med kollegor (ibid) har utvecklat beskriver flera punkter att undersöka för att få reda på den lokala uppfattningen om ett område. Frågor om omflyttning, tillgång till lokal service, fritidsaktiviteter och upplevd säkerhet bör ställas för att få en mer heltäckande bild. Att bara ge uppmärksamhet åt eventuell kriminalitet vore att se förbi den potential som finns att stärka den lokala bilden av området och därmed det sociala kapitalet. Om tyngdpunkten läggs för mycket på bilden utåt finns också en risk att insatserna anpassas efter en mediabild som de boende inte håller med om. Här kan det hävdas att odlingsnätverket arbetade medvetet för att inte låta den yttre bilden styra sin verksamhet. Odlingsnätverket arbetade i uppstarten tillsammans med boende för att undersöka både områdets brister och potential (Wettermark, 2009). Några deltagare beskrev senare hur odlingen bidragit till en ökad upplevd trygghet genom att de nu visste vilka som bodde i husen och att området hade blivit mindre anonymt. Detta kan tolkas som att odlingen stärkte den lokala bilden av området utan att fokusera på kriminaliteten och därmed lyckades man stärka det sociala kapitalet.

I området förekom ändå en hel del vandalism parallellt med odlingsnätverkets arbete men odlingarna förblev orörda vilket förvånade många boende. Odlingsnätverket förklarar detta med att de relationer som fanns mellan odlingarna och de boende skyddade dem eftersom det inte är lika lockande att förstöra det som ens egna familjemedlemmar kanske varit med att bygga upp. "Resurser som förvaltas gemensamt stärker människors ansvarskänsla och delaktighet", skriver Odlingsnätverket på sin hemsida (Odlingsnätverket Seved, 2015). Detta kan kopplas till en social kontroll som uppstår när nätverk byggs och människor känner ägarskap över den gemensamma miljön. Dempsey (2009) skriver att det finns en risk att ett högt kollektivt socialt kapital kan bidra till en social kontroll som upplevs som begränsande men i det här fallet är det svårt att se den som negativ. Det överbryggande sociala kapitalet, det som byggs av lösa band mellan olika grupper, motverkar en negativ social kontroll genom att det bidrar till en öppenhet inför olikheter (ibid). En odlare som Karlsson (2011) intervjuade berättade att odlingarna blev en plats där olika personligheter kunde fungera tillsammans. Det fanns en stor blandning av åldrar, etniciteter och kön bland de som odlade och även människor som inte deltog praktiskt på grund av ålder eller sjukdom var med på odlingsträffarna (ibid). Detta tillsammans med det faktum att gemensamma öppna odlingsträffar ordnades varje vecka kan tolkas som att odlingarna stärkte också det överbryggande sociala kapitalet och därmed motverkade en överdriven och begränsande social kontroll. (Wettermark, personlig kommunikation 2019-02-07)

För att sammanfatta vilken roll Kvartersodlingarna spelat för det lokala sociala kapitalet kan det hävdas att de positiva spiraler som Putnam (1993) nämnder stärktes tack vare projektets lokala förankring och anläggandet av odlingslotten tillsammans med barnen. Detta gav på en liten skala boende möjlighet att mötas, dela kunskap och åstadkomma en fysisk förändring i sitt område vilket alltihop är faktorer som visats stärka lokalt socialt kapital och i förlängningen därmed även människors hälsa och välbefinnande.

6.2 Innergårdsodlingen - lokalt liv

På Innergårdsodlingen har det odlats olika ätbara växter i rabatterna sedan 2014. Tack vare att odlingen har pågått under många år kunde odlingsledaren här berätta om de förändringar han sett till följd av verksamheten. Odlingen består både av stora rabatter som boende tar hand om själva och

av gemensamma rabatter som sköts av odlingsledaren tillsammans med barn från området. Odlingsledaren berättar att den fysiska förändringen som de uppodlade rabatterna har inneburit leder till fler möten.

En effekt här är ju att folk träffas och pratar, pratar växter. När någonting händer i en miljö så blir det ju alltid en dialog, en reaktion. Så därför är det inte det absolut viktigaste att det ser superfint ut, utan att det händer någonting. (OS)

På Innergårdsodlingen träffar deltagarna ofta nya människor när de hjälper till i de gemensamma rabatterna. Många känner redan varandra men att samlas kring odlingen kan göra att de som annars inte hade pratat med varandra får tillfälle att mötas. Vuxna möts över rabatterna för att utbyta växter och kunskap. Odlingsledaren berättar att det redan fanns många relationer mellan de boende innan odlingen infördes. Detta kan tolkas som att det sammanbindande sociala kapitalet är starkt i området. Följande citat stärker den bilden men visar också på baksidorna med det och ringar in hur barnens vardag kan påverkas av detta.

Man lever i en bubbla. Förskola, skola och butik finns på området, man kan kanske ta sig till ett koloniområde för att odla men där är sällan barnen med. (OS)

Bild 9. Innergårdsodlingens små rabatter

Barnen i området runt Innergårdsodlingen lever ett väldigt lokalt liv med täta sociala nätverk inom området men antagligen färre kontakter som stärker ett överbyggande socialt kapital. Styrkan på det lokala sociala kapitalet som finns i ett område påverkar vilka effekter stadsodling kan få. Det flexibla upplägget som Innergårdsodlingen har i sin verksamhet kan sägas dra nytta av det starka sammanbindande sociala kapitalet som redan finns. När ett barn tycker att det är roligt att vara med och sköta rabatterna sprider sig nyheten snabbt både bland barn och vuxna eftersom de boende ofta träffas spontant i vardagen. Under eftermiddagen som jag är med och planterar på gårdarna stärks bilden av att många känner varandra och att det finns starka nätverk här. Nästan varannan person som passerar oss på gården stannar och pratar och några av de boende undrar vem jag är eftersom de inte känner igen mig. Detta kan förstås som att de har kunskap om vilka som brukar röra sig och arbeta i närområdet. Att känna många av sina grannar kan enligt Walker, Morgan & Mulvihill (2002) kopplas till en ökad tillit och att bo i ett område där grannar hälsar på varandra är enligt Eriksson & Emmelin (2012) positivt för välbefinnandet.

6.2.1 Delat ansvar och social kontroll

Odlingsledaren beskriver flera syften till att engagera barnen i odlingen;

Det är en jätteviktig punkt, just att skapa sysselsättning för barnen, för de tröttnar på gungorna och hoppgrejerna. Det andra är att få respekt för växter, genom att jobba med växterna. Genom att du själv är delaktig så skyddar du också det du gör. (OS)

Det är tydligt att problembeskrivningen handlar om att det förekommit mycket vandalism och nedskräpning på innergårdarna. Att skapa sysselsättning åt barnen kopplas till minskad förstörelse, både genom att de hjälper till att göra fint men kanske också genom att barn som är upptagna med att hjälpa till i rabatterna har mindre tid till att själva skräpa ner. Enligt Walker med kollegor (2001) kan nedskräpning ses som en av de faktorer som bygger den lokala uppfattningen om ett område, tillgången till fritidsaktiviteter för barn och unga är en annan. De syften som odlingsledaren på Innergårdsodlingen beskriver skulle alltså på ett konkret sätt kunna förbättra de boendes bild av området men för att stärka socialt kapital behövs också en starkt ömsesidig tillit mellan boende och ett ökat civilt engagemang. I föregående avsnitt om barnen som medskapare i odlingen visades att deras möjlighet att påverka det faktiska resultatet är begränsat vilket talar för att det civila engagemanget kan stöttas ytterligare.

Vidare kan det som i ovanstående citat omtalas som att 'skydda det man själv har bidragit till att bygga upp' tolkas som en ökad social kontroll och att deltagarna får en större ansvarskänsla för den gemensamma utemiljön. Många barn i sjuårsåldern och yngre var ute själva eller med syskon på gårdarna under eftermiddagen när den deltagande observationen genomfördes. Flera av barnen berättade att de brukar säga till när de ser andra förstöra i rabatterna. Odlingsledaren hade tidigare berört detta ämne under intervjun;

I och med att man är här så mycket bygger man upp ett förtroende så att barnen berättar för mig eller fastighetsägaren att 'han gjorde det och hon gjorde det.' Då pratar vi med den personen och säger att flera andra sett vad den gjort. Så det är också bra, att liksom lära sig bete sig vettigt tillsammans med andra. (OS)

Att sköta om rabatterna kan alltså bidra till att de boende känner ett större ansvar över utemiljön generellt, vilket till exempel kan ge motivation att säga ifrån när någon förstör. Detta kan å ena sidan tolkas som en stärkt kollektiv handlingsförmåga och ett ökat civilt engagemang enligt den guide som Walker med kollegor (2001) utvecklat, att agera för att lösa lokala problem är en central del av civilt engagemang. Å andra sidan blir Dempseys (2009) varning om att sammanbindande socialt kapital kan leda till en obehaglig social kontroll också relevant, och det kan diskuteras om det är enbart positivt att barnen känner ett sådant ansvar över utemiljön. Att lägga ansvar på barnen för att de bor i ett område med stora sociala utmaningar riskerar att bidra till det stigma som redan finns kring särskilt utsatta områden i stort. Här blir det därför viktigt att tydligt skilja på barnens engagemang och fastighetsägarens och vuxnas ansvar, om man inte vill att barnen skall få ta ansvar för något som vuxna orsakar.

I Castells (2011) studie över brukarinvolvering på innergårdar i Göteborg konstateras att det antagligen är omöjligt att bygga gemenskap i ett bostadsområde utan att konflikter uppstår, och detta tycks stämma väl in även på Innergårdsodlingen. Castell menar att det är hyresvärderna som måste axla ansvaret över att hantera konflikterna. Detta är antagligen en viktig punkt att ta fasta på även på Innergårdodlingen. Odlingsledaren beskriver att han hanterar många konflikter men att det i slutändan är fastighetsbolaget som har sanktionsmöjligheter, så om det händer något mer allvarligt kan han få stöd av dem. Samtidigt har odlingsledaren tack vare det förtroende han byggt upp hos de boende ofta lättare att hantera konflikter än vad fastighetsbolagets personal har, vilket illustreras av citatet ovan. Det delade ansvaret verkar vara nyckeln till de framgångar som skett gällande utemiljön samtidigt som det är viktigt att det finns en balans och att det är tydligt var det formella ansvaret ligger.

Bild 10. Innergårdsodlingens stora odlingslådor

När arbetet med planteringen under observationsdagen var slut var det fredag kväll men odlingsledaren satt kvar och pratade med några boende. I övrigt var det ungefär 20 personer, mest kvinnor och barn, ute på gården och lekte och umgicks. Enligt Eriksson & Emmelin (2013) är det positivt ur en hälsoaspekt att leva i ett område med en hög känsla av gemenskap och odlingen här skapar många möten som troligen inte hade uppstått annars. Frågan om socialt kapital på Innergårdodlingen är komplex men det starka sammanbindande kapitalet som verkar finnas kan ses som en stor tillgång både för de som bor och verkar i området. Att det till viss del hänger samman med mångas utsatta livssituation med hög arbetslöshet, ohälsa och det som odlingsledaren beskriver som "att leva i en bubbla", är dock viktigt att komma ihåg. Bristen på överbyggande socialt kapital kan ses som ett problem eftersom det är framför allt det som antas bidra till utveckling och ge till exempel värdefulla arbetskontakter (Putnam, 1993). När människor med liknande livssituation knyter nära kontakter finns generellt inte samma möjlighet till utbyte eftersom de redan delar många förutsättningar, skriver Putnam (ibid). Detta kan ses som en anledning till upprätthållandet av utanförskap samtidigt som det sammanbindande kapitalet fungerar som ett viktigt skyddsnät för människor.

6.3 Bygglekplatsen - lokalt liv

Bygglekplatsen är kanske det av uppsatsens tre fall som mest liknar en traditionell föreningsverksamhet med fasta tider, deltagare och ledare. Odlingen ligger i en allmän park och projektet skiljer den från de två övriga undersökta fallen genom att syftet inte är lika tätt knutet till det direkta närområdet. Bygglekplatsen beskriver tvärtom ett mycket övergripande syfte, de vill att projektet bidrar till stärkt demokrati, integration och stärker barns platser i staden. Medlemmarna ges möjlighet att engagera sig i en lokalt baserad förening, utbyta information och påverka närområdet vilket är stärkande för ett civilt engagemang enligt Walker med kollegor (2001). Kopplat till Mayers (2013) diskussion om stadsodling som en verksamhet som, om den säljs in i mer ideologiska termer, riskerar att locka främst en redan miljömedveten och välutbildad målgrupp kan Bygglekplatsens uttalade syfte vara intressant att fundera över. Bygglekplatsens ideal om det självständiga barnet tillsammans med det övergripande demokratiska syftet gör att verksamheten placerar sig en bit ifrån den sortens stadsodling man deltar i främst för att få odla grönsaker. Detta tillsammans med vetskapen om att familjeodlingen är en förening som medlemmarna aktivt går med i gör att det kan antas att deltagandet på Bygglekplatsen grundar sig i mer ideologiska skäl än de övriga undersökta stadsodlingarna. Genom att ha ett mer nischat projekt tappar Bygglekplatsen kanske lite av bredden på sin målgrupp men testar samtidigt vad som är möjligt och utvecklar stadsodlingen inför framtiden. Observationstillfället gav också, i enlighet med Mayers (2013) teori, en uppfattning om att de som deltar på Bygglekplatsen är en ganska politiskt medveten grupp. Odlingsledaren bekräftar detta samtidigt som hon menar att de flesta kommer främst för att umgås. Bygglekplatsen har främst rekryterat nya medlemmar genom egna nätverk från tidigare projekt, vilket gör att flera av medlemmarna känner varandra sedan tidigare. Genom detta tillvägagångssätt bidrar familjeodlingen kanske inte till att nya kontakter knyts i så hög utsträckning som övriga odlingar. Samtidigt kan det hävdas att verksamheten bygger kollektiv handlingsförmåga och stärker det lokala civilsamhället.

Bild 11. Bygglekplatsen

På Bygglekplatsens familjeodling delar två familjer på varje odlingsplats bestående av pallkragar och utöver dessa finns flera olika gemensamma odlingsytor. Odlingsledaren berättar att delandet gör odlingen mindre sårbar, många av deltagarna har småbarn och ont om tid, på det här sättet gör det

inte så mycket om en familj uteblir från träffarna några gånger eftersom deltagarna hjälper varandra. Vid mitt platsbesök berättar en deltagare, som även varit engagerad i en annan stadsodling, att det är mer samarbete på Bygglekplatsens odling än på andra områden. Kopplat till detta framstår vikten av att ha någon som organiserar träffar tydligt, utan en regelbunden tid och pedagoger på plats skulle samarbetet på Bygglekplatsen inte uppstått. Att det behövs en ledare för att sätta igång samarbetet mellan deltagare verkar stämma för alla tre undersökta fall, på Bygglekplatsen bidrar ledarna framförallt med eftertraktad kunskap om odling. Odlingsledaren berättar under intervjun att många av deltagarna i familjeodlingen är ensamstående föräldrar och att de kommer för att umgås och ta det lugnt tillsammans med andra föräldrar.

De säger att 'åh det är så skönt att komma till en plats där man bara kan ta det lugnt'. Barnen kan få springa fritt, att få lära sig om odling, de är väldigt tacksamma för kunskapen de får, och att barnen får vara med i det. (OV)

Som ensamstående förälder kan det vara svårt att engagera familjen i tids- och resurskrävande fritidsaktiviteter. Att familjeodlingens verksamhet tack vare sitt upplägg fungerar för denna grupp kan tolkas som att den ger möjlighet för fler människor att delta i föreningslivet. Kunskapen om odling kan betraktas som ett skäl till att samlas, men främst är det kanske platsen och verksamhetens barnvänliga utformning som gör att deltagarna kommer tillbaka. Att Bygglekplatsen kombinerar många syften kan alltså ses som dess styrka, den blir attraktiv eftersom alla kan hitta något att göra.

6.3.1 Spontana besök och kontinuitet

Under min deltagande observation får jag veta att de flesta av Bygglekplatsens deltagare bor i närheten men att några kommer från andra delar av staden. Eftersom alla inte bor i närområdet blir Walker med kollegors (2001) guide för att undersöka lokalt socialt kapital inte fullt lika aktuell att applicera här som i de andra två fallen, men några paralleller kan ändå dras. Walker med kollegor menar att om människor känner och hjälper andra boende kan det ses som ett tecken på lokal tillit. En plats som Bygglekplatsen, vilken på ett tydligt sätt uppmuntrar till interaktion och samarbete mellan deltagarna, kan därför betraktas som positiv för den lokala tilliten. Att Bygglekplatsens verksamhet har ökat trivseln i området, skapat nya möjligheter till rekreation för närboende familjer och gjort parken mer befolkad även på kvällstid är alla faktorer som passar in under Walker med kollegors kategori *uppfattning om lokalt område*. Odlingsledaren berättar att de fått mycket positiv respons även från närboende som inte är medlemmar.

Så fort man är här kommer det förbi någon hundägare eller någon som är på promenad, nästan alla som går igenom kommer fram och säger 'åh vilket ställe' och vill veta mer, eller så är de här varje dag och bara vill snacka. (OV)

Bygglekplatsen verkar alltså ha en social funktion i området som helhet och inte bara för deltagarna själva. Odlingen fungerar lite som en magnet, den drar till sig reaktioner och samtal eftersom den bryter av mot det vanliga uttrycket i parken och detta leder till möten som annars inte uppstått.

En annan del av att undersöka lokalt socialt kapital kopplat till föreningar borde rimligen handla om hur lätt det är för nya människor att delta. För att stärka det kollektiva sociala kapitalet behöver mötesplatserna som finns vara inkluderande och lättillgängliga (Stigendal & Östergren, 2013). Spontana gäster brukar kunna delta på familjeodlingens träffar om det finns tid, berättar Odlingensledaren. Under observationstillfället är det ett antal vuxna och barn som vistas på Bygglekplatsen spontant och enligt min uppfattning är det tydligt vilka som är medlemmar och inte. Familjeodlingen utgör en relativt sluten grupp eftersom de träffas varje vecka under hela säsongen och därför är det troligen inte så lätt att delta som spontan besökare. Platsen erbjuder upptäckande och rekreation för alla som vill eftersom den är öppen och inbjudande till sin utformning men utrymmet att delta socialt upplevs alltså ändå som relativt begränsat till medlemmarna. För att medverka till att bygga upp ett mer överbyggande socialt kapital skulle Bygglekplatsen behöva ha en mer öppen verksamhet, något de också har men främst under skollov när spontana besökare kan komma på dagtid. Att de har öppet för allmänheten med sina aktiviteter är viktigt för att platsen inte ska riskera att upplevas som exkluderande för de som bor i närheten. Även om platsen i sig alltid är öppen för allmänheten att besöka så är det aktiviteterna och bemanningen som skapar liv och rörelse där och som erbjuder något unikt. För merparten av verksamheten prioriteras kontinuitet eftersom tanken är att deltagarna ska få möjligheten att följa odlingens utveckling under hela säsongen. Tidsaspekten i odlingen är ett tema som dyker upp även under intervjun.

Man kan inte komma hit och sätta ett frö bara, man måste ju få se det växa upp och ta del av det. (OV)

Odling som aktivitet kräver alltså en viss kontinuitet, vilket får positiva ringar på vattnet även för de sociala aspekterna och kan ses som en viktig förutsättning för att deltagarna ska kunna bygga mer varaktiga relationer både till varandra och till platsen.

6.4 Odlandets bidrag till en bättre miljö

Odling och naturkontakt överlag har visats kunna ge en rad hälsofördelar och en upplevelsemässigt rikare miljö (Chawla, 2015). Både tillgången till rekreativa miljöer och grönområden har dock visats vara ojämnt fördelade i städer generellt (ibid). En viktig fråga till följande analys är därmed om odlingarna i de undersökta områdena kan anses bidra till en mer jämlik tillgång till hälsobringande miljöer och aktiviteter. När Kvartersodlingen startades upp gjorde det att människor började gå omvägar för att komma dit, mötas och vara ute i området mer på kvällarna (Wettermark, 2009). Detta kan ses som positivt ur ett hälsoperspektiv både genom att gemenskapen stärktes och att det gav boende möjlighet att dra nytta av odlingens fysiska och psykiska hälsofördelar i vardagen. Att odlingarna senare bedrevs både på privata innergårdar och på mer offentlig mark gjorde att den blev tillgänglig även för dem som inte hade en egen odling på gården. I Karlsson (2011) finns beskrivet att det var en stor spridning på åldrar, kön och etnicitet bland deltagarna och att alla kunde vara med oavsett fysisk kapacitet. I skenet av att området beskrivits som socioekonomiskt utsatt och att hälsa är tätt knutet till sociala strukturer kan odlingens effekter här ses som bidragande till en mer jämlik hälsa i staden i stort.

Tillgången till utemiljöer som möjliggör fysisk aktivitet är ofta sämre i socialt utsatta delar av staden vilket har negativa effekter för hälsan för de som lever där (Abraham, Sommerhalder & Abel, 2010).

Genom Kvartersodlingen skapades en mångfald av grönska där det tidigare främst varit gräsmattor mellan lägenhetshusen. I en odling där barn tillåts medverka finns många rekreativa värden som inte finns på en gräsmatta och även vuxna lockades att vara mer utomhus i närområdet genom detta. Att införa lättillgängliga platser som fungerar för hela familjer kan ses som en viktig del för att jämna ut en orättvis fördelning av rekreativa och gröna platser i staden.

Även barnen som deltar i Bygglekplatsens familjeodling får tillfälle att röra sig fritt och upptäcka utan krav på prestation. Bygglekplatsens odlingsledare berättar under intervjun om den förändring de sett i parken:

Folk sitter och använder den övriga delen också. Det är många som bor i närheten som kommer ut och sätter sig och grillar eller har picknick, det har blivit en mötesplats för de som bor här omkring. (OV)

Bygglekplatsen befolkas av odlare både på vardagar och kvällar genom projektet och detta leder i sin tur till att fler andra människor vistas i parken vilket kan ses som positivt ur ett bredare hälsoperspektiv. Att tillgängliggöra de utemiljöer som redan finns kan dels handla om att öka faktisk tillgänglighet genom att förbättra promenadmöjligheter, belysning eller toaletter. Att öka den upplevda tillgängligheten kan handla om att göra platsen tryggare för de som annars upplever sig som exkluderade (Abraham, Sommerhalder & Abel, 2010). Parken har länge dominerats av hundrastare vilket inte i sig är negativt, men i en stad med få grönområden kan inte en brukargrupp ensam förfoga över en hel park, de ytor som finns behöver kunna vara flexibla och passa många användare. Stadsodling kan vara ett sätt att tillgängliggöra en plats för en större målgrupp och en liten men flexibel närpark kan utgöra en viktig del i det som Chawla (2015) beskriver som viktiga länkar av grönområden i olika skalor. Enligt Nicola Dempsey och Mel Burton (2011) behöver grönområden ligga nära hemmet för att ge positiva hälsoeffekter och därför är det av stort intresse att små parker liksom den där Bygglekplatsen ligger faktiskt används och tillåts formas av många olika användare.

Tillgängligheten för barnfamiljer kan alltså anses ha ökat i parken tack vare bygglekplatsens verksamhet. Barns platser i städer är få och därför är en sådan utveckling positiv ur väldigt många perspektiv. Vid förändring av en plats krävs dock uppmärksamhet också på vilka de övriga brukarna av området är. Bygglekplatsen som förening är inte så starkt knuten till närområdet i den bemärkelsen att många av deltagarna kommer dit från andra delar av staden. Det finns ofta en större risk att förbise någons intressen när en aktör kommer utifrån och att betrakta en plats som helt oanvänd är sällan gångbart. Som DeLind (2015) beskrivit finns det en problematik i att beskriva en offentlig plats som tom eftersom en öppen plats i en stad aldrig är tom på relationer. Om platsen ska fungera långsiktigt kan det därför vara en god idé att undersöka detta vidare och bjuda in närboende och spontana besökare på ett mer aktivt sätt.

På uppsatsens tredje studieobjekt Innergårdsoodlingen är barnen mycket ute på gårdarna och hade troligen varit det även utan ätbara växter i rabatterna. Det är oklart om teorin om ojämlikhet i tillgång till grönområden beskriven av Andrea Abraham med kollegor (2010) kan appliceras direkt på en svensk kontext där miljonprogramsområden ofta ligger inbäddade i generösa mängder grönyta. Innergårdsoodlingen har till exempel idrottsplatser, koloniområde och stora öppna ytor nära till hands

men om de upplevs som tillgängliga är omöjligt att svara på i den här uppsatsen. Abraham (2010) beskriver att upplevd tillgänglighet beror på faktorer som kön, ålder och etnisk bakgrund. Vad som upplevs som en trygg plats varierar alltså från person till person men gemensamt är att befolkade platser upplevs tryggare än ödsliga (ibid). Många av barnen på Innegårdsodlingen lever som i en bubbla och sällan lämnar det direkta närområdet, och med anledning av det saknas tillräcklig sysselsättning på gårdarna. Med detta i åtanke kan det eventuellt antas att närliggande grönområden inte upplevs som tillgängliga för alla barn, unga och familjer. Att tillföra rekreativa värden på gårdarna i form av en mer föränderlig utemiljö med ätbara växter är ett sätt att åstadkomma en mer jämlik tillgång till gröna utemiljöer, det bör dock inte betraktas som en kompensation för de ytor som inte upplevs som tillgängliga utan ett komplement till dem. Att undersöka hur kringliggande grönområden generellt kunde göras mer attraktiva för olika grupper i området skulle vara en mer långsiktig åtgärd, varför inte odla på de mer offentliga ytorna även här till exempel? Men som Chawla (2015) skriver behövs grönska på alla skalor, från ytterdörren till de stora parkerna, för att tillgodose barns behov av upptäckande, rörelse och stresshantering i staden och på så sätt spelar Innegårdsodlingen en viktig roll.

Innegårdsodlingens arbetssätt kan anses bidra till en mer upplevelserik miljö för barnen på flera sätt. Några av de stora upphöjda rabatterna skulle under eftermiddagen då observationen genomfördes fyllas på med ny jord. Flera barn i olika ålder började klättra och gräva i den stora jordhögen som lastbilen nyss lastat av. Detta var något de fick göra för odlingsledaren och även de barn som tvekade först var snart uppe och klättrade och lekte. Detta pågick sen länge och barnen samarbetade kring grävandet vilket sen övergick i ett fortsatt samarbete när jorden skulle köras med skottkärror ut till rabatterna. Det här exemplet visar tydligt på kontrasten mellan traditionell förvaltning och Innegårdsodlingens arbetssätt. Att på det här sättet tillåtas utforska i närmiljön skapar en positiv relation till något som annars kanske upplevts som smutsigt, äckligt eller skrämmande och kan på ett tydligt sätt sägas öka kontakten mellan människor och matens ursprung vilket är något som till exempel Hale med kollegor (2011) efterlyser. Det kan även kopplas till forskning om barns behov av en mångfald av sensoriska intryck och vikten av att ges möjlighet att själv omforma sina platser med tillgång till lösa material (Crowhurst, 1992; Mårtensson, 2013)

Skörden är kanske annars det mest uppenbara sättet på vilket odlingen bidrar till en starkare relation till maten och dess ursprung. En av deltagarna på Bygglekplatsens familjeodling berättade att de kunde skörda mängder med grönsaker under den första säsongen de odlade där vilket ger en insikt om att stadsodlingen, med rätt förutsättningar och även i ganska liten skala, faktiskt kan bidra till en familjs matförsörjning. Odlingsledaren på Innegårdodlingen berättar så här om den förändring som fler ätbara växter inneburit på gårdarna:

Och så kan de plocka krusbär, röda och svarta vinbär, sommarhallon, hösthallon, kvitten och jordgubbar. Lärprocessen är där hela tiden också; vad händer när jordgubben börjar blomma? (OS)

Här lyfts värdet av att ha en mångfald av ätliga växter både för matens, kunskapens och säsongernas skull. Det är baserat på den här studien inte möjligt att avgöra om detta stödjer Hale med kollegors (2011) forskning som menar att stadsodling bidrar till hälsosammare kostvanor men att odlingen kan skapa en nyfikenhet och en medvetenhet kring matproduktion och hälsosam kost är tydligt.

Alla tre undersökta stadsodlingar har alltså barn som deltar regelbundet vilket kan ses som positivt ur en hälsoaspekt. Barn som vistas utomhus i gröna miljöer rör på sig mer och de vanor vi skaffar oss som unga följer med och påverkar hälsan under hela livet (Stigendal & Östergren, 2013). Att arbeta med odling i socialt utsatta områden kan ses som särskilt relevant eftersom folkhälsan överlag är sämre där. Det kan dock inte ses som en lösning eftersom de strukturer som skapar ojämlik hälsa från början, till exempel inom utbildningssystemet och bostadsmarknaden, fortsätter att forma människors chanser till ett långt och välmående liv.

6.5 Odlandets bidrag till platsanknytning

Alla platser i staden skapas genom sociala aktiviteter av olika slag och utgångspunkten i följande analys är att det inte finns några helt neutrala platser. Maktstrukturer påverkar hur tillgänglig en plats är för olika människor och att undersöka plats utifrån begreppet platsanknytning kan ge en utökad förståelse för de maktspekter som styr. Som utgångspunkt för analysen av de relationer som finns kan det vara intressant att undersöka hur platsen eller området som helhet beskrivs av ledare och deltagare. Inte för att detta representerar en heltäckande bild men för att få veta något om vilket synsätt odlingsprojekten arbetar utifrån. Under intervjuerna med odlingsledarna fick de tillfälle att fritt guida runt bland odlingarna och berätta om platsen och närområdet. Både Innergårdsodlingens och Bygglekplatsens ledare uttryckte under rundturen på flera sätt en tydlig stolthet för platserna där de odlar. De berättade detaljerat om vilka växter som finns, vem som satt dem och när. De glädde sig över växter som nyligen kommit upp eller överlevt vintern. Detta kan ses som ett tecken på en kognitiv platsanknytning som grundar sig i minnen och kunskap ledarna har kopplade till platserna såväl som en affektiv anknytning genom den glädje de uttrycker (Scannell & Gifford, 2010). Under intervjun berättade Innergårdsodlingens ledare om tidigare odlings säsonger och visade ett foto på några barn som står intill höga solrosor på gården.

Den här är någonting att skryta med! När man får uppleva något sådant så tycker man att det här jobbet är attans kul. 4,30 m är solrosen. Och på en av de värsta innergårdarna i hela Malmö vad gäller bus, att den överlevde och klarade sig! (OS)

Citatet visar på ett målande sätt komplexiteten i relationerna till Innergårdsodlingen, men främst visar det på en affektiv relation till platsen hos odlingsledaren genom den stolthet och glädje han uttrycker. Genom verksamheterna kan även deltagarna få möjlighet att känna en glädje och stolthet över platserna där de odlar. Scannell och Gifford (2010) skriver att en stark platsanknytning till ett område innebär en ökad upplevd trygghet. Förhoppningsvis kan det på det här sättet bildas en självförstärkande utveckling där det börjar med att ett fåtal personer känner en större trygghet vilket resulterar i att fler vill vistas på platsen och då får fler möjligheter att skapa en positiv anknytning till den. I enlighet med Fabian och Samson (2016) som forskat på medskapande av platser i Danmark kan fysiska avtryck på offentliga platser ses som ett viktigt sätt att stärka en grups handlingskraft. Odlingarna kan här ses som en representation av barn och vuxna som deltar i projekten och detta gör att de som grupp, både i bostadsområdet och staden som helhet, blir mer synliga.

Ett annat exempel på platsanknytning från Innergårdsodlingen handlar om en kvinna som hade en odlingslott i närheten men blev för gammal för att sköta den. Hon skänkte då alla sina växter till

Innergårdsodlingens gemensamma rabatter och Odlingsledaren berättade att de hämtade många fina växter som nu står i rabatterna utanför kvinnans port. Att en boende på det här sättet engagerar sig i Innergårdsodlingens arbete tyder på en tillit mellan boende och verksamheten. Det kan tolkas som att kvinnan genom den konkreta handlingen att skänka något hon arbetat mycket med bygger en närmare relation till innergårdarna, både beteendemässigt och kognitivt, genom att utemiljön blir mer meningsfull och kopplad till kunskap och minnen som hon har kring de här växterna. Att det finns en flexibilitet i förvaltningen av utemiljön möjliggör här för en starkare platsanknytning hos de boende vilket enligt Scannell och Gifford (2010) innebär en ökad känsla av trygghet och mening.

6.5.1 Förändringar i utemiljön kan visa platsens relationer

Att starta en stadsodling på en allmän plats kan ses som ett ianspråktagande av den gemensamma miljön som kanske inte uppskattas av alla. Mihaylov och Perkins (2013) menar att de befintliga relationerna på en plats avgör vilken reaktion en förändring möts med. Wettermark (2009) beskrev odlingen i projektet som ledde fram till Kvartersodlingen som en metod för att hitta det engagemang och de nätverk som redan fanns i området. Detta kan liknas vid den metod som Mihaylov och Perkins (2013) förespråkar för att undersöka kollektiv platsanknytning. De hävdar att när ett främmande element förs in i en social miljö visar sig tillstånd som kanske annars inte syns, till exempel huruvida boendes identiteter är tätt sammankopplade med platsen. I Kvartersodlingens fall inleddes reaktionerna med skepsis när odlingen infördes men när kolonilotten blev kvar bemöttes den med acceptans och stöd. De nätverk som fanns mellan de boende visade sig genom att människor bidrog med synpunkter, plantor och kunskap, samtidigt som nya relationer både mellan människor och till platsen uppstod. Att det fanns en historia av kolonilotter på området kan ha bidragit till att förändringen accepterades eftersom den kunde knytas till boendes kunskap om platsen, alltså deras kognitiva anknytning till sin närmiljö.

Följande citat från odlingsledaren på Innergårdsodlingen kan också kopplas till Mihaylov och Perkins (2013) tanke om att en förändring i den fysiska miljön aktiverar de relationer som redan finns på platsen.

Det måste inte vara snyggt, det behöver inte vara perfekt, det viktiga är att det inte ser likadant ut varje gång du går utanför din port" /.../ Det blir reaktioner, det händer någonting. Det finns något att bli glad eller arg över. (OS)

Innergårdsodlingen har pågått i olika former sedan 2012 och stölder och sabotage var mer vanliga inslag i början. Detta kan tolkas som en form av motstånd mot den förändring som skedde, den var alltså inte förenlig med allas bild av området. Att motståndet inte blev större kan kopplat till Mihaylov och Perkins (2013) tolkas antingen som att alla inte var överens om bilden eller att nätverken inte gav möjlighet till en större mobilisering. Boverket (2010) skriver att en fysisk förändring bör kombineras med åtgärder för att stärka platsens identitet om syftet är att främja social hållbarhet. Detta kan tolkas som att det är *brukarnas* relation till och uttryck på platsen bör stärkas, för det är människor och sociala relationer som ger platser mening och inte platsen i sig själv. Genom att Innergårdsodlingen parallellt med förändringen av de gemensamma odlingsytorna arbetade med det som kallas adopterade rabatter kan det antas att boendes egna relationer till utemiljön stärktes. Innergårdarna blev genom detta mer meningsfulla för de boende som deltog

vilket är en del av den kognitiva processen i platsanknytning (Scannell & Gifford, 2010). Kopplat till Boverkets rekommendation kan detta ses som att identiteten för platsen stärktes. Troligen gjorde detta också att Odlingsledarens arbete på gårdarna möttes med en större acceptans eftersom förändringarna nu stämde bättre överens med gårdarnas symboliska värde för deltagarna som en plats där grönsaker kunde produceras och boende kunde vara med och påverka.

6.6 Sammanfattning av resultat del II

- En odlingsförening kan fungera som neutral part vilket kan utjämna maktförhållanden mellan markägare och odlare och ge möjlighet att bygga tillit
- Den lokala uppfattningen om området kan stärkas genom odling om arbetet utgår från de boendes egen bild
- En balans mellan ideologiska syften och mer konkreta kan vara viktigt för att locka en bredd av deltagare
- Kombinerade platser där det finns något att göra för både vuxna och barn i olika åldrar tycks vara ett vinnande koncept för en levande utemiljö
- Stadsodling kan ge en mer upplevelserik miljö för barn och skapa nyfikenhet kring matens ursprung
- Att odla på en plats ger möjlighet för en stärkt platsanknytning vilket bidrar till ökad upplevd trygghet som kan sprida sig när fler människor vistas på platsen
- En förändring av en gemensam utemiljö behöver vara förenlig med brukarnas bild av området för att bemötas med acceptans

7 Diskussion

Diskussionen inleds med en återblick till Dempsey med kollegors (2009) fem faktorer för lokalsamhällets hållbarhet och fortsätter med några frågor och reflektioner som dykt upp längs arbetets gång.

7.1 Återkoppling till kriterier för lokalsamhällets hållbarhet

Det teoretiska ramverket för den här uppsatsen har social hållbarhet undersökts utifrån en lokal nivå där jämlik hälsa, i enlighet med Malmökommissionens (Stigendal & Östergren, 2013) slutrapport, ses som en slags indikator för social hållbarhet. I en socialt hållbar stad fördelas alltså resurser på ett sätt som möjliggör alla människors lika förutsättningar att leva ett liv med hälsa och välmående. Utöver hälsa som princip för att undersöka social hållbarhet har Dempsey med kollegors (2009) definition av lokalsamhällets hållbarhet använts. Följande fem förutsättningar ringade inledningsvis in social hållbarhet på en lokal skala och därför kan det vara värdefullt att gå tillbaka till dessa fem nu i efterhand för att summera.

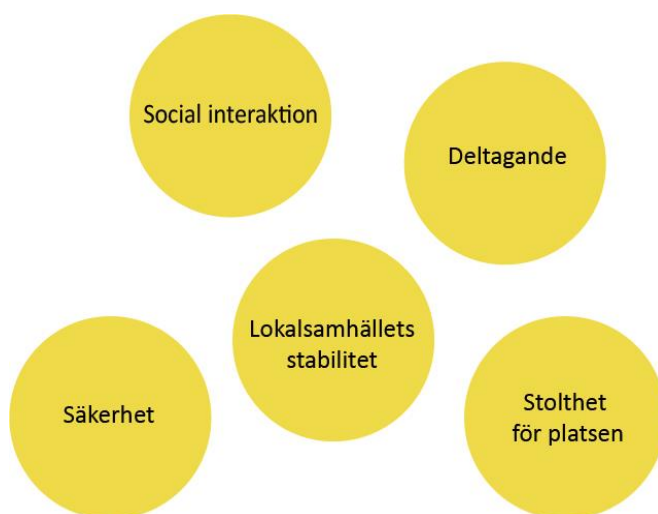

Bild 12. Dempsey et als (2009) förutsättningar för lokal social hållbarhet

Alla de undersökta odlingarna kan sägas ha bidragit till nya möten mellan människor, både grannar och personer från olika delar av staden har samlats kring de undersökta odlingarna vilket innebär att de på olika sätt medverkar till en ökad **social interaktion**. Båda de två undersökta fallen och referensobjektet har tydligt visat att stadsodling kan fungera som en metod för att locka fram lokalt engagemang och **deltagande**. Det som gör de undersökta odlingarna speciella är att de alla grundats med sociala syften och barn i åtanke vilket gjort att just deltagandet ofta varit högt prioriterat.

Lokalsamhällets stabilitet menar Dempsey har att göra med bland annat graden av omflyttning i ett område. På Kvartersodlingen, som beskrivits som ett område med hög omsättning av boende, nämnde anställda på fastighetsbolaget att odlingsmöjligheterna redan något år efter uppstarten hade lockat nya inflyttande till området (Karlsson, 2011). Detta kan eventuellt ses som ett exempel

på den typ av positiva omflyttning som Dempsey nämner, en omflyttning som höjer deltagandet och det lokala engagemanget. Det finns dock även en risk att den kritik som Braswell, DeLind med flera (2018, 2015) lyfter om en slags ekologisk gentrifiering blir aktuell, vilket gäller att vara vaksam på. Bara om utfallet av det ökade lokala engagemanget tillfaller alla boende kan det anses ha bidragit till en mer jämlik tillgång till staden och en ökad social hållbarhet.

Odlingens förmåga att skapa samtal kan även ses som ett sätt att aktivt sprida en annan bild av ett område med låg status vilket kan kopplas till Dempseys fjärde kriterium, **stolthet för platsen**. Som konstaterat i resultatkapitlet är det dock avgörande att ett odlingsprojekt utgår från de boendes egen kunskap om området och inte en bild som är uppmålad av utomstående aktörer. Stolthet för det egna bostadsområdet kan byggas genom odling på flera sätt. Den ökade platsanknytningen som kan uppstå ur möjligheten att få fysiskt förändra och påverka sin egen närmiljö är en viktig pusselbit.

Enligt Dempsey (2009) är slutligen **säkerhet** en faktor som bör undersökas för att förstå ett lokalsamhälles hållbarhet. I den använda guiden baserad på Walker med kollegor (2001) inkluderas säkerhet i kategorin för *uppfattning om lokalt område* men med tanke på hur grundläggande säkerhet är vore det kanske rimligare att diskutera som en egen punkt. Det kan till exempel finnas hur många rekreativsmöjligheter som helst men om platsen upplevs som osäker kommer de ändå inte användas av alla, särskilt inte av barn, unga och kvinnor. På Innergårdsodlingen beskrivs att många barn tillbringar hela vardagen i den direkta närmiljön. Detta skulle kunna bero på att kringliggande områden inte upplevs som säkra vilket i så fall är viktigt att motarbeta parallellt med insatser nära bostäderna. På Bygglekplatsen, som ligger i en relativt avskärmad offentlig park tidigare främst använd som hundrastplats, kan barnfamiljernas närvaro och avtryck ses som ett sätt att öka den upplevda säkerheten för många andra användare. Barns närvaro på offentliga platser kan betraktas som ett tydligt uttryck för att en plats är trygg att vara på och blir på så sätt en symbol för att platsen tillhör alla.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att de tydligast påverkade aspekterna handlar om social interaktion, deltagande och stolthet för platsen medan ett områdes stabilitet och upplevda säkerhet är något mer komplexa. Bostadsnära stadsodling har dock potential att stärka lokal social hållbarhet enligt Dempseys (2009) alla fem förutsättningar.

7.2 Odling för vad och för vem?

Syftet med den här studien har varit att undersöka hur stadsodling kan bidra till en stärkt social hållbarhet genom att undersöka den både från kommunens och odlarnas perspektiv. Fördelarna med stadsodling är många, i den här studien finns exempel på att odlingar bidrar till bland annat minskad nedskräpning, ökad trygghet och fler sociala interaktioner. Det har också framkommit att det som möjliggör detta är ett kontinuerligt arbete genomfört av odlingsledare men framförallt av odlarna själva. Att de återkommer, närvarar och lägger sin fritid på att ta hand om odlingarna är det som skapar förändring. I mer teoretiska termer kan det kallas för att de bygger socialt kapital eller hållbarhetskapital. Tanken om hållbarhetskapital är spännande och bygger på att det har blivit en allt viktigare konkurrensfördel att kunna visa upp hållbara alternativ (McClintock, 2018). Den som vill sälja varor, bostäder eller locka invånare till ett område har stor fördel av att kunna visa upp ett hållbarhetstänk. Stadsodling av vissa slag har kommit att symbolisera förnyelse och miljötank vilket

gjort det till en attraktiv och enkel strategi för att kommunicera hållbarhetsvärden (ibid). Detta riskerar tyvärr att göra att stadsodlingar används som en sorts skönmålande utan någon djupare innebörd men också att ideellt arbete utnyttjas på ett sätt som inte kan kallas långsiktigt hållbart. Om de indirekta ekonomiska vinsterna av odlingarna inte kommer deltagarna till gagn finns en risk att Mayers (2013) kritik om att appropriera socialt kapital blir befogad. Vinsterna bör fördelas rättvist mellan de som utfört arbetet att kunna kallas socialt hållbar. Kanske kan besparingar som gjorts på minskad nedskräpning eller vandalism gå tillbaka till odlarna i form av stöd till material eller kurser?

7.3 Rörelsens förändring

Stadsodlingens rötter inom urban aktivism och omställningsrörelsen har inte varit så tydliga i den här undersökningen. Stadsodling verkar ha utvecklats från en politisk motståndshandling till ett uppskattat inslag i stadsbilden som gemene man kan syssla med för att lära sig mer om matproduktion. Stadsodlingen kan dock inte ses som opolitisk, det finns ofta en tanke bakom och den är viktig att förankra hos dem som faktiskt ska vistas och arbeta på platsen. Även om Mayers (2013) kritik kring appropriering av socialt kapital inte anses befogad i de undersökta fallen kan den förskjutning som verkar ha skett från stadsodling som politisk handling till något som initieras även av företag och myndigheter ses som en påfallande förändring. Den utveckling som skett har diversifierat odlingen och idag finns flera former av stadsodling som istället har anpassat sig till rådande ekonomiska regler, till exempel genom att samarbeta med fastighetsägare. Den sociala rörelsens ursprungliga syften har alltså fått sällskap och konkurrerar kanske idag med många fler syften.

För att, vilket McClintock (2018) med flera varnar för, undvika att stadsodlingen bidrar till någon form av gentrifiering är det viktigt att mer än en sorts odlingsinitiativ får stöd och uppmärksamhet. Uppsatsen har visat att det finns en stor bredd av projekt och organisationer som bedriver stadsodling i Malmö, några i företagsform, andra helt ideellt och den här bredden kan ses som positiv. Det är dock fortsatt viktigt att ställa sig frågan vilka odlingar som ses som stökiga och störande och vilka som ses som fina och nytänkande samt vilka som hittar ekonomiskt stöd och inte. Malmö stads odlingsamordnare beskrev hur stadsodling ses som stökig och i vägen inom vissa delar av förvaltningen. Att, likt den intervjuade samordnaren på Lunds kommun, i högre utsträckning betrakta all odling innanför stadens gränser (även traditionella koloniområden) som stadsodling oavsett organisation eller utformning, kan vara ett sätt att bredda bilden av vad en stadsodling är och samtidigt minska risken för en uppdelning mellan fina och fula.

Uppsatsen har även visat att det finns flera hälsofördelar i att ägna sig åt odling i staden, både ökad social gemenskap, fysisk aktivitet och minskad stress kan vara effekter. I förhållande till uppsatsens teoretiska utgångspunkt, att jämlik hälsa är en indikator på social hållbarhet, blir det därmed viktigt att ställa sig frågan om vem som har tillgång till odlingens alla hälsofördelar. Varför uppstår stadsodlingar på vissa platser och inte på andra? Studiens tre undersökta odlingar har alla haft sin början i lokalt föreningsliv eller förfrågningar från skolor vilket har påverkat lokaliseringarna. Tillgången till stöd, finansiering, mark och ideell arbetskraft har varit avgörande för att odlingarna skulle bli verklighet. I Lund beskrivs stadsodlingen som välorganiserad mycket tack vare duktiga föreningar som söker ny kunskap och driver saker själva. I kontrast till detta är det antagligen viktigt att det även finns andra organisationsformer kring odlingen, former som inte kräver att deltagarna

lägger tid på styrelsemöten eller kvällskurser. Just detta kan ses som en styrka hos alla de tre undersökta odlingarna i Malmö där det är lätt att engagera sig och kraven är lågt ställda. Det möjliggör för fler, särskilt barn och familjer, att vara med och ta del av den kunskap och de hälsofördelar som följer med stadsodlingen.

7.4 Vad får det kosta?

Dempsey och Burton (2011) skriver om åtgärder som till exempel *place making* och menar att dessa bygger på en grundsyn om att förändringar av den fysiska miljön har potential att bidra till ökad social hållbarhet. Här är det viktigt att göra tydligt vilken typ av fysisk förändring som åsyftas, det är stor skillnad på att göra en plats finare och att stärka social hållbarhet. Detta är särskilt relevant i fråga om stadsodling där själva införandet av grönska är en helt annan sak än det sociala samspel som kan uppstå mellan människor om de ges tillfälle att odla och förvalta en plats. Kanske finns det ibland en övertro på vad fysiska åtgärder kan få för effekter. Precis som Boverkets (2010) kunskapsöversikt visade har tilltron till fysiska åtgärders potential gått i vågor genom åren. Nu verkar vi befinna oss i en tid där tilltron är stark men även medvetenheten om att det behövs något mer.

Att stadsodlingen vinner mer stöd hos kommunerna kan hänga samman med att det finns ett glapp mellan traditionell planering och förvaltning och det rådande idealet om medskapande och deltagande. Att som kommunal förvaltning eller fastighetsägare erbjuda platser för odling är en relativt enkel och ofarlig metod för att samarbeta med medborgarna och det stora intresset som finns för odling just nu gör att samverkan går smidigt. Idealet om att den fysiska planeringen bör sträva efter att skapa platser som är öppna för medskapande och omformning går emot tanken om den perfekta planen (Ehn, 2008). Detta ideal kan anses lämpa sig väldigt väl för just stadsodling eftersom det är en aktivitet som bjuder in till deltagande, fysiskt förändrar miljön och är ständigt föränderlig. Så länge odlingen inte står i vägen för andra insatser, eller minskar lyhördheten för andra förslag (alla vill faktiskt inte odla) från brukare och boende, finns här mycket att vinna.

Osäkerhet kring kostnaderna med att involvera medborgare långsiktigt kan ses om en av utmaningarna stadsodlingen står inför. Risken att det blir dyrt att återställa en övergiven odling om människor tappar intresset beskrevs av samordnaren på Malmö stad som ett motargument mot stadsodling på offentlig plats. Att Malmö kommunala bostadsbolag, som är ett allmännyttigt bostadsbolag med skyldighet att agera affärsmässigt, har hittat vägar till en mer kreativ förvaltning av sina utemiljöer är därför intressant. Det verkar dock vara ett generellt problem att genomförandet hänger på enstaka personer och att det tycks vara svårt att få ihop en affärsmodell som fungerar i längden. Odlingsledaren på Innegårdsodlingen berättade att han på vissa sätt inte blir behandlad som en vanlig entreprenör, mycket eftersom det är svårt att sätta pris på det arbete han utför. Det är lättare att räkna på materialkostnader för odlingslådor och jord än vad det är att bestämma värdet av att ha en person som finns till hands, pratar och har tid att engagera de boende i skötseln av utemiljön. Detta kan ses som ett tecken på att de kvantitativa metoderna, som Nyström och Tonell (2012) påpekat fortfarande dominerar arbetet inom förvaltning av gemensamma miljöer.

Att det är svårt att motivera mer resurser hänger troligen delvis samman med krocken mellan stadsodlingen och den traditionella förvaltningen av parker och utemiljöer. Kontrasten är tydlig både inom Malmö stad och i de undersökta fallen. På Innegårdsodlingen står odlingsledaren för det sociala

arbetet på avsedda platser medan fastighetsbolaget tar hand om övriga ytor på traditionellt sätt. Olika sätt att förvalta miljön kan alltså fungera parallellt men det hade troligtvis kunnat vara mer samverkan mellan de båda aktörerna, ett viktigt kunskapsutbyte hade kunnat ske här.

7.5 Nutidens och framtidens gröna medborgare

Gemensamt för odlingarna i den här studien är att de alla utgått från brister i barns närmiljö och vardagsliv. På Kvartersodlingen såg man hur unga och gamla levde parallella liv utan att ha något utbyte av varandra, på Innegårdsodlingen såg man hur många barn saknade givande fritidsaktiviteter och på Bygglekplatsen att barnen behövde en plats där de fick bestämma själva och stärka självförtroendet. Genom odlingen bemöts en rad utmaningar som finns i städer idag på grund av bristande barnperspektiv i samhällsplaneringen. Att tillgängliggöra odling är viktigt för att främja kunskap om ekologiska processer och allmän miljömedvetenhet. Trösklarna för att engagera sig kan sänkas väldigt lågt när det gäller barn vilket gör att det är framför allt här det finns en chans att locka även de som inte är självklara odlare. Att se barnen som framtida medborgare eller *future beeings* ska dock inte likställas med att skapa bättre förutsättningar för barn här och nu.

Vidare visade analysen att barns deltagande och närvaro i en stadsodling kan fungera som en ingång även för andra målgrupper. Att på det här sättet "använda" barnen för att öka trygghet och tillgänglighet på en plats kan ses som en win-win situation. I alla fall om det innebär att barn får ta mer plats i staden samtidigt som även andra grupper kan nyttja platsen bättre. Detta kräver dock att barnen har fått tillräckligt med information och en reell möjlighet att påverka platsen. Bygglekplatsen kan ses som ett exempel på detta där användandet av parken som helhet har ökat tack vare odlingarna. Fabian och Samson (2016) skriver att medskapande av platser kräver att deltagarna kliver ur sina vanliga roller och att makten sprids samt att deltagandet inleds redan i ett tidigt stadiet. De tre undersökta odlingarna har alla på olika sätt startats upp i samverkan med lokala organisationer, i Bygglekplatsens fall med skolklasser, vilket har format resultatet från början och därmed gjort odlingarna mer anpassade till den lokala kontexten.

Apropå syftet bakom de olika stadsodlingarna har undersökningen identifierat en risk i att alla involverade inte arbetar utifrån samma syfte. Om ett odlingsprojekt startas med sociala syften i åtanke bör detta vara tydligt för alla deltagande. Om syftet är att öka tryggheten genom mer mänsklig närvaro bör alla vara införstådda med detta, likaså om syftet är att minska nedskräpning. Stadsodling just med barn tycks ofta ha ett utbildande och uppfostrande syfte. Dels handlar det om en moralisk aspekt där barnen förväntas lära sig ta hand om närmiljön och i förlängningen även miljön i ett större perspektiv. Detta tankesätt går att följa ända tillbaka till den svenska folkskolans trädgårdsundervisning på 1800-talet. De syften med trädgårdsodling som Johansson (1987) i sin avhandling identifierade som stärkandet av *familjeband, hemkänsla och fosterlandskärlek* kan idag mycket väl översättas till hållbarhet även om idealet om fosterlandskärlek bytts ut mot kärlek för området, staden eller kanske planeten. Att lära oss ta hand om jorden i det lilla ska lära oss göra det även i det stora.

På ett annat plan handlar lärandet om demokratiska värden och hur en god medborgare ska vara. Här har idealen antagligen ändrats mer sedan 1800-talet och den goda medborgaren förväntas idag vara aktiv, engagerad i sitt område, komma med egna initiativ och tänka kreativt. Det

deltagardemokratiska idealet (Henecke & Khan, 2002) där medborgarnas medverkan i politiken och stadens utveckling ses som stärkande bygger på att människor lär sig dessa värden från tidig ålder. Att upplåta mark till odling i staden kan göra människor uppmärksamma på de rättigheter de har att påverka. Det ger en motvikt till de neoliberala planeringsideal beskrivna av Cele bland andra (2013) där medborgaren, både av sig själv och de styrande, betraktas som en passiv kund.

Både på Bygglekplatsens och Innegårdens odlingar arbetas det mer eller mindre uttalat med demokratifrågor. På Innegårdsodlingen beskrivs målen främst som att skapa dialog, mötesplatser och att aktivera barnen. Att fastighetsägaren delar med sig av bestämmandet kring utemiljön kan ses som ett mer demokratiskt sätt att förvalta vilket också uppmuntrar de boende att engagera sig och komma med egna idéer. I praktiken är det dock svårt att ge barnen något reellt inflytande här eftersom de inte har sin egen plats utan delar gårdarna med alla andra boende. Resultatet, alltså rabatterna på gårdarna, ska även fylla ett syfte åt fastighetsägaren och vara estetiskt nog i vuxnas ögon. I Boverkets (2010) vägledning om att skapa attraktiva platser för barn och unga skriver de att vuxnas syn på vad som är estetiskt ibland måste få stå tillbaka och detta borde fler som vill arbeta med brukarinvolvering och barn ta med sig. Eftersom Bygglekplatsen är skapad helt för barn är det i stor utsträckning deras uttryck som får komma fram där.

Gemensamt för både Innegårdsodlingen och Bygglekplatsen är att det är platser som främjar barns självständighet, tillit och samarbetsförmåga. Att det finns en balans mellan moraliska och demokratiska syften kan ses som viktigt för att främja en långsiktig social hållbarhet genom stadsodlingen. Människor som lever i socioekonomiskt utsatta områden har visats ha mindre möjlighet att påverka sin egen närmiljö (Tonkens & Verhoeven, 2019) . Att visa barnen att de kan ta egna initiativ och tänka kreativt blir därför extra viktigt i utsatta områden. Som Mayer (2013) skriver, ett lyckat deltagande kräver att den som bestämmer lämnar ifrån sig av makten och inte bara ansvaret. Det finns en risk att de mer moraliska dimensionerna tar överhanden om inte odlingsledare, fastighetsägare och andra vuxna runt omkring är så tillåtande som möjligt gentemot barnens egna initiativ och idéer.

7.6 Avslutande reflektioner

I Malmös översiktsplan (2018) förespråkas fler offentliga mötesplatser som strategi för att stärka demokratin. Med platsanknytningens betydelse för trygghet och delaktighet i åtanke skulle jag vilja utveckla tanken om mötesplatser. Jag menar att en fungerande mötesplats behöver möjliggöra för brukarna att skapa positiva relationer till platsen och detta kan bara göras genom att man tillåts att faktiskt använda den och göra den till sin egen. Om detta ska vara möjligt behöver det finnas platser som fungerar för alla åldrar och som lockar till engagemang på ett enkelt och kravlöst sätt. Tack vare det stora intresse som finns för stadsodling idag är Mihaylov och Perkins (2013) tanke om att använda en förändring av utemiljön som ett sätt att aktivera relationer mycket aktuell. I en annan tid hade det varit andra aktiviteter som lockat människor att delta men idag kan drivkraften bakom odlingen fungera som ett verktyg för att knyta samman lokalsamhällen.

Olika former av stadsodling kan fungera som pusselbitar där utemiljön i övrigt har bristande kvalitet. Kanske kan odling av ätbara växter på innergården fungera som en länk för att även upptäcka närområdet? Att ges möjlighet att i egen takt upptäcka sin fysiska omgivning är en förutsättning för

barns utveckling men då måste det finnas något att upptäcka. Fler barn kommer växa upp i städer i framtiden och detta samtidigt som vi eftersträvar förtätning vilket innebär att andelen enfamiljshus med egen trädgård kommer behöva minska. Detta betyder att de offentliga grönyrtorna behöver räcka till fler och erbjuda en större variation, både av rekreation och avkoppling. Samnyttjande och en mer flexibel förvaltning är därför nödvändigt. Offentliga platser där människor i olika åldrar kan delta tillsammans utan att det kostar något är idag alltför sällsynta men de behövs för att skapa trygghet och liv över fler av dygnets timmar och uppmuntra till utevistelse och fysisk aktivitet i vardagen. Fler platser som de undersökta odlingarna i den här studien skulle behövas, både sådana som stärker sammanbindande och överbyggande socialt kapital.

I en mer barnvänlig stad finns samtidigt flera fördelar för hållbarheten i stort. Tanken om en grön infrastruktur, där stadsodling kan spela en viss roll, går till exempel hand i hand med både barnperspektiv och klimatanpassning. Vi behöver tänka över vad ett grönområde bidrar med, inte bara i estetiska värden utan även i form av ekosystemtjänster och lekvärde. Att uppmuntra till odling i trädgårdar, parker, på bakgårdar och balkonger kan ses som ett sätt att främja biologisk mångfald i städer. Den mångfalden är också viktig för oss människor vilket visats genom till exempel barns behov av många sensoriska intryck och eget upptäckande (Lennard & Crowhurst Lennard, 1992). Det ekologiska perspektivet har till stor del lämnats utanför i den här uppsatsen men det finns många kopplingar mellan stadsodling och ekologisk hållbarhet. Tornaghi (2014) beskriver stadsodling som en motreaktion på västvärldens kunskapsförlust inom matproduktion. Maten står för en stor del av vår miljöpåverkan och utan att människor vet hur livsmedel produceras är det svårt att göra medvetna val eller driva utvecklingen framåt. Även om stadsodling har väldigt lite gemensamt med hur livsmedel produceras inom jordbruket idag ger det möjlighet till insikter som kan vara svåra att ta till sig utan egen erfarenhet. Det kan handla om vattenhushållning, kretsloppstänkande, ekologisk produktion, matsvinn och säsongsanpassad konsumtion, allt detta kunskap som kan bidra till mer hållbara levnadsvanor.

Köerna för att hyra en odlingslott har som tidigare nämnts ökat kraftigt de senaste tio åren. Att så många människor vill lägga tid på att odla och skapa egna produktiva platser i staden är kanske ett tecken på att det finns för mycket av något annat. Kraften i medborgares reaktioner och idéer har potential att utveckla städerna i en hållbar riktning. Jag tror att längtan efter att få odla hänger samman med en längtan efter det mer lokala på många sätt. Mer lokal matproduktion är en aspekt men mer lokala relationer än nog minst lika viktigt i sammanhanget. Känslan av att ha sin egen by i staden lockar många, att få det bästa av två världar helt enkelt, och det tror jag är en del i förklaringen till att stadsodling fungerar som ett sätt att stärka lokal social hållbarhet.

8 Litteraturförteckning

- Abraham, A., Sommerhalder, K., & Abel, T. (2010). Landscape and well-being: A scoping study on the health-promoting impact of outdoor environments. *International Journal of Public Health*, 55(1), 59–69. <https://doi.org/10.1007/s00038-009-0069-z>
- Björklid, P., & Nordström, M. (2007). Environmental Child-Friendliness: Collaboration and Future Research. *Youth and Environments*, 17(4), 388–401. <https://doi.org/10.7721/chilyoutenvi.17.4.0388>
- Björkman, L.-L. (2012). *Fritidsodlingens omfattning i Sverige Var odlar fritidsodlarna?* Retrieved from <http://www.for.se/wp-content/uploads/2016/09/LTJFaktablad2012Fritidsodlingens-omfattning-i-SverigeLLB.pdf>
- Blair, D. (2009). The Child in the Garden: An Evaluative Review of the Benefits of School Gardening. *The Journal of Environmental Education*, 40(2), 15–38. <https://doi.org/10.3200/JOEE.40.2.15-38>
- Boverket. (2015). *Gör plats för barn och unga!* Retrieved from <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2015/gor-plats-for-barn-och-unga.pdf>
- Braswell, T. H. (2018). Fresh food, new faces: community gardening as ecological gentrification in St. Louis, Missouri, 35, 809–822. <https://doi.org/10.1007/s10460-018-9875-3>
- Brussoni, M., Olsen, L. L., Pike, I., Sleet, D. A., Brussoni, M., Olsen, L. L., ... Sleet, D. A. (2012). Risky Play and Children's Safety: Balancing Priorities for Optimal Child Development. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 9(9), 3134–3148. <https://doi.org/10.3390/ijerph9093134>
- Campbell, S. D. (2013). Sustainable Development and Social Justice: Conflicting Urgencies and the Search for Common Ground in Urban and Regional Planning. *Michigan Journal of Sustainability*, 1(20181221), 75–91. <https://doi.org/10.3998/mjs.12333712.0001.007>
- Castell, P. (2011). The Ambiguity of togetherness. *Chalmers Tekniska Högskola*, 2(1), 104–112. <https://doi.org/10.5465/AMR.1977.4409175>
- Cele, S. (2006). *Communicating place : methods for understanding children's experience of place*. Stockholm University.
- Cele, S. (2013). Childhood in a neoliberal utopia: planning rhetoric and parental conceptions in contemporary stockholm. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 97(3), 233–247. <https://doi.org/10.1111/geob.12078>
- Cele, S., & van der Burgt, D. (2015). Participation, consultation, confusion: professionals' understandings of children's participation in physical planning. *Children's Geographies*, 13(1), 14–29. <https://doi.org/10.1080/14733285.2013.827873>
- Chawla, L. (2015). Benefits of Nature Contact for Children. *Journal of Planning Literature*, 30(4), 433–452. <https://doi.org/10.1177/0885412215595441>
- Delgado, C. (2018). Contrasting practices and perceptions of urban agriculture in Portugal. *International Journal of Urban Sustainable Development*, 10(2), 170–185. <https://doi.org/10.1080/19463138.2018.1481069>
- DeLind, L. B. (2015). Where have all the houses (among other things) gone? Some critical reflections on urban agriculture. *Renewable Agriculture and Food Systems*, 30(01), 3–7. <https://doi.org/10.1017/S1742170513000525>
- Dempsey, N., Bramley, G., Power, S., & Brown, C. (2009). The Social Dimension of Sustainable Development: Defining Urban Social Sustainability. *Sustainable Development*, 19(5), 289–300. <https://doi.org/10.1002/sd.417>
- Dempsey, N., & Burton, M. (2011). Defining place-keeping: The long-term management of public spaces. *Urban Forestry & Urban Greening*, 11, 11–20. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2011.09.005>
- Diani, M. (1992). The Concept of Social Movement. *The Sociological Review*, 40(1), 1–25. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.1992.tb02943.x>

- Drost, H. (1995). *Koloniträdgårdsboken*. LT.
- Dunlap, R., Harmon, J., & Kyle, G. (2013). Growing in place: the interplay of urban agriculture and place sentiment. *Leisure/Loisir*, 37(4), 397–414. <https://doi.org/10.1080/14927713.2014.906173>
- Duží, B., Frantál, B., & Simon Rojo, M. (2017). The geography of urban agriculture: New trends and challenges. *Moravian Geographical Reports*, 25(3), 130–138. <https://doi.org/10.1515/mgr-2017-0012>
- Ehn, P. (2008). Participation in Design Things. Proceedings Participatory Design Conference 2008.
- Emmelin, M., & Eriksson, M. (2012). *Kan socialt kapital byggas in i våra bostadsområden och därmed förbättra invånarnas upplevda och mentala hälsa?* Retrieved from www.malmo.se/kommission
- Eriksson, M., & Emmelin, M. (2013). What constitutes a health-enabling neighborhood? A grounded theory situational analysis addressing the significance of social capital and gender. *Social Science and Medicine*, 97, 112–123. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2013.08.008>
- Esaiasson, P. (2012). *Metodpraktikan : konsten att studera samhälle, individ och marknad* (4., [rev.]). Norstedts juridik. Retrieved from <https://libris.kb.se/bib/12454744>
- Evans, G. W. (2004). The Environment of Childhood Poverty. *American Psychologist*, 59(2), 77–92. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.59.2.77>
- Fabian, L., & Samson, K. (2016). Claiming participation – a comparative analysis of DIY urbanism in Denmark. *Journal of Urbanism*, 9(2), 166–184. <https://doi.org/10.1080/17549175.2015.1056207>
- Fangen, K. (2005). *Deltagande observation*. Liber ekonomi. Retrieved from <http://libris.kb.se/export.jsp?type=showrecord&q=onr%3A9872308&id=9872308&d=libris&pos=1>
- Globala Målen. (2019). Mål 11: Hållbara städer och samhällen. Retrieved April 7, 2019, from <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-11-hallbara-stader-och-samhallen/>
- Hale, J., Knapp, C., Bardwell, L., Buchenau, M., Marshall, J., Sancar, F., & Litt, J. S. (2011). Connecting food environments and health through the relational nature of aesthetics: Gaining insight through the community gardening experience. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2011.03.044>
- Hart, R. (2002). Containing children: some lessons on planning for play from New York City. *Environment and Urbanization*, 14(2), 135–148. <https://doi.org/10.1177/095624780201400211>
- Hedenfelt, E. (2013). *Hållbarhetsanalys av städer och stadsutveckling : ett integrerat perspektiv på staden som ett socioekologiskt, komplext system. (Publikation i serien MAPIUS)*. Malmö högskola. Institutionen för urbana studier.
- Henecke, B., & Khan, J. (2002). *Working Paper in Sociology*. Retrieved from www.soc.lu.se/info/publ
- Irwin, T., Kossoff, G., Tonkinwise, C., & Scupelli, P. (2015). Transition Design 2015. *Carnegie Mellon School of Design*, (Brand 1999), 32. <https://doi.org/10.1080/14487136.2015.1085688>
- Jean, M. (2015). The role of farming in place-making processes of resettled refugees. *Refugee Survey Quarterly*, 34(3), 46–69. <https://doi.org/10.1093/rsq/hdv007>
- Johansson, U. (1987). *Att skolas för hemmet: trädgårdsskötsel, slöjd, huslig ekonomi och nykterhetsundervisning i den svenska folkskolan 1842-1919 med exempel från Sköns församling. (avhandling)*. Umeå: Umeå universitet. Pedagogiska Institutionen.
- Karlsson, E. (2011). *Stadsodling , en metod för ökad social hållbarhet? (kandidatuppsats)*. Lunds universitet.
- Kenis, A., & Mathijs, E. (2014). (De)politicising the local: The case of the Transition Towns movement in Flanders (Belgium). *Journal of Rural Studies*, 34, 172–183. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2014.01.013>
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (2. uppl.). Studentlitteratur.
- Kylin, M., & Bodelius, S. (2015). A Lawful Space for Play: Conceptualizing Childhood in Light of Local Regulations. *Children, Youth and Environments*, 25(2), 86. <https://doi.org/10.7721/chilyoutenvi.25.2.0086>

- Larsson, M. (2009). *Stadsdelsträdgård Plats för gemenskap och kreativa processer*. Retrieved from https://pub.epsilon.slu.se/2009/1/MarieLarsson_lowres.pdf
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space*. Blackwell. Retrieved from <http://libris.kb.se/bib/8292894>
- Lennard, H. L., & Crowhurst Lennard, S. H. (1992). Children in Public Places: Some Lessons from European Cities. *Children's Environments*, 9(2), 37–47. <https://doi.org/10.2307/41514862>
- Malmö Stad. (2018). *ÖVERSIKTSPLAN FÖR MALMÖ Planstrategi*. Malmö. Retrieved from www.malmo.se/op/karta
- Malmö Stad. (2015). *Program för aktiva mötesplatser: Strategi för utveckling av platser och strukturer för ökad fysisk aktivitet på allmän plats i Malmö*. Malmö. Retrieved from https://malmo.se/download/18.198e132616aa40a135ad83c/1559724478213/PAMP_beslutad+140203_liten.pdf
- Malmö Stad. (2016). *STADSODLING PÅ ALLMÄN PLATS I MALMÖ-strategi för organisation, finansiering och drift*. Retrieved from <https://malmo.se/download/18.323afb7015f15dd2a066893/1508851862138/20160921+Strategi+Stadsodling+Gatukontoret+-+kopia.pdf>
- Mårtensson, F., Boldemann, C., Söderström, M., Blennow, M., Englund, J.-E., & Grahn, P. (2009). Outdoor environmental assessment of attention promoting settings for preschool children. *Health & Place*, 15(4), 1149–1157. <https://doi.org/10.1016/J.HEALTHPLACE.2009.07.002>
- Mayer, M. (2013). First world urban activism. *City*, 17(1), 5–19. <https://doi.org/10.1080/13604813.2013.757417>
- McClintock, N. (2018). Cultivating (a) Sustainability Capital: Urban Agriculture, Ecogentrification, and the Uneven Valorization of Social Reproduction. *Annals of the American Association of Geographers*, 108(2), 579–590. <https://doi.org/10.1080/24694452.2017.1365582>
- McVey, D., Nash, R., & Stansbie, P. (2018). The motivations and experiences of community garden participants in Edinburgh, Scotland. *Regional Studies, Regional Science*, 5(1), 40–56. <https://doi.org/10.1080/21681376.2017.1409650>
- Mihaylov, N., & Perkins, D. (2013). Community place attachment and its role in social capital development. In *Place attachment: Advances in theory, methods and applications* (pp. 61–74).
- MKB. (2014). Herrgården. Retrieved February 22, 2019, from <https://mkbfastighet.se/hyresgast/omraden/oster/herrgarden/>
- Nationella operativa avdelningen, U. (2017). *Utsatta områden - sociala risker, kollektiv förmåga och oönskade händelser*. Retrieved from https://polisen.se/siteassets/dokument/ovriga_rapporter/utsatta-omraden-social-ordning-kriminell-struktur-och-utmaningar-for-polisen-2017.pdf
- Naturvårdsverket. (2011). *Den nyttiga utevistelsen? Forskningsperspektiv på naturkontaktens betydelse för barns hälsa och miljö engagemang*. Retrieved from www.naturvardsverket.se
- Niwén, E. (2012). Malmöns unga leder ny, grön vartrend med kolonilotter | Metro. *Metro*. Retrieved from <https://www.metro.se/artikel/malmös-unga-leder-ny-grön-vartrend-med-kolonilotter-xr>
- Nyström, J., & Tonell, L. (2012). *Planeringens grunder : en översikt*. Studentlitteratur. Retrieved from <http://libris.kb.se/bib/12451040>
- Odlingsnätverket Seved. (2015). Om oss | Odlingsnätverket Seved. Retrieved April 15, 2019, from <http://odlingsnatverket.se/om-oss/>
- Olsson, L. (2008). *Den självorganiserade staden Appropriation av offentliga rum i Rinkeby*. Retrieved from <https://portal.research.lu.se/portal/files/5760381/1036524.pdf>
- Östergren, P.-O. (2012). *Hur hänger en socialt hållbar utveckling och hälsans jämlikhet ihop*. Malmö. Retrieved from www.malmo.se/kommission
- Ostrom, E., & Ahn, T. (2009). The meaning of social capital and its link to collective action. In G. Tinggaard Svendsen & G. Lind Haase Svendsen (Eds.), *Handbook of social capital : the troika of sociology, political science and economics*. (p. (S. 17-35).). Northampton, MA: Edward Elgar. Retrieved from <http://www.indiana.edu/~workshop>

- Putnam, R. D. (1993). *Making democracy work : civic traditions in modern Italy*. Princeton University Press. Retrieved from <https://eds-a-ebcsohost-com.proxy.mau.se/eds/detail/detail?vid=3&sid=97b9d729-0eca-4a99-9f44-573a8b529cc3%40sdc-v-sessmgr06&bdata=JnNpdGU9ZWRzLWxpdmU%3D#AN=malmo.b1126986&db=cat05074a>
- Randrup, T. B., & Persson, B. (2009). Public green spaces in the Nordic countries: Development of a new strategic management regime. *Urban Forestry & Urban Greening*, 8(1), 31–40. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2008.08.004>
- Regeringskansliet. (2011). Plan- och Bygglagen (PBL) 2010:900. Retrieved from <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20100900.htm>
- Scannell, L., & Gifford, R. (2010). Defining place attachment: A tripartite organizing framework. *Journal of Environmental Psychology*, 30(1), 1–10. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2009.09.006>
- Stigendal, M., & Östergren, P.-O. (2013). *Malmö's väg mot en hållbar framtid: hälsa, välfärd och rättvisa*. Kommissionen för ett socialt hållbart Malmö. Retrieved from <http://muep.mau.se/handle/2043/16319>
- Tahvilzadeh, N., Montin, S., & Cullberg, M. (2017). Functions of sustainability: exploring what urban sustainability policy discourse “does” in the Gothenburg Metropolitan Area. *Local Environment*, 22, 66–85. <https://doi.org/10.1080/13549839.2017.1320538>
- Tonkens, E., & Verhoeven, I. (2019). The civic support paradox: Fighting unequal participation in deprived neighbourhoods. *Urban Studies*, 56(8), 1595–1610. <https://doi.org/10.1177/0042098018761536>
- Tornaghi, C. (2014). Critical geography of urban agriculture. *Progress in Human Geography*, 38(4), 551–567. <https://doi.org/10.1177/0309132513512542>
- Unicef. (2019). Barnkonventionen. Retrieved June 2, 2019, from <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#full>
- Walker, A., Coulthard, M., Mulvihill, C., & Morgan, A. (2001). Assessing people’s perceptions of their neighbourhood and community involvement (Part 1), (Part 1).
- Wettermark, L. (2009). *Ekologisk Omställning av Södra Sofielund Seved*. Retrieved from www.barnistan.info
- Williams, D. R. (2014). Beyond the commodity metaphor; revisited: Some methodological reflections on place attachment research. In *In: Manzo, Lynne C.; Devine-Wright, Patrick, eds. Place attachment: Advances in theory, methods, and research*. Routledge. p. 89-99. (pp. 89–99). Retrieved from <https://www.fs.usda.gov/treearch/pubs/44349>